
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

ГРАММАТИКА
ПОЛЬСКАГО ЯЗЫКА

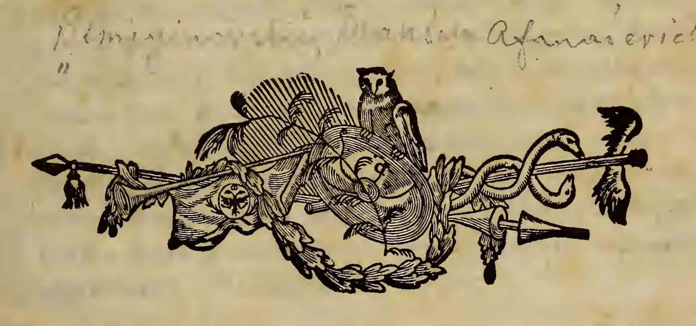
ДЛЯ

РОССІЙСКАГО ЮНОШЕСТВА,

ИЗДАННАЯ

Кіевской Академіи Учителемъ Исторіи, Географіи и Польскаго языка

МАКСИМОМЪ СѢМИГИНОВСКИМЪ.

ИЗДАНІЕ ВНОВЬ ИСПРАВЛЕННОЕ.

КІЕВЪ.

Въ Типографіи Академической
при Кіево-Печерской Лаврѣ.
1831 года.

Печатать позволяется.

Кіевъ. Марта 15 дня 1831 года.

Академіи Инспекторъ Архимандритъ Іеремія.

ПРЕДУВѢДОМЛЕНІЕ.

Издаваемая нынѣ на Русскомъ языкѣ Польская Грамматика написана мною для тѣхъ, которымъ уже изъ Россійской или Латинской извѣстны Грамматическіе термины и опредѣленія.

При сочиненіи оной руководствовался я Грамматикою, напечатанною въ Варшавѣ 1783 года для Народныхъ Училищъ Королевства Польскаго (*). Но какъ сія Грамматика, будучи составлена для двухъ языковъ вмѣстѣ, то есть Польскаго и Латинскаго, ведетъ Юношество Польское отъ познанія Польскаго языка къ познанію Латинскаго, и, сверхъ того, заключаетъ въ себѣ пространныя изъясненія съ общею Философическою Грамматикою; то почерпнутыя мною изъ нея однѣ собственно-грамматическія правила, съ отсѣченіемъ всякихъ Метафизическихъ тонкостей, такъ приспособлены, что ведутъ Россійское Юношество отъ извѣстнаго Россійскаго къ неизвѣстному Польскому языку.

Въ начертаніи сихъ правилъ хотя я всячески старался не отступать отъ упомянутой Грамматики въ томъ, что касается до сущности оныхъ; однако не всѣ вводимыя въ Польской языкъ новости принялъ, а именно:

(*) Сочинитель сей Грамматики есть Онуфрій Копчинскій.

Приняты слѣдующія:

I. Удареніе острое надъ буквою *ó* тамъ, гдѣ оно выговаривается на подобіе Россійскаго *у*. н. п. *dóm* (*смот.* §. 9.)

II. Удареніе надъ *é* въ тѣхъ только словахъ, въ которыхъ точно выговаривается какъ *и* или *ы*. на пр. *lepiéy*, *piéniądz*, *sér*, *stér*. (§. 6 и 8.)

III. Удареніе надъ согласными: *b́*, *ḿ*, *ṕ*, *ẃ* тамъ, гдѣ онѣ выговариваются мягко (§. 11.): прежде оно поставлялось только надъ *ć*, *ń*, *ś*, *ź*, хотя равно какъ тѣ такъ и другія буквы выговаривались въ нѣкоторыхъ словахъ мягко.

IV. Окончаніе творительнаго множественнаго въ мужескомъ родѣ на *imi* или *ymi*. н. п. *moimi*, *dobrymi*. Ибо до не давняго времени въ единственномъ только писали *i*, *y*; а въ множественномъ *é*, выговариваемое за *i* или *y*, какъ теперь въ женскомъ и среднемъ. (§§. 192; 197, 198, 201.)

V. Окончаніе творительнаго единственнаго въ среднемъ родѣ на *ém*. н. п. *moiém*, *dobrém*; вмѣсто того, что прежде писали *i* или *y*, какъ теперь въ мужескомъ. (§. 200.)

VI. Третьяго и четвертаго спряженія въ настоящемъ времени, числѣ множественномъ, лицѣ первомъ, буквы *i*, *y*, по которымъ познается спряженіе глагола. н. п. *czynimy*, *słyszymy*; ибо прежде писали *é*,

выговариваемое за *i* или *y*, какъ то: *czyniémy*, *słyszémy*. (§. 239.)

VII. Названія женъ, произведенныя отъ именъ, прозваній, чиновъ и должностей ихъ мужей, кончащіяся на *ska*, *cka*, *wa*, *na*, склоняются какъ имена прилагательныя, а не какъ существительныя. н. п. *Sobieska*, *Rzewucka*, *Sekretarzowa*, *Xiężna*, *Ianowa*: *Sobieskiéy*, *Rzewuckiéy*, *Sekretarzowéy*, *Xiężnéy*, *Ianowéy*; а не *Sobieski*, *Rzewucki*, *Sekretarzowy*, *Xiężny*, *Ianowy*. (§. 193.)

VIII. Въ союзѣ, соотвѣтствующемъ Россійскому *и*, а Латинскому et, писать *i* вмѣсто *y*.

IX. Глаголы большею частію раздѣляютъ на *несовершенные* и *совершенные*, поставляя имъ за начало неопредѣленное наклоненіе. (§§. 232. 248. *Примѣч*. 3.)

Сіи новыя правила для того здѣсь вычислены, чтобы можно было читать и исправлять Польскія книги прежней печати.

Неприняты:

I. *á* съ удареніемъ острымъ, которое, по мнѣнію Сочинителя вышеупомянутой Грамматики, должно выговаривать тупо или сжатыми нѣсколько устами, то есть удерживая средній тонъ между *а* и *у*. н. п. въ сихъ словахъ: *pán*, *sám*, *nás*, *wás*, *dár*, такъ произносить, чтобы выходило ни *pan* ни *pun*, ни *sam* ни *sum* и проч.

II. *é* съ удареніемъ не принято въ тѣхъ

словахъ, въ которыхъ оно, по егоже мнѣнію, должно бы выговариваться тупо, то есть сжатыми нѣсколько устами, или среднимъ между *e* и *i* тономъ, какъ въ Французскомъ членѣ le. н. п. *tén*, *polé*, *mieyscé* и проч.

III. Окончаніе нѣкоторыхъ неопредѣленныхъ наклоненій на *dż* вмѣсто *ść*. н. п. *iśdż*, *kłaśdż* вмѣсто *iść*, *kłaść*; хотя въ нѣкоторыхъ вмѣсто *ć* лучше употребляется *dż*. на прим. *bydż* (*być*), *dadż* (*dać*) и проч.

Причины, по которымъ сіи новости непринятны, основываются на общемъ почти употребленіи лучшихъ новѣйшихъ Писателей. М. С.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ

о Произношеніи.

ЧАСТЬ ВТОРАЯ

о Измѣненіи и производствѣ словъ.

ЧАСТЬ ТРЕТІЯ

о Правописаніи.

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТАЯ

о Сочиненіи словъ.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ

О ПРОИЗНОШЕНІИ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ

О ПРОИЗНОШЕНІИ БУКВЪ И СЛОГОВЪ.

I. О БУКВАХЪ ВООБЩЕ.

Польская азбука имѣетъ 26 буквъ принятыхъ, большею частію изъ Латинской: § 1.

A Ą B C D E Ę F G H I K L Ł M N O P R S T U W X Y Z,

a ą b c d e ę f g h i k l ł m n o p r s t u w x y z.

Примѣч. Буквы *Ą*, *Ę*, *Ł*, суть собственно Польскія; или, лучше сказать, буквы *A*, *E*, *L*, двояко пишутся у Поляковъ.

Гласныя суть: *a*, *ą*, *e*, *ę*, *i*, *o*, *u*, *y*; прочія *согласныя*. 2.

II. О ГЛАСНЫХЪ.

A.

Ą ą съ хвостикомъ, въ срединѣ слова выговаривается въ носъ, какъ Французской слогъ *on*, а предъ буквами *b* и *p* какъ *om*; при концѣже какъ *o.* на примѣръ, *dążą*, *trąba*, 3.

stąpać, выговаривать должно: *донжо, тромба, стомпаць*.

Исключ. Произносится и въ срединѣ какъ *о*:

1) Въ прошедшихъ временахъ кончащихся на *ąłem*, и дѣепричастіяхъ на *ąwszy*, на прим: *pchnąłem*, *pchnąłeś*, *pchnął*, *pchnąwszy*, выгов. *пхнолемъ*, *пхнолесь*, *пхнолъ*, *пхновшы*.

2) Предъ енклитическими частицами: *że*, *ci*, *li*, *to*, *by*, и возвратнымъ мѣстоименіемъ *się*, напр. *idąż*, *mogąć*, *będąli*, *siłąto*, *zdradąby*, *cisną się*, выгов. *идожъ*, и проч.

E.

4. *E* произносится всегда какъ Латинское *e*, или какъ Россійское э оборотное, н. п. *empireyski*, выгов. *эмпирейскій*.

5. *Ę съ хвостикомъ* въ срединѣ слова произносится въ носъ какъ *en*, а предъ *b* и *p* какъ *em*; при концѣжъ какъ *e*. н. п. *będę*, *bęben*, *tępo*, выгов. *бенде*, *бембенъ*, *темпо*.

Исключ. выговаривается и въ срединѣ какъ э:

1) Въ лицахъ временъ прошедшихъ кончащихся на *ęłam*, *ęłom*, *ęliśmy*, *ęłyśmy*, и проч. н. п. *pchnęłam*, *pchnęłom*, *pchnęliśmy*, *pchnęłyśmy*; выгов. *пхнеламъ*, и проч.

2) Предъ енклитическими частицами, и возвратнымъ мѣстоименіемъ, (§ 3. *Исключ.* 2.) н. п. *weźmęż*, *prawdęć on mówi*, *będęli*, *czy zgadnęto*, *drogęby*, *piszę się*, выгов. *везмежъ*, и проч.

Примѣч. Буквы *ą* и *ę*, называемыя *носовыми*, первоначально произошли отъ утаенія при буквахъ *a* и *e* буквъ *m* или *n*. Такъ многіе и теперь пишутъ *Wengry* или *Węgry*; Краковцы же до сихъ поръ говорятъ *som* вмѣсто *są*.

É é съ удареніемъ, называемое *сжатымъ* или *тупымъ*, произносится послѣ гласной какъ Россійское *и*, а послѣ согласной какъ *ы*, однакожъ смѣшенно, то есть не теряя совсѣмъ своего звука. н. п. *piéniędzmi, moiémi, własnémi*, выг. *пинѣндзми*, *моими*, *власными*. 6.

I.

I произносится тонко какъ Россійское *и* н. п. *bili*, выгов. *били*. 7.

Когда *I* съ слѣдующею гласною сливаясь составляетъ двоегласную, то не выговаривается; и предстоящую согласную тогда смягчаетъ. н. п. *ciebie*, *ziarno*, выгов. *цѣбѣ*, *зярно*. 8.

Исключ. Въ сложныхъ словахъ не въ сложеніи начинающихся съ букви *i* согласная предлоговъ не смягчается: ибо предлогъ какъ будто отдѣльно въ семъ случаѣ выговаривается. н. п. *wjazd, zjém, adjutant*, выгов. *вьяздъ*, *зьимъ*, *адъютантъ*.

Сюда принадлежатъ глаголы: *giąć*, *piąć* съ своими сложными во всѣхъ временахъ, и имена *piąty*, *pięć*, *pięta*.

O

Ó съ удареніемъ или *силою острою*, называемое также *сжатымъ* или *тупымъ*, про- 9.

*

износится какъ Россійское *у.* н. п. *dóm, pióro*, выгов. *думб, пюро;* но также не совсѣмъ свой звукъ теряетъ.

Y

10. *Y y* *Греческое* или *ypsylon* произносится какъ *ы,* н. п. *były,* выгов. *былы.*

Исключая слѣдующіе случаи:

1) Произносится тонко какъ *і* въ складахъ: *ya, ye, yi, yy,* словъ принятыхъ съ Латинскаго языка, н. п. *Passya, konkluzye, konstytucyi, historyy,* выгов. *пассія, конклюзіе, констытуціи, гисторій.*

2) Въ окончаніи прилагательныхъ числа единственнаго произносится какъ двоегласная *ый,* хотя и не столь явственно. н. пр. *zły, dobry,* выгов. *злый, добрый.*

III. О СОГЛАСНЫХЪ.

11. Мягкія согласныя, замѣчаемыя удареніемъ, *b́, ć, ḿ, ń, ṕ, ś, ẃ, ź,* также *l,* выговариваются тонко, какъ будто бы при нихъ стояла Россійская безгласная меньшая ь. н. п. *iedwab́, nić, karḿ, cień, karṕ, oś, paẃ, weź, cal,* выгов. *ѣдвабь, ниць кармь, цѣнь, карпь, ось, павь, везь, цаль.*

12. *C* какъ *ц* всегда. н. п. *całun, coraz, cud,* выгов. *цалунб, цоразб, цудб.*

13. *G* (называемое у Поляковъ *ie* а не *ga*) въ Польскихъ словахъ всегда произносится твердо, какъ въ Латинскомъ словѣ *gaudeo,* или въ Россійскомъ *глазб,* н. п. *gay, gęśle, gram.*

Въ иностранныхъ предъ гласною *e* удерживается иностранное его произношеніе, то есть въ нѣкоторыхъ выговаривается твердо, н. п. *Gertruda gemeyn*, (или, какъ другіе пишутъ, *giertruda*, *giemeyn*.) а въ нѣкоторыхъ мягко н. п. *Generał*, *regestr*, или: *Ienerał*, *reiestr*. 14.

H какъ *г*, съ предстоящимъ же *C* какъ *х*. н. п. *herb*, *chór*, выгов. *гербъ*, *хуръ*. 15.

Ł произносится дебело, какъ лъ, то есть противно буквѣ *L* выговаривающейся весьма тонко. н. п. *latała*, *leciały*, выгов. *лятала лѣцялы*. 16.

Примѣч. При стеченіи согласныхъ въ третьихъ лицахъ и дѣепричастіяхъ *ł* умалчивается для удобнѣйшаго выговора. н. п. *wyszedł*, *wyszedłszy*, выгов. *вышедъ*, *вышедшы*.

S за *Z* не выговаривается никогда, хотя бы оно стояло и между двумя гласными, н. п. *osa*, выгов. *оса*. 17.

X въ Польскихъ словахъ за кс, н. п. *Xiężyc*, выгов. *ксѣнжыцъ*, 18.

Въ иностранныхъ удерживаетъ прежнее свое произношеніе. н. п. *Xerxes*, выгов. Ксерксесъ; *examen*, выгов. *egzamen*.

Ż съ точкою вверху, или по срединѣ перечеркнутое, выговаривается какъ *ж*. н. п. *żeby*, *żyto*, выгов. *жебы*, *жыто*. 19.

IV. ДВОЕГЛАСНЫЯ.

Ay, н. п.	*day*,	дай.	*ia*,	*iaśniał*,	ясьнялъ.	20.
ey,	*téy*,	тей.	*ią*,	*wiąz*,	вьонзъ.	

iy,	*biy*,	бій.	*ie*,	*ciebie*,	цѣбѣ.
oy,	*woyna*,	война.	*ię*,	*cię*,	цѣ.
uy,	*wuy*,	вуй.	*io*,	*cios*,	цьосъ.
yy,	*czyy*,	чый.	*iu*,	*dziura*,	дзюра.

21. Сіи буквы не суть двогласными въ словахъ принятыхъ изъ другихъ языковъ, естьли и въ оныхъ двоегласными не были. н. п. *Fionia*, *chrześcianin*, выгов. *фі-о-ні-я*, *хршесьці-я-нинъ*; а не *фьо-ня*, *хрше-сьця-нинъ*. Напротивъ того: *Troia*, *Joram*, *Juda*, и въ Польскомъ выговариваются: *Троя*, *Іорамъ*, *Юда*.

Примѣч. Сіе нужно знать для чтенія книгъ и рукописей старинныхъ, ибо по нынѣшнему правописанію повторяемыя въ выговорѣ буквы повторяются и въ письмѣ, н. п. *Fioniia*, *chrześciianin*.

V. ТРОЕГЛАСНЫЯ.

22. *Iay*,	на прим:	*miiay*,	міяй.
iey,		*wieyski*,	вѣйскій.
iuy,		*woiuy*,	воюй.

VI. СКЛАДЫ ОСОБЕННЫЕ.

23. *Dza*,	*dze*,	*dzo*,	*dzu*,	*dzy*,	*dzi*.
дза,	дзе,	дзо,	дзу,	дзы,	дзи.
Dża,	*dże*,	*dżo*,	*dżu*,	*dży*,	
джа,	дже,	джо,	джу,	джы.	
Dzia,	*dzie*,	*dzio*,	*dziu*.		
дзя,	дзѣ,	дзьо,	дзю.		
Cza,	*cze*,	*czo*,	*czu*,	*czy*.	
ча,	че,	чо,	чу,	чы.	
Sza,	*sze*,	*szo*,	*szu*,	*szy*.	
ша,	ше,	шо,	шу,	шы.	

Szcza,	*Szcze*,	*Szczo*,	*szczu*,	*szczy*.
ща,	ще,	що,	щу,	щы.
Rza,	*rze*,	*rzo*,	*rzu*,	*rzy*.
ржа,	рже,	ржо,	ржу,	ржы.

Изъ сихъ пяти послѣднихъ складовъ дѣлаются и другіе приложеніемъ съ начала согласныхъ, какъ то: 24.

Drza,	*drze*,	*drzo*,	*drzu*,	*drzy*.
Држа,	држе,	држо,	држу,	држы.
Przа,	*prze*,	*przo*,	*przu*,	*przy*.
прша,	прше,	пршо,	пршу,	пршы.
Chrza,	*chrze*,	*chrzo*,	*chrzu*,	*chrzy*.
хрша,	хрше,	хршо,	хршу,	хршы.
Strza,	*strze*,	*strzo*,	*strzu*,	*strzy*.
стрша,	стрше,	стршо,	стршу,	стршы.

И т. п; н. п. *krza*, *wrza*.

ГЛАВА ВТОРАЯ

О ПРОИЗНОШЕНІИ ТОНИЧЕСКОМЪ

ИЛИ

О СЛОГОУДАРЕНІИ.

I. О СЛОВАХЪ ПОЛЬСКИХЪ.

25. Слогоудареніе въ Польскомъ языкѣ почти не имѣетъ исключенія изъ слѣдующаго правила: каждый предпослѣдній слогъ есть долгій. н. п. *sługa*, *ukontentować*, *wychwalać*.

Исклюс. Третій отъ конца слогъ возвышается :

1) Въ словахъ оканчиваемыхъ енклитическими частицами, (§ 5) н. п. *niechayże, miałbymci, będzieli, takżeto, dawnoby, widzenie się.*

2) Во множественныхъ лицахъ прошедшихъ временъ кончащихся на *śmy, ście.* н. п. *dawaliśmy, dawaliście.*

Примѣч. Многіе возвышаютъ третій отъ конца слогъ въ первыхъ и вторыхъ лицахъ единственнаго числа, но только въ мужескомъ родѣ, чему и подражать можно. н. п. *słyszałem słyszałeś,*

26. Нѣкоторыя слова, особенно односложныя, при стеченіи въ рѣчи выговариваются слитно, какъ будьто бы одно реченіе. н. п. *Pan Bóg, Oycze nasz, jak się masz, dobry dzień, dobra noc, nie wiém, do wsi, po co, do dnia, tàk się rzecz ma* и т. п.

II. О СЛОВАХЪ ИНОСТРАННЫХЪ.

27. Слова иностранныя, не совсѣмъ еще усвоенныя Польскому языку, лучше удерживаютъ свое удареніе. н. п. *Melchisedek, Metropolita, Seminarium, Hermania, Horacyusz.*

ЧАСТЬ ВТОРАЯ

О ИЗМѢНЕНІИ И ПРОИЗВОДСТВѢ СЛОВЪ.

Частей рѣчи въ Польскомъ языкѣ столькоже, и такимъ же образомъ раздѣляются на склоняёмыя и несклоняемыя, какъ и въ Россійскомъ. 28.

ГЛАВА ПЕРВАЯ

О СКЛОНЕНІЯХЪ ИМЕНЪ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ, ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ, МѢСТОИМЕНІЙ И ПРИЧАСТІЙ.

Склоненій щитается шесть: три для существительныхъ, а три для прилагательныхъ именъ; въ нихъ заключаются склоненія мѣстоименій и причастій. 29.

Падежей семь: Именительный, Родительный, Дательный, Винительный, Звательный, Творительный, Предложный. 30.

ПЕРВОЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ МУЖЕСКАГО РОДА.

ПРИМѢРЫ ДЛЯ ИМЕНЪ ЧЕЛОВѢКОВЪ. 31.

	I.		II.	
	Число един:	Множ:	Число един:	Множ:
И.	*Jan*,	*Janowie*,	*Pan*,	*Panowie*,
Р.	*Jana*,	*Janów*,	*Pana*,	*Panów*,

Д.	*Janowi*,	*Janóm*,	*Panu*,	*Panóm*,
В.	*Jana*,	*Janów*,	*Pana*,	*Panów*,
З.	*Janie!*	*Janowie!*	*Panie!*	*Panowie!*
Т.	*Janem*,	*Janami*,	*Panem*,	*Panami*,
П.	*o Janie*,	*o Janach.*	*o Panu*,	*o Panach.*

III.

	Един:	Множес:	
И.	*Bóg*,	*Bogowie*,	(*Bogi*)
Р.	*Boga*,	*Bogów*,	
Д.	*Bogu*,	*Bogóm*,	
В.	*Boga*,	*Bogów*,	(*Bogi*)
З.	*Boże!*	*Bogowie!*	(*Bogi*)
Т.	*Bogiem*,	*Bogami*,	
П.	*o Bogu.*	*o Bogach.*	

IV.

	Един:	Множ:	
И.	*Pomocnik*,	*Pomocnicy*,	(*ki*)
Р.	*Pomocnika*,	*Pomocników*,	
Д.	*Pomocnikowi*,	*Pomocnikóm*,	
В.	*Pomocnika*,	*Pomocników*,	(*ki*)
З.	*Pomocniku!*	*Pomocnicy!*	(*ki*)
Т.	*Pomocnikiem*,	*Pomocnikami*,	
П.	*o Pomocniku.*	*Pomocnikach.*	

	V	VI.
	Множ:	Множ:
И.	*Sędziowie*,	*Mowcy*,
Р.	*Sędziów*,	*Mowców*,
Д.	*Sędzióm*,	*Mowcóm*,
В.	*Sędziów*,	*Mowców*,
З.	*Sędziowie!*	*Mowcy!*
Т.	*Sędziami*,	*Mowcami*,
П.	*o Sędziach.*	*o Mowcach.*

Сіи и подобныя имена, о которыхъ будетъ сказано ниже, во множественномъ только числѣ къ сему склоненію принадлежатъ.

ПРИМѢРЫ ДЛЯ ИМЕНЪ ЖИВОТНЫХЪ. 32.

	I.		II.		
	Един:	Множ:	Един:	Множ:	
И.	*Koń*,	*Konie*,	*Lew*,	*Lwy*,	*(Lwi)*
Р.	*Konia*,	*Koni*,	*Lwa*,	*Lwów*,	
Д.	*Koniowi*,	*Konióm*,	*Lwu*,	*Lwóm*,	
В.	*Konia*,	*Konie*,	*Lwa*,	*Lwy*,	*(Lwów)*
З.	*Koniu!*	*Konie!*	*Lwie!*	*Lwy!*	*(Lwi)*
Т.	*Koniem*,	*Końmi*,	*Lwem*,	*Lwami*,	
П.	*o Koniu.*	*o Koniach.*	*o Lwie.*	*o Lwach.*	

III.

	Един:	Множ:	
И.	*Ptaszek*,	*Ptaszki*,	*(Ptaszkowie)*
Р.	*Ptaszka*,	*Ptaszków*,	
Д.	*Ptaszkowi*,	*Ptaszkóm*,	
В.	*Ptaszka*,	*Ptaszki*,	*(Ptaszków)*
З.	*Ptaszku!*	*Ptaszki!*	*(Ptaszkowie)*
Т.	*Ptaszkiem*,	*Ptaszkami*,	
П.	*o Ptaszku.*	*o Ptaszkach.*	

ПРИМѢРЫ ДЛЯ ИМЕНЪ ВЕЩЕЙ БЕЗ-ДУШНЫХЪ. 33.

	I.		II.	
	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Dąb*,	*Dęby*,	*Kiiek*,	*Kiyki*,
Р.	*Dębu*,	*Dębów*,	*Kiyka*,	*Kiyków*,
Д.	*Dębowi*,	*Dębóm*,	*Kiykowi*,	*Kiykóm*,
В.	*Dąb*,	*Dęby*,	*Kiiek*,	*Kiyki*,
З.	*Dębie!*	*Dęby!*	*Kiyku!*	*Kiyki!*
Т.	*Dębem*,	*Dębami*,	*Kiykiem*,	*Kiykami*,
П.	*o Dębie.*	*o Dębach.*	*o Kiyku.*	*o Kiykach.*

	III.		IV.	
	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Kléy*,	*Kléie*,	*Kocieł*,	*Kotły*,

Р.	*Kleiu*,	*Kleiów*,	*Kotła*,	*Kotłów*,
Д.	*Kleiowi*,	*Kleióm*,	*Kotłowi*,	*Kotłóm*,
В.	*Kléy*,	*Kleie*,	*Kocieł*,	*Kotły*,
З.	*Kleiu!*	*Kleie!*	*Kotle!*	*Kotły!*
Т.	*Kleiem*,	*Kleiami*,	*Kotłem*,	*Kotłami*,
П.	*o Kleiu.*	*o Kleiach.*	*o Kotle.*	*o Kotłach.*

Примѣч. Имена человѣковъ, животныхъ и вещей бездушныхъ склоняются по большей части сходно, разность же между ими состоитъ въ слѣдующемъ:

1) Винительный единственный въ именахъ вещей бездушныхъ подобенъ именительному.

2) Именительный множественный иначе кончится въ именахъ человѣковъ, а иначе въ животныхъ и бездушныхъ.

3) Винительный множественный животныхъ и бездушныхъ какъ именительный.

ВТОРОЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ ЖЕНСКАГО РОДА.

34. ПРИМѢРЫ:

	I.		II.	
	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Osoba*,	*Osoby*,	*Praca*,	*Prace*,
Р.	*Osoby*,	*Osób*,	*Pracy*,	*Prac*,
Д.	*Osobie*,	*Osobóm*,	*Pracy*,	*Pracóm*,
В.	*Osobę*,	*Osoby*,	*Pracę*,	*Prace*,
З.	*Osobo!*	*Osoby!*	*Praco!*	*Prace!*
Т.	*Osobą*,	*Osobami*,	*Pracą*,	*Pracami*,
П.	*o Osobie.*	*o Osobach.*	*o Pracy.*	*o Pracach.*

III.

	Един:	Множ:
И.	*Bayka,*	*Bayki,*
Р.	*Bayki,*	*Baiek,*
Д.	*Bayce,*	*Baykóm,*
В.	*Baykę,*	*Bayki,*
З.	*Bayko!*	*Bayki!*
Т.	*Bayką,*	*Baykami,*
П.	*o Bayce.*	*o Baykach.*

IV.

	Един:	Множ:
И.	*Gałąź,*	*Gałęzie,*
Р.	*Gałęzi,*	*Gałęzi,*
Д.	*Gałęzi,*	*Gałęziom,*
В.	*Gałąź,*	*Gałęzie,*
З.	*Gałęzi!*	*Gałęzie!*
Т.	*Gałęzią,*	*Gałęziami,*
П.	*o Gałęzi.*	*o Gałęziach.*

V.

	Един:	Множ:
И.	*Lekcya,*	*Lekcye,*
Р.	*Lekcyi,*	*Lekcyy,*
Д.	*Lekcyi,*	*Lekcyóm,*
В.	*Lekcyą,*	*Lekcye,*
З.	*Lekcyo!*	*Lekcye!*
Т.	*Lekcyą,*	*Lekcyami,*
П.	*o Lekcyi.*	*o Lekcyach.*

VI.

	Един:	Множ:
И.	*Źmiia,*	*Źmiie,*
Р.	*Źmii,*	*Źmiy,*
Д.	*Źmii,*	*Źmiióm,*
В.	*Źmiię,*	*Źmiie,*
З.	*Źmiio!*	*Źmiie!*
Т.	*Źmiią,*	*Źmiiami,*
П.	*o Źmii.*	*o Źmiiach.*

VII.

	Един:	Множ:
И.	*Koléy,*	*Koleie,*
Р.	*Kolei,*	*Kolei,*
Д.	*Kolei,*	*Koleióm,*
В.	*Koléy,*	*Koleie,*
З.	*Kolei!*	*Koleie!*
Т.	*Koleią,*	*Koleiami,*
П.	*o Kolei.*	*o Koleiach.*

VIII.

	Един:	Множ:
И.	*Wieś,*	*Wsi,*
Р.	*Wsi,*	*Wsi,*
Д.	*Wsi,*	*Wsióm,*
В.	*Wieś,*	*Wsi,*
З.	*Wsi!*	*Wsi!*
Т.	*Wsią,*	*Wsiami,*
П.	*o Wsi.*	*o Wsiach.*

IX.

	Един:	Множ:
И.	*Królewna,*	*Królewne,*
Р.	*Królewny,*	*Królewien,*
Д.	*Królewnie,*	*Królewnóm,*

В.	*Królewnę*;	*Królewne*;
З.	*Królewno!*	*Królewne!*
Т.	*Królewną*;	*Królewnami*;
П.	*o Królewnie.*	*Królewnach.*

	X.		XI.
	Един:	Множ:	Един:
И.	*Pani*,	*Panie*;	*Mówca*;
Р.	*Pani*,	*Pań*;	*Mówcy*;
Д.	*Pani*,	*Paniom*,	*Mówcy*,
В.	*Panią*,	*Panie*,	*Mówcę*,
З.	*Pani!*	*Panie!*	*Mówco!*
Т.	*Panią*,	*Paniami*,	*Mówcą*;
П.	*o Pani.*	*Paniach.*	*o Mówcy.*

Подобныя сему имена въ единственномъ только числѣ склоняются по сему склоненію.

ТРЕТІЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ СРЕДНЯГО РОДА.

35. ## ПРИМѢРЫ.

	I.		II.	
	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Grono*;	*Grona*;	*Zdanie*,	*Zdania*;
Р.	*Grona*;	*Gron*,	*Zdania*,	*Zdań*;
Д.	*Gronu*,	*Gronom*;	*Zdaniu*,	*Zdaniom*;
В.	*Grono*,	*Grona*;	*Zdanie*;	*Zdania*;
З.	*Grono!*	*Grona!*	*Zdanie!*	*Zdania!*
Т.	*Gronem*,	*Gronami*;	*Zdaniem*,	*Zdaniami*;
П.	*o Gronie.*	*Gronach.*	*Zdaniu.*	*Zdaniach.*

	III.		IV.	
	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Imię*,	*Imiona*;	*Bydlę*,	*Bydlęta*;
Р.	*Imienia*;	*Imion*;	*Bydlęcia*;	*Bydląt*;

Д.	*Jmieniu*,	*Jmionóm*,	*Bydlęciu*,	*Bydlętóm*,
В.	*Jmie*,	*Jmiona*,	*Bydlę*,	*Bydlęta*,
З.	*Jmie!*	*Jmiona!*	*Bydlę!*	*Bydlęta!*
Т.	*Jmieniem*,	*Jmionami*,	*Bydlęciem*,	*Bydlętami*,
П.	*o Jmieniu.*	*Jmionach.*	*Bydlęciu.*	*Bydlętach.*

V.

	Един:	Множ:
И.	*Komma*,	*Kommata*,
Р.	*Kommatu*,	*Kommatów*,
Д.	*Kommatu*,	*Kommatóm*,
В.	*Komma*,	*Kommata*,
З.	*Komma!*	*Kommata!*
Т.	*Kommatem*,	*Kommatami*,
П.	*o Kommacie.*	*Kommatach.*

VI.

	Един:	Множ:
И.	*Jmperyum*,	*Jmperya*,
Р.	*Jmperyum*,	*Jmperyów*,
Д.	*Jmperyum*,	*Jmperyóm*,
В.	*Jmperyum*,	*Jmperya*,
З.	*Jmperyum!*	*Jmperya!*
Т.	*Jmperyum*,	*Jmperyami*,
П.	*Jmperyum.*	*Jmperyach.*

VII.

	Единствен:	
И.	*Widzenie*	*się*,
Р.	*Widzenia*	*się*,
Д.	*Widzeniu*	*się*,
В.	*Widzenie*	*się*,
З.	*Widzenie*	*się!*
Т.	*Widzeniem*	*się*,
П.	*o Widzeniu*	*się.*

Таковыя имена называются возвратными: Онѣ значатъ взаимное двухъ вещей дѣйствіе, или возвращеніе дѣйствія на дѣйствующее лице, и множественное число рѣдко имѣютъ.

ЧЕТВЕРТОЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ МУЖЕСКАГО РОДА.

36. ПРИМѢРЫ:

I. | II.

	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Piękny*,	*Piękni*,	*Wielki*,	*Wielcy*,
Р.	*Pięknego*,	*Pięknych*,	*Wielkiego*,	*Wielkich*,
Д.	*Pięknemu*,	*Pięknym*,	*Wielkiemu*,	*Wielkim*,
В.	*Pięknego*, *piękny*,	*Pięknych*,	*Wielkiego*, *wielki*,	*Wielkich*,
З.	*Piękny!*	*Piękni!*	*Wielki!*	*Wielcy!*
Т.	*Pięknym*,	*Pięknymi*,	*Wielkim*,	*Wielkimi*,
П.	*o Pięknym.*	*Pięknych.*	*Wielkim.*	*Wielkich.*

Примѣч. 1. Винительный единственный съ именами вещей бездушныхъ подобенъ именительному.

Примѣч. 2. Множественное число сего склоненія употребляется только съ именами человѣковъ; съ именамиже животныхъ и вещей бездушныхъ поставляется множественное *пятаго* склоненія, то есть женское.

III. | IV.

	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Wszystek*,	*Wszyscy*,	*Ten*,	*Ci*,
Р.	*Wszystkiego*,	*Wszystkich*,	*Tego*,	*Tych*,
Д.	*Wszystkiemu*,	*Wszystkim*,	*Temu*,	*Tym*,
В.	*Wszystkiego*, *wszystek*,	*Wszystkich*,	*Tego*, *ten*,	*Tych*,

З.	*Wszyctek !*	*Wszyscy !*		
Т.	*Wszystkim,*	*Wszystkimi,*	*Tym,*	*Tymi,*
П.	*o Wszystkim.*	*o Wszystkich.*	*o Tym.*	*o Tych.*

V.

	Един:		Множ:	
И.	*Móy,*		*Moi,*	
Р.	*Moiego,*	*mego,*	*Moich,*	*mych,*
Д.	*Moiemu,*	*memu,*	*Moim,*	*mym,*
В.	*Moiego,* *móy,*	*mego,*	*Moich,*	*mych,*
З.	*Móy !*		*Moi !*	
Т.	*Moim,*	*mym,*	*Moimi,*	*mymi,*
П.	*o Moim,*	*mym.*	*o Moich,*	*mych.*

VI.

	Един:		Множ:
И.	*Czyy,*		*Czyi,*
Р.	*Czyiego,*		*Czyich,*
Д.	*Czyiemu,*		*Czyim,*
В.	*Czyiego,*	*czyy,*	*Czyich,*
З.	*Czyy !*		*Czyi !*
Т.	*Czyim,*		*Czyimi,*
П.	*o Czyim.*		*o Czyich.*

VII.

	Един:	Множ:
И.	*Ambroży,*	*Ambrożowie,*
Р.	*Ambrożego,*	*Ambrożych,*
Д.	*Ambrożemu,*	*Ambrożym,*
В.	*Ambrożego,*	*Ambrożych,*
З.	*Ambroży !*	*Ambrożowie !*
Т.	*Ambrożym,*	*Ambrożymi,*
П.	*o Ambrożym.*	*Ambrożych.*

VIII.

	Един:	Множ:
И.	*Łowczy*,	*Łowczowie*,
Р.	*Łowczego*,	*Łowczych*,
Д.	*Łowczemu*,	*Łowczym*,
В.	*Łowczego*,	*Łowczych*,
З.	*Łowczy!*	*Łowczowie!*
Т.	*Łowczym*,	*Łowczymi*,
П.	*o Łowczym*.	*Łowczych*.

IX.

	Един:	Множ:
И.	*Podskarbi*,	*Podskarbiowie*,
Р.	*Podskarbiego*,	*Podskarbich*,
Д.	*Podskarbiemu*,	*Podskarbim*,
В.	*Podskarbiego*,	*Podskarbich*,
З.	*Podskarbi!*	*Podskarbiowie!*
Т.	*Podskarbim*,	*Podskarbimi*,
П.	*o Podskarbim*.	*Podskarbich*.

X.

	Един:	Множ:
И.	*Sobieski*,	*Sobiescy*,
Р.	*Sobieskiego*,	*Sobieskich*,
Д.	*Sobieskiemu*,	*Sobieskim*,
В.	*Sobieskiego*,	*Sobieskich*,
З.	*Sobieski!*	*Sobiescy!*
Т.	*Sobieskim*,	*Sobieskimi*,
П.	*o Sobieskim*.	*Sobieskich*.

ПЯТОЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ ЖЕНСКАГО РОДА.

ПРИМѢРЫ. 37.

I.

	Един:	Множ:
И.	*Piękna*,	*Piękne*,
Р.	*Pięknéy*,	*Pięknych*,
Д.	*Pięknéy*,	*Pięknym*,
В.	*Piękną*,	*Piękne*,
З.	*Piękna!*	*Piękne!*
Т.	*Piękną*,	*Pięknémi*,
П.	*o Pięknéy.*	*Pięknych.*

II.

	Един:	Множ:
И.	*Wielka*,	*Wielkie*,
Р.	*Wielkiéy*,	*Wielkich*,
Д.	*Wielkiéy*,	*Wielkim*,
В.	*Wielką*,	*Wielkie*,
З.	*Wielka!*	*Wielkie!*
Т.	*Wielką*,	*Wielkiémi*,
П.	*o Wielkiéy.*	*Wielkich.*

III.

	Един:	Множ:
И.	*Wszystka*,	*Wszystkie*,
Р.	*Wszystkiéy*,	*Wszystkich*,
Д.	*Wszystkiéy*,	*Wszystkim*,
В.	*Wszystkę*,	*Wszystkie*,
З.	*Wszystka!*	*Wszystkie!*
Т.	*Wszystką*,	*Wszystkiémi*,
П.	*o Wszystkiéy.*	*Wszystkich.*

IV:

	Един:	Множ:
И.	*Ta*,	*Te*,
Р.	*Téy*,	*Tych*,
Д.	*Téy*,	*Tym*,
В.	*Tę*,	*Te*,
З.		
Т.	*Tą*,	*Témi*,
П.	*o Téy.*	*Tych.*

V.

	Един:		Множ.	
И.	*Moia*,	*ma*,	*Moie*,	*me*,
Р.	*Moiéy*,	*méy*,	*Moich*,	*mych*,
Д.	*Moiéy*,	*méy*,	*Moim*,	*mym*,
В.	*Moię*,	*mę*,	*Moie*,	*me*,

З.	*Moia* ,	*ma !*	*Moie* ,	*me !*
Т.	*Moią* ,	*mą* ,	*Moiémi* ,	*mémi* ,
П.	*o Moiéy* .	*méy* .	*Moich* .	*mych* .

VI.

	Един :	Множ :
И.	*Czyia* ,	*Czyie* ,
Р.	*Czyiéy* ,	*Czyich* ,
Д.	*Czyiéy* ,	*Czyim* ,
В.	*Czyię* ,	*Czyie* ,
З.	*Czyia* !	*Czyie* !
Т.	*Czyią* ,	*Czyiémi* ,
П.	*o Czyiéy* .	*Czyich* .

VII.

	Един:	Множ:
И.	*Królowa* ,	*Królowe* ,
Р.	*Królowéy*,	*Królowych*,
Д.	*Królowéy*,	*Królowym* ,
В.	*Królową* ,	*Królowe* ,
З.	*Królowa* !	*Królowe* !
Т.	*Królową* ,	*Królowémi*,
П.	*o Królowéy*.	*Królowych*.

VIII.

Един:	Множ:
Janowa ,	*Janowe* ,
Janowéy,	*Janowych* ,
Janowéy,	*Janowym* ,
Janową ,	*Janowe* ,
Janowa !	*Janowe* !
Janową ,	*Janowémi* ,
o Janowéy.	*Janowych* .

IX.

	Един :	Множ :
И.	*Xiężna* ,	*Xiężne* ,
Р.	*Xiężnéy* ,	*Xiężnych*,
Д.	*Xiężnéy* ,	*Xiężnym* ,
В.	*Xiężną* ,	*Xiężne* ,
З.	*Xiężna* !	*Xiężne* !
Т.	*Xiężną* ,	*Xiężnémi*,
П.	*o xiężnéy*.	*Xiężnych*.

X.

Един :	Множ:
Sobieska ,	*Sobieskie* ,
Sobieskiéy,	*Sobieskich* ,
Sobieskiéy,	*Sobieskim* ,
Sobieską ,	*Sobieskie* ,
Sobieska !	*Sobieskie* !
Sobieską ,	*Sobieskiémi*,
o Sobieskiéy.	*Sobieskich*.

ШЕСТОЕ СКЛОНЕНІЕ

ДЛЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ СРЕДНЯГО РОДА.

ПРИМѢРЫ. 38.

	I.	II.	III.
	Един:	Единс:	Единс:
И.	*Piękne* ,	*Wielkie* ,	*Wszystko* ,
Р.	*Pięknego* ,	*Wielkiego* ,	*Wszystkiego* ,
Д.	*Pięknemu* ,	*Wielkiemu* ,	*Wszystkiemu* ,
В.	*Piękne* ,	*Wielkie* ,	*Wszystko* ,
З.	*Piękne* !	*Wielkie* !	*Wszystko* !
Т.	*Pięknćm* ,	*Wielkiém* ,	*Wszystkiém* ,
П.	*o Pięknćm* .	*o Wielkiém*.	*o Wszystkiém*.

	IV.	V.		VI.
	Единс:	Единст:		Един:
И.	*To* ,	*Moie* ,	*me* ,	*Czyie* ,
Р.	*Tego* ,	*Moiego* ,	*mego* ,	*Czyiego*,
Д.	*Temu* ,	*Moiemu* ,	*memu* ,	*Czyiemu* ,
В.	*To* ,	*Moie* ,	*me* ,	*Czyie* ,
З.		*Moie* ,	*me* !	*Czyie* !
Т.	*Tém* ,	*Moiém* ,	*mém* ,	*Czyiém* ,
П.	*o Tém*.	*o Moiém*,	*mém* .	*o Czyiém*.

Множественное число сего склоненія во всемъ сходно съ склоненіемъ пятымъ.

ПРИБАВЛЕНІЕ

О МѢСТОИМЕНІЯХЪ НЕПРАВИЛЬНЫХЪ.

Перваго лица. Втораго лица. 39.

	Един:	Множ:	Един:	Множ:
И.	*Ja* ,	*My* ,	*Ty* ,	*Wy* ,
Р.	*Mnie* ,	*Nás* ,	*Ciebie* ,	*Was* ,

Д.	*Mnie*,	*mi*,	*Nam*,	*Tobie*,		*Wam*,
В.	*Mnie*,	*Mię*,	*Nas*,	*Ciebie*,	*cię*,	*Was*,
З.				*Ty* !		*Wy* !
Т.	*Mną*,		*Nami*,	*Tobą*,		*Wami*,
П.	*o Mnie*.		*o Nas*.	*o Tobie*.		*o Was*.

Третьяго лица.

Число единственное.

Родъ Мужескій.

И.	*On*,			
Р.	*Jego*,	*niego*,	*onego*,	*go*,
Д.	*Jemu*,	*onemu*,	*mu*,	
В.	*Jego*,	*niego*,	*onego*,	*go*,
Т.	*Nim*,	*onym*,		
П.	*o Nim*,	*o Onym*.		

	Женскій.	Средній.
И.	*Ona*,	*Ono*,
Р.	*Jéy*, *niéy*, *onéy*,	*Jego*, *niego*, *onego*, *go*,
Д.	*Jéy*, *onéy*,	*Jemu*, *onemu*, *mu*,
В.	*Ją*, *nię*, *onę*,	*Ono*, *go*,
Т.	*Ją*, *nią*, *oną*,	*Niém*, *oném*,
П.	*o Niéy*, *o Onéy*.	*o Niém*, *o Oném*.

Число множественное.

Родъ Мужескій.

И.	*Oni*,		
Р.	*Jch*,		*onych*,
Д.	*Jm*,		*onym*,
В.	*Jch*,	*nich*,	*onych*,
Т.	*Jmi*,	*nimi*,	*onymy*,
П.	*o Nich*,	*o Onych*.	

	Женскій	Средній.
И.	*One*	*One*
Р.	*Jch*, *onych*,	*Jch*, *onych*;
Д.	*Jm*, *onym*,	*Jm*, *onym*,
В.	*Je*, *nie*, *one*,	*Je*, *nie*, *one*,

Т.	*Jémi, niémi, onémi,*	*Jémi, niémi, onémi,*
П.	*o Nich, o Onych.*	*o Nich, o Onych.*

Также склоняется:

Ów,	*owa,*	*owo,*
Owego,	*owéy,*	*owego,*
Owemu,	*owéy,*	*owemu,*
Owego,	*owę,*	*owo,*
Owym,	*ową,*	*owém.* и проч.

Возвратное 40.

Всѣмъ лицамъ и обоимъ числамъ служащее.

Р. *Siebie,* Д. *Sobie,* В. *Siebie, się,* Т. *Sobą,* П. *o Sobie.*

Вопросительное обоихъ чиселъ. 41.

И.	*Kto,*	*co,*	кто, что.
Р.	*Kogo,*	*czego,*	
Д.	*Komu,*	*czemu,*	
В.	*Kogo,*	*co,*	
Т.	*Kim,*	*czém,*	
П.	*o Kim,*	*o czém.*	

Также склоняются 42.

Nikt,	никто,	*Nikogo.*
Nic,	ничего,	*niczego.*
Ktoś,	нѣкто,	*Kogoś.*
Coś,	нѣчто,	*czegoś.*

Но *Ktoś* и *coś* имѣютъ творительный и предложный *kimsi, czémsi.*

Ktokolwiek, *Kogokolwiek.*
Cokolwiek, *czegokolwiek,* и проч.

Прочія мѣстоименія склоняются правильно какъ имена прилагательныя: 43.

Który, która, które, którego, и проч.

Niektóry, niektóra, niektóre, niektórego.
Którykolwiek, którakolwiek, którekolwiek, któregokolwiek.

Każdy,	*każda,*	*każde,*	*każdego.*
Sam,	*sama,*	*samo,*	*samego.*
Tamten,	*tamta,*	*tamto,*	*tamtego.*
Żaden,	*żadna,*	*żadne,*	*żadnego.*
Nasz,	*nasza,*	*nasze,*	*naszego.*
Wasz,	*wasza,*	*wasze,*	*waszego.*

44. *Twóy* и *Swóy* могутъ еще склоняться сокращенно какъ *móy: twa, twe, swa, swe.*

45. Усѣченное мѣстоименіе *ń*, всегда соединяется съ предлогомъ, и относится къ мужескому только роду. н. п.

Nań	на него.	*Przedeń*	предъ него.
Zań	за него.	*Przezeń*	чрезъ него.
Weń	въ него.	*Podeń*	подъ него.
Nadeń	надъ него.		

46. Начинающіяся съ *n*: *niego, niéy, nią, nich, nie, nim, niém nimi, niémi* употребляются только съ предлогами. н. п. *dla niego, od niéy, przez nią, przez nich, za nie, pod nim, na nim, z nimi, pod nimi,* и пр.

47. Непоставляются съ предлогами: *mi, mię, ci, cię, iego, go, mu, iemu, iéy, ią, ich, im, imi, iémi.*

И не полагаются въ началѣ рѣчи.

Выключая: iego, iemu, iéy. н. п. *Jego wola, iego rozkaz.*

48. Косвенные падежи начинающіеся съ О н. п. *onego, onéy, onemu, onym* весьма рѣдко употребляются.

ГЛАВА ВТОРАЯ

О СПРЯЖЕНІЯХЪ.

СПРЯЖЕНІЯ ГЛАГОЛОВЪ ВСПОМОГАТЕЛЬНЫХЪ.

Спряженіе глагола ВСПОМАГАТЕЛЬНАГО, 49.
средняго, неправильнаго, совершеннаго *Być*.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее: *Być* (или *bydź*) быть.
Прошедшее совершенное: *Być było*, быть было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Число единственное.	Число множественное.
Ja iestem, я есмь.	*My iesteśmy*, мы есмы.
Ty iesteś, ты еси.	*Wy iesteście*, вы есте.
On, *ona*, *ono iest*, онъ, она, оно есть.	*Oni*, *one są*, они, онѣ суть.

Прошедшее совершенное.

Един:	Множ:
Родъ Муж. Жен. Сред.	Муж. Жен. и Сред.
Ja byłem, *byłam*, *byłom*, я былъ, была, было.	*My byliśmy*, *My byłyśmy*, мы были.
Ty byłeś, *byłaś*, *byłoś*.	*Wy byliśce*, *wy byłyście*.
On był, *ona była*, *ono było*.	*Oni byli*, *one były*.

или

съ перенесеніемъ енклитика къ предстоящему слову.

Jam był, była, było.	*Myśmy byli, były.*
Tyś był, była, było.	*Wyście byli, były.*

Давнопрошедшее.

Число единственное.

Byłem był, byłam była, byłom było.
я былъ было, я была было, я было было.
Byłeś był, byłaś była, byłoś było.
Był był, była była, było było.

Число множественное.

Byliśmy byli, Byłyśmy były.
Byliście byli, Byłyście były.
Byli byli, Były były.

или

съ перенесеніемъ енклитика.

Jam był był, Jam była była, Jam było było.
Tyś był był, Tyś była była, Tyś było było.
Myśmy byli byli, myśmy były były.
Wyście byli byli, Wyście były były.

Будущее.

Един:	Множ:
Ja będę, я буду.	*My będziemy,* мы будемъ.
Ty będziesz, ты будешь.	*Wy będziecie,* вы будете.
On, a, o, będzie, онъ, а, о, будетъ.	*Oni, one będą,* они, онѣ будутъ.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Един:	Множ:
Niech będę, пусть я буду.	*Bądźmy, Niech będziemy*, будемъ.
Bądź, будь ты.	*Bądźcie*, будьте.
Niech będzie, пусть будетъ.	*Niech będą*, пусть будутъ.

Съ напряженіемъ.

Niechże będę, пусть же я буду.	*Bądźmyż*, *Niechże będziemy*, да будемъ же.
Bądźże, будь же ты.	*Bądźcież*, будьтежъ.
Niechże będzie, пусть же онъ будетъ.	*Niechże będą*, пусть же будутъ.

ПРИЧАСТІЯ.

Настоящее: *Będący*, *będąca*, *będące*.
Который есть, которая есть, которое есть.

Будущее: *Maiący być*, *maiąca być*, *maiące być*.

Имѣющій быть, - щая быть, - щее быть.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ или Герундіи.

Настоящее: *Będąc*, будучи.
Прош. совершенное: *Bywszy*, бывъ, бывши.

Примѣч. Окончаніе множественныхъ лицъ на *li* употребляется только съ именами человѣковъ, удерживающихъ окончаніе мужескаго рода, во всѣхъ спряженіяхъ; съ имена-

миже животныхъ и вещей бездушныхъ, хотя бы онѣ были въ единственномъ рода мужескаго, поставляется въ множественномъ окончаніе женское на *ły*. на пр.

Въ единственномъ		Въ множественномъ	
Brat	*obiecał*,	*Bracia*	*obiecali*.
Pies	*szczekał*,	*Psy*	*szczekały*.
Wiatr	*powstał*,	*Wiatry*	*powstały*.

(§ 72).

50. Спряженіе глагола ВСПОМОГАТЕЛЬНАГО, дѣйствительнаго, неправильнаго и несовершеннаго *Mieć*.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее: *Mieć*, имѣть.
Прош. несовершенное: *Mieć było*, имѣть было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

время настоящее.

Число единственное.		Число множественное.	
Mam,	имѣю.	*Mamy*,	имѣемъ.
Masz,	имѣешь.	*Macie*,	имѣете.
Ma,	имѣетъ.	*Maią*,	имѣютъ.

Прошедшее несовершенное.

Един:	Множ:
Miałem, miałam, miałom, я имѣлъ, ла, ло.	*Mieliśmy, miałyśmy,* мы имѣли.
Miałeś, miałaś, miałoś.	*Mieliście, miałyście.*
Miał, miała, miało.	*Mieli, miały.*

или съ перенесеніемъ енклитика.

Jam miał, miała, miało. Myśmy mieli, miały. и проч.

Давнопрошедшее.

Число единственное.

Miałem był, miałam była, miałom było.

я было имѣлъ, я было имѣла, я было имѣло.
Miałeś być, miałaś była, miałoś było.
Miał być, miała była, miało było.

или съ перенесеніемъ енклитика.

Jam miał był, Jam miała była, Jam miało było. и проч.

Будущее съ прошедшимъ.

Число единственное.

Będę miał, będę miała, będę miało.
буду имѣть.
Będziesz miał, będziesz miała, będziesz miało.
Będzie miał, będzie miała, będzie miało.

Число множественное.

Będziemy mieli, będziemy miały, будемъ имѣть.
Będziecie mieli, Będziecie miały.
Będą mieli, będą miały.

Будущее съ неопредѣленнымъ.

Един:	Множ:
Mieć będę, буду имѣть.	*Mieć będziemy.*
Mieć będziesz.	*Mieć będziecie.*
Mieć będzie.	*Mieć będą.*

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Един:	Множ:
Niech mam, niech będę miał, пусть я имѣю.	*Mieymy, niech mamy, niech będziem mieli,* пусть имѣемъ.
Miey, имѣй.	*Mieycie*, имѣйте.
Niech ma, пусть имѣетъ.	*Niech maią,* пусть имѣютъ.

Съ напряженіемъ.

Niechże mam, niechże będę miał, пусть же я имѣю.	*Miéymyż, niechże mamy, niechże będziem mieli.*
Miéyże :	*Miéycież* .
Niechże ma .	*Niechże maią* .

ПРИЧАСТІЯ ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЯ.

Настоящее.

Maiący, *maiąca*, *maiące*.
Имѣющій, имѣющая, имѣющее.

Будущее.

Maiący miéć, *maiąca miéć*, *maiące miéć*.
Имѣющій имѣть, -щая имѣть, -щее имѣть.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее.

Miany, *miana*, *miane*.
Котораго имѣли, которую имѣли, которое имѣли.

Будущее.

Maiący być mianym, котораго будутъ имѣть.
Maiąca być mianą, которую будутъ имѣть.
Maiące być mianém, которое будутъ имѣть.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ.

Настоящее : *Maiąc*, имѣя.
Прошедшее : *Miawszy*, имѣвъ, имѣвши.

Примѣч. Тѣ времена, которыя въ Вспомагательныхъ глаголахъ употребляются двояко, или перемѣняются чрезъ три рода, должно такимъ же образомъ выучивать и въ слѣдующихъ правильныхъ спряженіяхъ.

СПРЯЖЕНІЯ ГЛАГОЛОВЪ ПРАВИЛЬНЫХЪ.

ПЕРВОЕ СПРЯЖЕНІЕ.

I. ГЛАГОЛЪ НЕСОВЕРШЕННЫЙ. 51.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Zrównywać, сравнивать.

Прошедшее несовершенное.

Zrównywać było, сравнивать было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Число единственное.	Число множествен.
Zrównywam, сравниваю.	*Zrównywamy*,
Zrównywasz,	*Zrównywacie*,
Zrównywa,	*Zrównywaią*.

Прошедшее несовершенное.

Zrównywałem, am, om, я сравнивалъ, ла, ло.	*Zrównywaliśmy, łyśmy*, мы сравнивали.
Zrównywałeś, aś, oś.	*Zrównywaliście, łyście*.
Zrównywał, a, o.	*Zrównywali, ły*.

Давнопрошедшее.

Zrównywałem był, a, o, я бывало сравнивалъ, а, о.	*Zrównywaliśmy byli, ły*, мы бывало сравнивали.
Zrównywałeś był, a, o.	*Zrównywaliście byli, ły*.
Zrównywał był, a, o.	*Zrównywali byli, ły*.

Будущее съ прошедшимъ.

Będę zrównywał, a, o, будy сравнивать.	*Będziemy zrównywali, ły,* будемъ сравнивать.
Będziesz zrównywał, a, o.	*Będziecie zrównywali, ły.*
Będzie zrównywał, a, o.	*Będą zrównywali, ły.*

Будущее съ неопредѣленнымъ.

Zrównywać będę, буду сравнивать.	*Zrównywać będziemy,*
Zrównywać będziesz,	*Zrównywać będziecie,*
Zrównywać będzie.	*Zrównywać będą.*

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech zrównywam, Niech będę zrównywał, пусть я сравниваю.	*Zrównywaymy, Niech zrównywamy, Niech będziem zrównywali,* станемъ сравнивать.
Zrównyway, сравнивай.	*Zrównywaycie,* сравнивайте.
Niech zrównywa, пусть сравниваетъ.	*Niech zrównywaią,* пусть сравниваютъ.

Съ напряженіемъ.

Niechże zrównywam, niechże będę zrównywał, пусть же я сравниваю.	*Zrównywaymyż, niechże będziem zrównywali,* станемъ же сравнивать.
Zrównywayże.	*Zrównywaycież.*
Niechże zrównywa.	*Niechże zrównywaią.*

ПРИЧАСТІЯ ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЯ.

Настоящее.

Zrównywaiący, *zrównywaiąca*, *zrównywaiące*.
Сравнивающій, сравнивающая, сравнивающее.

Будущее.

Maiący zrównywać, *maiąca zrównywać*, *maiące zrównywać*.
Имѣющій сравнивать, имѣющая сравнивать, и пр.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее несовершенное.

Zrównywany, *zrównywana*, *zrównywane*.
Сравниваемый, сравниваемая, сравниваемое.

Будущее.

Maiący być zrównywanym, котораго имѣютъ сравнивать.
Maiąca być zrównywaną, которую имѣютъ сравнивать.
Maiące być zrównywaném, которое имѣютъ сравнивать.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ.

Настоящее: *Zrównywaiąc*, сравнивая.
Прошедшее несовершенное: *Zrównywawszy*, сравнивавъ.

II. ГЛАГОЛЪ СОВЕРШЕННЫЙ. 52.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Zrównać, сравнить.

Прошедшее совершенное.

Zrównać było, сравнить было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время прошедшее совершенное.

Число единственное.	Число множественное.
Zrównałem, am, om, я сравнилъ.	*Zrównaliśmy, łysmy*, мы сравнили.
Zrównałeś, aś, oś.	*Zrównaliście, łyście*.
Zrównał, a, o.	*Zrównali, ły*.

Давнопрошедшее.

Zrównałem był, a, o, я было сравнилъ.	*Zrównaliśmy byli, ły*, мы было сравнили.
Zrównałeś był, a, o.	*Zrównaliście byli, ły*.
Zrównał był, a, o.	*Zrównali byli, ły*.

Будущее.

Zrównam, я сравню.	*My zrównAmy*, мы сравнимъ.
ZrównAsz, ты сравнишь.	*Wy zrównAcie*.
ZrównA, онъ сравнитъ.	*Oni zrównaią*.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech zrównam, пусть я сравню.	*Zrównaymy*, сравнимъ.
Zrównay, сравни.	*Zrównaycie*, сравните.
Niech zrówna, пусть сравнитъ.	*Niech zrównaią*, пусть сравнятъ.

Съ напряженіемъ.

Niechże zrównam.	*Zrównaymyż*.
Zrównayże.	*Zrównaycież*.
Niechże zrówna.	*Niechże zrównaią*.

ПРИЧАСТ. ДѢЙСТВИТЕЛ. будущее.

Maiący zrównać, *maiąca zrównać*, *maiące zrównać*.

Имѣющій сравнить, имѣющая сравнить, и пр.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее совершенное.

Zrównany, *zrównana*, *zrównane*.
Сравненный, сравненная, сравненное.

Будущее.

Maiący być zrównanym, котораго имѣютъ сравнить.
Maiąca być zrównaną, которую имѣютъ сравнить.
Maiące być zrównaném, которое имѣютъ сравнить.

ДѢЕПРИЧАСТ. прош. соверш.

Zrównawszy, сравнивъ.

ВТОРОЕ СПРЯЖЕНІЕ

I. ГЛАГОЛЪ НЕСОВЕРШЕННЫЙ. 53.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Brać, брать.

Прошедшее несовершенное

Brać było, брать было.

*

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Число единственное.	Число множественное.
Biorę, я беру.	*BierzEmy*, мы беремъ.
BierzEsz, ты берешь.	*BierzEcie*, вы берете.
BierzE, онъ беретъ.	*Biorą*, они берутъ.

Прошедшее несовершенное.

Brałem, *am*, *om*, я бралъ.	*Braliśmy*, *łyśmy*.
Brałeś, *aś*, *oś*.	*Braliście*, *łyście*.
Brał, *a*, *o*.	*Brali*, *ły*.

Давнопрошедшее.

Brałem był, *a*, *o*. я было бралъ.	*Braliśmy byli*, *ły*, мы было брали.
Brałeś był, *a*, *o*.	*Braliście byli*, *ły*.
Brał był, *a*, *o*.	*Brali byli*, *ły*.

Будущее съ прошедшимъ.

Będę brał, *a*, *o*, буду брать.	*Będziemy brali*, *ły*, будемъ брать.
Będziesz brał, *a*, *o*.	*Będziecie brali*, *ły*.
Będzie brał, *a*, *o*.	*Będą brali*, *ły*.

Будущее съ неопредѣленнымъ.

Brać będę, буду брать.	*Brać będziemy*.
Brać będziesz.	*Brać będziecie*.
Brać będzie.	*Brać będą*.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech biorę, *Niech będę brał*, пусть я беру.	*Bierzmy*, *Niech bierzemy*, *Niech będziem brali*.

Bierz, бери.	*Bierzcie*.
Niech bierze, пусть беретъ.	*Niech biorą*.

Съ напряженіемъ.

Niechże biorę, niechże będę brał.	*Bierzmyż, Niechże będziem brali*.
Bierzże.	*Bierzcież*.
Niechże bierze.	*Niechże biorą*.

ПРИЧАСТІЯ ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЯ.

Настоящее.

Biorący, *biorąca*, *biorące*.
Берущій, берущая, берущее.

Будущее.

Maiący brać, *maiąca brać*, *maiące brać*.
Имѣющій брать, имѣющая брать, и проч.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее несовершенное.

Brany, *brana*, *brane*.
Взимаемъ, взимаема, взимаемо.

Будущее.

Maiący być branym, котораго имѣютъ брать.
Maiąca być braną, которую имѣютъ брать.
Maiące być braném, которое имѣютъ брать.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ.

Настоящее: *Biorąc*, взимая.
Прошедшее несовершенное: *Brawszy*, бравъ.

II. ГЛАГОЛЪ СОВЕРШЕННЫЙ. 54.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Wziąć взять.

Прошедшее совершенное.

Wziąć było, взять было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время прошедшее совершенное.

Число единственное.	Число множественное.
Wziąłem, wzięłam, wzięłom, я взялъ, взяла, взяло.	*Wzięliśmy, wzięłyśmy,* мы взяли.
Wziąłeś, wzięłaś, wzięłoś.	*Wzięliście, wzięłyście.*
Wziął, wzięła, wzięło.	*Wzięli, wzięły.*

Давнопрошедшее.

Wziąłem był, a, o. я было взялъ.	*Wzięliśmy byli, ły.* мы было взяли.
Wziąłeś był, a, o.	*Wzięliście byli, ły.*
Wziął był, a, o.	*Wzięli byli, ły.*

Будущее.

Wezmę, возьму.	*WeźmiEmy*,
WeźmiEsz,	*WeźmiEcie*,
WeźmiE.	*Wezmą*.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech wezmę, пусть возьму.	*Weźmieymy, (weźmy)*.
Weźmiey (weź)	*Weźmieycie, (weźcie)*.
Niech weźmie.	*Niech wezmą*.

Съ напряженіемъ.

Niechże wezmę.	*Weźmieymyż, (weźmyż)*.
Weźmieyże (weźże).	*Weźmieycież, (weźcież)*.
Niechże weźmie.	*Niechże wezmą*.

ПРИЧАСТ. ДѢЙСТВИТЕЛ. будущее.

Maiącу wziąć, *maiąca wziąć*, *maiące wziąć*.
Имѣющій взять, имѣющая взять, и проч.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее совершенное.

Wzięty,	*wzięta*,	*wzięte*.
Взятый,	взятая,	взятое.

Будущее.

Maiący być wziętym, котораго имѣютъ взять.
Maiąca być wziętą, которую имѣютъ взять.
Maiące być wziętém, которое имѣютъ взять.

ДѢЕПРИЧАСТ. прош. соверш.

Wziąwszy, взявъ.

ТРЕТІЕ СПРЯЖЕНІЕ.

I. ГЛАГОЛЪ НЕСОВЕРШЕННЫЙ. 55.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Czynić, дѣлать.

Прошедшее несовершенное.

Czynić było, дѣлать было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Число единственное.		Число множественное.	
Czynię,	дѣлаю.	*Czynimy*,	дѣлаемъ.

Czynisz,	дѣлаешь.	*Czynicie*,	дѣлаете.
Czyni,	дѣлаетъ.	*Czynią*,	дѣлаютъ.

Прошедшее несовершенное.

Czyniłem, am, om, я дѣлалъ.	*Czyniliśmy, łyśmy*, мы дѣлали.
Czyniłeś, aś, oś.	*Czyniliście, łyście.*
Czynił, a, o.	*Czynili, ły.*

Давнопрошедшее.

Czyniłem był, a, o, я бывало дѣлалъ.	*Czyniliśmy byli, ły*, мы бывало дѣлали.
Czyniłeś był, a, o.	*Czyniliście byli, ły.*
Czynił był, a, o.	*Czynili byli, ły.*

Будущее съ прошедшимъ.

Będę czynił, a, o, буду дѣлать.	*Będziemy czynili, ły*, будемъ дѣлать.
Będziesz czynił, a, o.	*Będziecie czynili, ły.*
Będzie czynił, a, o.	*Będą czynili, ły.*

Будущее съ неопредѣленнымъ.

Czynić będę, буду дѣлать.	*Czynić będziemy.*
Czynić będziesz.	*Czynić będziecie.*
Czynić będzie.	*Czynić będą.*

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech czynię, niech będę czynił, пусть я дѣлаю.	*Czyńmy, Niech czynimy, Niech będziem czynili.*
Czyń, дѣлай.	*Czyńcie.*
Niech czyni, пусть дѣлаетъ.	*Niech czynią.*

Съ напряженіемъ.

Niechże czynię, Niechże będę czynił.	*Czyńmyż, Niechże czynimy, Niechże będziem czynili.*
Czyńże.	*Czyńcież.*
Niechże czyni.	*Niechże czynią.*

ПРИЧАСТІЯ ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЯ.

Настоящее.

Czyniący,	*czyniąca,*	*czyniące.*
Дѣлающій,	дѣлающая,	дѣлающее.

Будущее.

Maiący czynić, maiąca czynić, maiące czynić.
Имѣющій дѣлать, имѣющая дѣлать, и пр.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее несовершенное.

Czyniony,	*czyniona,*	*czynione.*
Дѣланный,	дѣланная.	дѣланное.

Будущее.

Maiący być czynionym, котораго имѣютъ дѣлать.
Maiąca być czynioną, которую имѣютъ дѣлать.
Maiące być czynionėm, которое имѣютъ дѣлать.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ.

Настоящее: *Czyniąc,* дѣлая.
Прошедшее несовершенное:
Czyniwszy, дѣлавъ.

II. ГЛАГОЛЪ СОВЕРШЕННЫЙ. 56.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Uczynić, сдѣлать.

Прошедшее совершенное.

Uczynić było, сдѣлать было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время прошедшее совершенное.

Число единственное.	Число множественное.
Uczyniłem, *am*, *om*, я сдѣлалъ.	*Uczyniliśmy*, *łyśmy*, мы, сдѣлали.
Uczyniłeś, *aś*, *oś*.	*Uczyniliście*, *łyście*.
Uczynił, *a*, *o*.	*Uczynili*, *ły*.

Давнопрошедшее.

Uczyniłem był, *ła*, *ło*, я было сдѣлалъ.	*Uczyniliśmy byli*, *ły*, мы было сдѣлали.
Uczyniłeś był, *ła*, *ło*.	*Uczyniliście byli*, *ły*.
Uczynił był, *ła*, *ło*.	*Uczynili byli*, *ły*.

Будущее.

Uczynię, сдѣлаю.	*Uczynimy*, сдѣлаемъ.
Uczynisz, сдѣлаешь.	*Uczynicie*, сдѣлаете.
Uczyni, сдѣлаетъ.	*Uczynią*, сдѣлаютъ.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech uczynię, пусть сдѣлаю.	*Uczyńmy*, *Niech uczynimy*, сдѣлаемъ.
Uczyń, сдѣлай.	*Uczyńcie*, сдѣлайте.
Niech uczyni, пусть сдѣлаетъ.	*Niech uczynią*, пусть сдѣлаютъ.

Съ напряженіемъ.

Niechże uczynię.	*Uczyńmyż*, *Niechże uczynimy.*

Uczyńże. *Uczyńcież.*
Niechże uczyni. *Niechże uczynią.*

ПРИЧАСТ. ДѢЙСТВИТЕЛ. будущее.

Maiący uczynić, maiąca uczynić, maiące uczynić.
Имѣющій сдѣлать, имѣющая сдѣлать, и пр.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее совершенное.

Uczyniony, *Uczyniona,* *Uczynione.*
Сдѣланный, сдѣланная, сдѣланное.

Будущее.

Maiący być uczynionym, котораго имѣютъ сдѣлать.
Maiąca być uczynioną, которую имѣютъ сдѣлать.
Maiące być uczynionem, которое имѣютъ сдѣлать.

ДѢЕПРИЧАСТ. прош. соверш.

Uczyniwszy, сдѣлавъ.

ЧЕТВЕРТОЕ СПРЯЖЕНІЕ.

1. ГЛАГОЛЪ НЕСОВЕРШЕННЫЙ. 57.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Słyszéć, слышать.

Прошедшее несовершенное.

Słyszéć było, слышать было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Число единственное.	Число множественное.
Słyszę, слышу.	*Słyszymy*, слышимъ.
Słyszysz, слышишь.	*Słyszycie*, слышите.
Słyszy, слышитъ.	*Słyszą*, слышатъ.

Прошедшее несовершенное.

Słyszałem, am, om, я слышалъ.	*Słyszeliśmy, słyszałyśmy* мы слышали.
Słyszałeś, aś, oś.	*Słyszeliście, słyszałyście.*
Słyszał, a, o.	*Słyszeli, słyszały.*

Давнопрошедшее.

Słyszałem był, a, o, я бывало слышалъ.	*Słyszeliśmy byli, ałyśmy były,* мы бывало слышали.
Słyszałeś był, a, o.	*Słyszeliście byli, ałyście były.*
Słyszał był, a, o.	*Słyszeli byli, ały były.*

Будущее съ прошедшимъ.

Będę słyszał, ła, ło, я буду слышать.	*Będziemy słyszeli, słyszały,* будемъ слышать.
Będziesz słyszał, ła, ło.	*Będziecie słyszeli, słyszały.*
Będzie słyszał, ła, ło.	*Będą słyszeli, słyszały.*

Будущее съ неопредѣленнымъ.

Słyszéć będę, буду слышать.	*Słyszéć będziemy.*
Słyszéć będziesz.	*Słyszéć będziecie.*
Słyszéć będzie.	*Słyszéć będą.*

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech słyszę, Niech będę słyszał, пусть слышу.	*Słyszmy, Niech słyszymy, Niech będziem słyszeli.*

Słysz. *Słyszcie.*
Niech słyszy. *Niech słyszą.*

Съ напряженіемъ.

Niechże słyszę, Niechże Słyszmyż, Niechże słyszymy.
będę słyszał. *Niechże będziem słyszeli.*
Słyszże. *Słyszcież.*
Niechże słyszy. *Niechże słyszą.*

ПРИЧАСТІЯ ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЯ.

Настоящее.

Słyszący, *słysząca,* *słyszące.*
Слышащій, слышащая, слышащее.

Будущее.

Maiący słyszéć, maiąca słyszéć, maiące słyszéć.
Имѣющій слышать, имѣющая слышать, имѣющее слышать.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее несовершенное.

Słyszany, *słyszana,* *słyszane.*
Слышанный, слышанная, слышанное.

Будущее.

Maiący być słyszanym, которараго имѣютъ слышать.
Maiąca być słyszaną, которую имѣютъ слышать.
Maiące być słyszaném, которое имѣютъ слышать.

ДѢЕПРИЧАСТІЯ.

Настоящее: *Słysząc,* слыша.

Прошедшее несовершенное:

Słyszawszy, слышавъ.

58. **II. ГЛАГОЛЪ СОВЕРШЕННЫЙ.**

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Время настоящее.

Złożyć, сложить.

Прошедшее совершенное.

Złożyć było, сложить было.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время прошедшее совершенное.

Число единственное.	Число множественное.
Złożyłem, *am*, *om*, я сложилъ.	*Złożyliśmy*, *złożyłyśmy*.
Złożyłeś, *aś*, *oś*.	*Złożyliście*, *złożyłyście*.
Złożył, *a*, *o*.	*Złożyli*, *złożyły*.

Давнопрошедшее.

Złożyłem był, *a*, *o*. я было сложилъ.	*Złozyliśmy byli*, *ły*.
Złozyłeś był, *a*, *o*.	*Złożyliście byli*, *ły*,
Złożył był, *a*, *o*.	*Złożyli byli*, *ły*.

Будущее.

Złożę, сложу,	*złożymy*.
Złożysz.	*złożycie*.
Złoży.	*złożą*.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ И ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ.

Безъ напряженія.

Niech złożę, пусть сложу.	*Złóżmy*, *Niech złożymy*.
Złóż.	*Złóżcie*.
Niech złoży.	*Niech złożą*.

Съ напряженіемъ.

Niechże złożę. *Złóżmyż, Niechże złożymy.*
Złóżże. *Złóżcież.*
Niechże złoży. *Niechze złożą.*

ПРИЧАСТ. ДѢЙСТВИТЕЛ. будущее.

Maiący złożyć, maiąca złożyć, maiące złożyć.
Имѣющій сложить, имѣющая сложить, и проч.

ПРИЧАСТІЯ СТРАДАТЕЛЬНЫЯ.

Прошедшее совершенное.

Złożony, *złożona,* *złożone.*
Сложенный, сложенная, сложенное.

Будущее.

Maiący być złożonym, имѣющій быть сложеннымъ.
Maiąca być złożoną, имѣющая быть сложенною.
Maiące być złożoném, имѣющее быть сложеннымъ.

ДѢЕПРИЧАСТ. прош. соверш.

Złożywszy, сложивъ.

О СПРЯЖЕНІЯХЪ ГЛАГОЛОВЪ СЪ ЧАСТИЦАМИ,

или

О СОСЛАГАТЕЛЬНОМЪ НАКЛОНЕНІИ.

Сослагательное наклоненіе не имѣетъ особенныхъ измѣненій или окончаній, а дѣлает- 59.

сл оно только приложеніемъ частицъ или союзовъ ко временамъ изъявительнаго.

60. Изъ сихъ частицъ однѣ поставляются предъ всѣми временами изъявительнаго, какъ то: *że, iż*, что: *gdy*, когда; *czy*, ли; *wszak*, *wsakże* вить. на пр.

Że znam, что я знаю, и проч.
Że znałem, или, *żem znał*, что я зналъ; и проч.
Że znałem był, или, *żem znał był*, что я было зналъ, и пр.
Że będę znał, *Że znać będę*, } Что я буду знать.

61. Другія предъ прошедшимъ только и давнопрошедшимъ, а именно сложенныя съ другою частицею *by*, какъ то: *żeby*, *iżby*, *aby*, *oby*, дабы; *czyliby*, илибъ; *gdyby*, когдабы; *niechby*, *niechżeby*, пусть бы; *ieśliby*, естьли бы на пр.

Прошедшее.

Żebym znał, *żebym znała*, *żebym znało*.
Żebyś znał, и пр.
Żeby znał.
Żebyśmy znali, *żebyśmy znały*.
Żebyście znali, *żebyście znały*.
Żeby znali, *żeby znały*.

Давнопрошедшее.

Żebym był znał, *żebym była znała*, *żebmy było znało*, и пр.
Żebyśmy byli znali, *żebyśmy były znały*.

62. Иныя послѣ всѣхъ временъ, какъ то вопросительная *że* а послѣ гласной *ż*. на пр.

Настоящее.

Znamże, знаю ли я? *Znamyż,* знаемъ ли?
Znaszże, знаешь ли? *Znacież,* знаете ли?
Znaż, знаетъ ли? *Znaiąż,* знаютъ ли?

Прошедшее.

Znałemże, znałamże, znałomże? зналъ ли я?
Znałeśże, znałaśże, znałośże?
Znałże, znałaż, znałoż?
Znaliśmyż, znałyśmyż? знали ли мы?
Znaliściеż, znałyściеż?
Znaliż, znałyż?

или

Znałżem, znałażem, znałożem?
Znałżeś, znałażeś, znałożeś?
Znaliżeśmy, znałyżeśmy?
Znaliżeście, znałyżeście?

Давнопрошедшее.

Znałżem był, znałażem była, znałożem było? и пр.
Znaliżeśmy byli, Znalyżeśmy były? и проч.

Будущее.

Będęż znał, będęż znała, będęż znało?
Będzieszże znał, będzieszże znała, będzieszże znało?
Będzież znał, będzież znała, będzież znało?
Będziemyż znali, będziemyż znały? и пр.
Znaćże będę, znaćże będziesz, znaćże będzie? и проч.

63. Частица *bym* поставляется только послѣ прошедшаго и давнопрошедшаго. на пр.

Прошедшее.

Znałbym, znałabym, znałobym, я зналъ бы.
Znałbyś, znałabyś, znałobyś.

Znałby , *znałaby* , *znałoby* ;
Znalibyśmy , *znałybyśmy* .
Znalibyście , *znałybyście* .
Znaliby , *znałyby* .

Давнопрошедшее.

Znałbym był, *znałabym była*, *znałobym było*.
Znalibyśmy byli, *znałybyśmy były*, и пр.

64. Иногда частицы стоятъ и прежде и послѣ глагола: на пр.

Czy znałbym , *czy znałabym*, *czy znałobym?* и пр.
Czy znalibyśmy, *czy znałybyśmy?* и пр.
Czy znałżebym, *czy znałażbym*, *czy znałożbym?* и пр.
Czy znaliżbyśmy, *czy znałyżbyśmy?* и пр.

О СПРЯЖЕНІЯХЪ ГЛАГОЛОВЪ СЪ ВСПОМАГАТЕЛЬНЫМЪ *Mieć*.

65. Всѣ глаголы могутъ спрягаться съ вспомогательнымъ глаголомъ *Mieć* въ слѣдующихъ временахъ:

НЕОПРЕД. *Mieć znać*, должно знать.

ИЗЪЯВИТЕЛ. Время настоящее и будущее.

Mam znać, я долженъ знать,	*Mamy*	*znać* ,
Masz znać, или, мнѣ должно	*Macie*	*znać* ,
Ma znać. знать.	*Maią*	*znać* .

Прошедшее.

Miałem znać, *miałam znać*, *miałom znać*.

Давнопрошедшее.

Miałem był znać, *miałam była znać*, *miałom było znać*, и проч.

Также и съ приложеніемъ частицъ.

О СПРЯЖЕНІЯХЪ ГЛАГОЛОВЪ БЕЗЛИЧНЫХЪ. 66.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛЕННОЕ.

Robić się, дѣлаться.

НАКЛОНЕНІЕ ИЗЪЯВИТЕЛЬНОЕ.

Время настоящее.

Robi się, дѣлается. или: *Robią*, дѣлаютъ.

Прошедшее.

Robiło się, дѣлалось. *Robili*, дѣлали. *Robiono*, дѣлано.

Zrobiło się, сдѣлалось. *Zrobili*, сдѣлали. *Zrobiono*, сдѣлано.

Давнопрошедшее.

Robiło się było, *Robili byli*, *Robiono było*, бывало дѣлалось. бывало дѣлали. бывало дѣлано.

Zrobiło się było, *Zrobili byli*, *Zrobiono było*, сдѣлалось было. сдѣлали были. сдѣлано было.

Будущее.

Robić się będzie, или, *Będzie się robiło*, будетъ дѣлаться.

Robić będą, или, *Będą robili*, будутъ дѣлать.

Zrobi się, сдѣлается. *Zrobią*, сдѣлаютъ.

НАКЛ. ПОВЕЛИТ. И ЖЕЛАТ.

Niech się robi, пусть дѣлается. *Niech robią*, пусть дѣлаютъ.

Niech się zrobi, пусть сдѣлается. *Niech zrobią*, пусть сдѣлаютъ.

Съ частицами.

Czy robi się, или, *Czy się robi?* дѣлается ли?
Czy robiło się, или, *Czy się robiło?* дѣлалось ли?
Robiłoby się, дѣлалось бы. *Robyłoby się było*, дѣлалось бы было.
Robiłożby się, или, *czy robiłożby się?* дѣлалось ли бы?
Robiłożby się było, или *czy robiłożby się było?* И т. п.

Примѣч. 1. Всѣ безличные глаголы дѣлаются изъ личныхъ.

Примѣч. 2. Прошедшее кончащееся на *no* и *to* дѣлается отъ причастія страдательнаго. н. п. *robiony robiono*, *wsparty wsparto*.

Примѣч. 3. Сіежъ прошедшее можетъ происходить и отъ среднихъ глаголовъ. н. п. *pracowano*.

ГЛАВА ТРЕТІЯ

О РОДАХЪ ИМЕНЪ.

67. Для познанія родовъ именъ по знаменованію тѣ же должно наблюдать правила, какія наблюдаются въ Россійскомъ и другихъ языкахъ.

68. Что же касается до окончанія именъ, показывающихъ родъ; то онѣ тоже почти общи какъ Польскому языку, такъ и

Россійскому, такъ что окончаніе именъ Россійскихъ можетъ показывать родъ именъ Польскихъ, на примѣръ: *Мужескаго: las* лѣсъ, *sen* сонъ; *Женскаго*: *drabina* лѣсница, *zazdrość* зависть; *Средняго*: *skło* стекло, *życzenie* желаніе; хотя бы соотвѣтствующія имъ Россійскія иного были окончанія и рода. н. п. *papiér*, *xiężyc*, мужескаго; а *бумага*, *луна*, женскаго.

Кончащіеся на *b́*, *c*, *ć*, *l*, *ḿ*, *ń*, *ṕ*, *ś*, *ẃ*, *y*, *z*, *ż*, *ź*, если родительный имѣютъ *мужескій*, то есть на *a* или *u*, суть рода *мужескаго*; 69.

Еслиже *женскій*, то есть на *i* или *y*; то суть рода *женскаго*, на примѣръ:

	Мужескаго.		Женскаго.	
b́,	*dróbʹ*	*drobiu*,	*zóbʹ*	*zobi*,
c,	*piec*	*pieca*,	*noc*	*nocy*,
ć,	*łokieć*	*łokcia*,	*nić*	*nici*,
l,	*ból*	*bolu*,	*sól*	*soli*,
ń,	*dzień*	*dnia*,	*kieszeń*	*kieszeni*,
ṕ,	*karṕ*	*karpia*,	*człaṕ*	*człapi*,
ś,	*łóś*	*łosia*,	*oś*	*osi*,
ẃ,	*paẃ*	*pawia*,	*koneẃ*	*konwi*,
y,	*kray*	*kraiu*,	*koléy*	*kolei*.
z,	*pałasz*	*pałasza*,	*mysz*	*myszy*,
ż,	*noż*	*noża*,	*straż*	*straży*,
ź,	*ślédź*	*sledzia*,	*żérdź*	*żerdzi*.

Примѣч. Сіе также правило сходствуетъ съ свойствомъ Россійскаго языка, въ которомъ, на примѣръ, *огонь огня*, есть мужескаго рода; а *тѣнь тѣни*, женскаго, по окончанію родительнаго.

70. Средняго суть рода:

1. Кончащіяся на *e*, *ę*, *o*. н. п. *słońce*, *kurczę*, *iezioro*. *Выключая xiążę* (князь) мужескаго, хотя оно въ старину было средняго.

2. Принятыя съ Латинскаго съ удержаніемъ окончанія на *um*. н. п. *archiwum*, *Imperyum*, *ministeryum*.

3. На *a*, имѣвшія въ Латинскомъ родительный на *atis*, н. п. *axioma*, *poeta*, *problema*.

4. На *on*, если и въ Латинскомъ были средняго, н. п. *panteon*.

71. Изъ другихъ языковъ принятыя безъ перемѣны окончанія имена вещей бездушныхъ могутъ или оставаться въ своемъ родѣ, или принимать оной по Польскому окончанію. н. п. мужескаго или женскаго *kometa*, *planeta*; мужескаго или средняго *nektar*, *chaos*.

72. Польскій языкъ особенное имѣетъ свойство въ разсужденіи родовъ именъ: — въ немъ различаются въ семъ отношеніи имена человѣковъ животныхъ и вещей бездушныхъ; по сему то свойству.

Всѣ имена животныхъ и вещей бездушныхъ въ числѣ множественномъ перемѣняютъ родъ свой мужеской на женской; при семъ должно примѣчать, что прилагательное и глаголъ поставляются тогда также въ женскомъ родѣ. на пр.

Въ единственномъ.	Въ множественномъ.
Ptaszek leśny śpiewał,	*Ptaszki leśne śpiewały*.

Pies zaiadły czczekał,	*Psy zaiadłe szczekały.*
Wilk żarłoczny porwał,	*Wilki żarłoczne porwały.*
Lew drapieżny rozdarł,	*Lwy drapieżne rozdarły.*
Kwiat polny uwiądł,	*Kwiaty polne uwiędły.*
Kamień twardy skruszył się,	*Kamienie twarde skruszyły się.*

И т. п.

Впрочемъ нѣкоторыя имена животныхъ удерживаютъ свой мужеской родъ въ множественномъ числѣ, когда въ ономъ принимаютъ окончаніе именамъ мужей приличествующее, (§. 121.) на пр.

Delfin,	*Delfiny morskie,*	или	*Delfini morscy.*
Lew,	*Lwy drapieżne,*		*Lwi drapieżni.*
Wilk,	*Wilki żarłoczne,*		*Wilcy żarłoczni.*
Pies,	*Psy żażarte,*		*Psi zażarci.*
Kot,	*Koty szkodliwe,*		*Koci szkodliwi.*
Ptak,	*Ptaki lotne,*		*Ptacy lotni.*
Ptaszek,	*Ptaszki leśne,*		*Ptaszkowie leśni.*

И проч.

На противъ того нѣкоторыя имена мужей принимаютъ въ множественномъ числѣ родъ и окончаніе женское. (§. 121.) на пр.

Aniołowie или *Anioły, Nieprzyiaciele Nieprzyiacioły.*

Apostołowie	*Apostoły,*	*Szwagrowie*	*Szwagry.*
Bogowie	*Bogi,*	*Mędrcowie*	*Mędrcy.*
Czesi	*Czechy,*	*Tatarowie*	*Tatary,*
Drabi	*Draby,*	* Uczniowie*	*Ucznie,*
Flisi	*Flisy,*	*Włosi*	*Włochy,*
Hetmani	*Hetmany,*	*Słudzy*	*Sługi,*
Iasiowie	*Iasie,*	*Żacy*	*Żaki,*
Kniaziowie	*Kniazie,*	*Żydzi*	*Żydy.*

И т. п.

Примѣч. И въ семъ случаѣ прилагательное и глаголъ согласуются съ своимъ существительнымъ въ родѣ. н. п. *ptaczkowie leśni śpiewali* вмѣсто *ptaszki leśne śpewały*. *Szczekały na mnie nieprzyiacioły móie iako psy zażarte* вмѣсто *szczekali nieprzyiaciele moi*.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ

О СТЕПЕНЯХЪ УРАВНЕНІЯ.

I. УРАВНЕНІЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ.

ОБЪ УРАВНИТЕЛЬНОМЪ.

Уравнительный дѣлается отъ положительнаго по слѣдующымъ правиламъ:

Въ прилагательныхъ, кончащихся на I, конечные слоги:

73. GI, SKI, ZKI, перемѣняются на *ższy*. н. п. *drogi droższy*, *płaski płaższy*, *nizki niższy*.

Выключая:

1) *Wązki węższy*.

2) Предъ *ski* имѣющія согласную перемѣняютъ *ski* на *szy*. н. п. *darski darszy*.

74. EKI и OKI на *szy*. н. п. *daleki dalszy*, *głęboki głębszy*.

Кромѣ: wysoki wyższy.

75. KI съ предстоящими согласными *b*, *d*, *k*, *n*, *p*, *r*, *t*, перемѣняется на *szy*. н. п. *szybki szybszy*.

gładki gładszy, lekki lekszy, cienki cienszy. krzepki krzepszy, iarki iarszy, krótki krótszy.

Сюда принадлежатъ: *dziki dzikszy, miałki mielszy, wielki większy*.

NI съ предстоящею *гласною* перемѣняется на *ńszy*, н. п. *tani tańszy*. 76.

Съ предстоящею же *согласною* на *nieyszy*, н. п. *przedni przednieyszy*.

PI перемѣняетъ *I* на *szy*. н. п. *głupi głupszy*. 77.
Въ кончащихся на Y:

Y вообще премѣняется на *szy*. н. п. *słaby słabszy*, *młody młodszy*, *skąpy* (неправильное) *skępszy*. 78.

Кромѣ: łatwy łatwieyszy, trzézwy trzézwieyszy.

CHY на *ższy*, н. п. *płochy płoższy*. 79.

Кромѣ: lichy lichszy, kruchy kruchszy.

ŁY съ предстоящею *согласною* на *leyszy*, н. п. *biegły biegleyszy*. 80.

А съ предстоящею *гласною* на *lszy*, н. п. *wspaniały wspanialszy*.

Выключаются неправильныя: *biały bielszy, mały mnieyszy, wesoły weselszy, zły gorszy*.

NY на *nieyszy*. н. п. *godny godnieyszy*. 81.

Исключая слѣдующіе случаи:

1) *any* на *ańszy*. н. п. *ukochany ukochańszy*.
2) *ony* на *eńszy*. н. п. *uczony uczeńszy*.

RY на *rzeyszy*. н. п. *szczodry szczodrzeyszy*. 82.

Во многихъ же сокращено на *rszy*. н. п *mądry mędrszy*, *skory skorszy*, *szczéry szczérszy*.

Кромѣ неправильнаго *dobry lepszy*.

83. ĄCY на *ętszy*. н. п. *gorący gorętszy*.

Примѣч. Въ срединѣ перемѣняются буквы: *s* на *ś*, *n* на *ń*. н. п. *sprosny sprośnieyszy*, *tani tańszy*.

84. Двоякимъ образомъ имѣютъ уравнительный:

Lekki	*lekszy*	или	*lżeyszy*.
Miły	*milszy*		*mileyszy*.
Ostry	*ostrszy*		*ostrzeyszy*.
Stary	*starszy*		*starzeyszy*.
Tłusty	*tłustszy*		*tłuscieyszy*.
Mądry	*mędrszy*		*mądrzeyszy*.

О ПРЕВОСХОДНОМЪ.

85. Превосходный степень дѣлается всегда приложеніемъ къ уравнительному частицы *nay*. н. п. *godny godnieyszy naygodnieyszy*.

Примѣч. 1 Къ положительному могутъ прибавляться нарѣчія увеличивающія знаменованіе: *cale*, *równie*, *bardzo*, *wielce*, *arcy*, *nader*, *prze*, *nazbyt*, *niewymównie* и проч. н. п. *cale zepsuty*.

Къ уравнительному: *daleko*, *nierównie*, *nieporównanie*, *bezporównania*. н. п. *daleko większy*.

Къ превосходному: *iak*, *co*. н. п. *iak naylepszy*, *co naygorszy*.

Примѣч. 2. Частица *przy* прибавляемая къ положительному и уравнительному степенямъ переводится нарѣчіемъ *нѣсколько*. на пр. *przytrudny* нѣсколь-

ко трудень; *przytrudnieyszy* нѣсколько труднѣе.

II. УРАВНЕНІЯ НАРѢЧІЙ.

Нарѣчія происходящія отъ прилагательныхъ уравняемыхъ имѣютъ также степени уравненія. 86.

Уравнительный нарѣчій кончащійся обыкновенно на *éy* дѣлается отъ уравнительнаго прилагательныхъ слѣдующимъ образомъ: 87.

1. Если уравнительный прилагательнаго кончится на *eyszy*, то *szy* отнимается н. п. *Mocny mocnieyszy*, *mocno mocniéy*.

2. Еслиже предъ *szy* стоитъ согласная, то *szy* на *ey* перемѣняется. н. п. *Długi dłuższy*, *długo dłużéy*.

При семъ надлежитъ примѣчать. 88.

1) Буквы *b*, *m*, *n*, *p*, *w*, принимаютъ послѣ себя *i*. н. п. *grubo grubiéy*, *wiadomo wiadomiéy*, *ciemno ciemniéy*, *skąpo skąpiéy*, *łaskawie łaskawiéy*.

2) *d* перемѣняется на *dzi* или *dz*. н. п. *twardo twardziéy*, *hardo hardziéy*, *prędko prędzéy*.

3) *k* на *c*. н. п. *większy*, *wiele więcéy*.

4) *r* на *rz*. н. п. *gorszy*, *źle gorzéy*.

5) *t* на *c*, или на *ci* н. п. *gorętszy*, *gorąco gorącéy*, *krótszy*, *krótko króciéy*.

Примѣч. *lekko* имѣетъ *lżéy*.

Превосходный дѣлается приложеніемъ къ уравнительному частицы *nay*. н. п. *gładko gładziéy naygładziéy*, *dobrze lepiéy naylepiéy*. 89.

ГЛАВА ПЯТАЯ

О ПАДЕЖАХЪ ИМЕНЪ ПОРОЗНЬ.

ПЕРВАГО СКЛОНЕНІЯ

ЧИСЛА ЕДИНСТВЕННАГО

ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ.

90. Къ первому склоненію принадлежатъ всѣ имена существительныя мужескаго рода.

По *исключенію* относятся:

1. Ко второму склоненію собственныя и нарицательныя мужей кончащіяся на *a*. н. п. *Numa*, *Monarcha*, *mówca*.

2. Къ второму или четвертому: *Hrabia*. *Burgrabia*, *sędzia*.

Примѣч. Сіи имена въ множественномъ числѣ возвращаются къ I. склоненію.

3. Къ третьему *Xiążę*, хотя оно рода мужескаго.

4. Къ четвертому, имена фамилій и чиновъ кончащіяся на Ї или *Y*. н. п. *Sobieski*, *Podskarbi*, *koniuszy*.

Примѣч. Имена фамилій кончащіяся на О обыкновенно къ I. склоненію принадлежатъ. н. п. *Iodko*, *Tarło*; хотя нѣкоторыя относятся ко II. какъ то: *Ryłło*, *Polityłło* и проч.

О именахъ иностранныхъ.

91. I. Кончащіяся на *O* можно оканчивать на *on*. н. п. *Platon*, *Cyceron*.

II Кончащіяся на *U* несклоняются. на пр. *Jechu*, развѣ приложивъ *s*. н. п. *Jechus Jechusa*. 92.

III. Кончащіяся на as и имѣющія въ Латинскомъ родительный на *x* принимаютъ на концѣ *z*. н. п. *Tomasz Tomasza*. 93.

Но Andreas перемѣняется на *Andrzéy* или *Jędrzéy*.

IV. Кончащіяся на as, es, is, принимающія въ родительномъ Латинскомъ *d* или *t*, оканчиваются въ именительномъ Польскомъ тѣмижъ буквами *d*, *t*. на пр. 94.

Pallas Pallantis, *Pallant Pallanta*.
Chremes Cremetis, *Chremet Chremeta*.
Paris Paridis, *Paryd Paryda*.

V. Кончащіяся на *US* употребляются различно: 95.

1. Ничего непринимаютъ. н. п. *Florus, Florusa*.

2. Принимаютъ на концѣ букву *z* н. п. Iulius, Pomponius; *Iuliusz*, *Pomponiusz*.

3. Отметаютъ *US*. н: п. Iacobus *Jakub;* Iosephus, *Józef;* Quintilianus, *Kwintylian*.

4. Перемѣняютъ въ срединѣ букву. н. п. Paulus, *Paweł;* Iosephus *Józef*.

5. Между послѣдними согласными вбрасываютъ какую нибудь гласную. н. п. Marcus *Marek*.

VI. Кончащіяся на *IUS* если по отнятіи слога *US* будутъ оканчиваться на *ay* или 96.

ey, склоняются по I склоненію. н. п. *Kay*, *Pompey*; *Kaia*, *Pompeia*.

Еслиже на *i* или *y*, то по IV. н. п. *Antoni*, *Horacy*; *Antoniego*, *Horacego*.

Но сіи обыкновенно принимают *z*. н. п. *Juliusz*, *Pompeiusz*, *Horacyusz*, какъ выше сказано.

Примѣч. 1. Имена Святыхъ всѣмъ извѣстныхъ кончащіяся на *US* склоняются обыкновенно по IV. склоненію. н. п. *S. Antoni*, *Antoniego*; *S. Ignacy*, *Ignacego*; *S. Xawery*, *Xawerego*; а не *Antoniusz Antoniusza*, и проч.

Примѣч. 2. Нѣкоторыя собственныя имена, при крещеніи даваемыя, совсѣмъ измѣнены. н. п. Albertus *Woyciech*, Ægidius *Jdzi*, Christophorus *Krzysztof*, Georgius *Jerzy*, Laurentius *Wawrzyniec*, Theophilus *Bogumił*, Deodatus *Bogdan*, Felix *Szczęsny*.

РОДИТЕЛЬНЫЙ

97. именъ человѣческихъ и животныхъ кончится на *a*. н. п. *człowiek człowieka*, *wilk wilka*.

Выключая: *wół*, *bawół*, и собирательныя: *lud*, *ród*, *naród*, *gmin*, *drób*, *gad*, которыя имѣютъ на *u*.

98. Бездушныхъ родительный на *u*. на пр. *skarb skarbu*.

Исключая слѣдующіе случаи, въ которыхъ родительный оканчивается на *a*:

1) Имена городовъ. н. п. *Kijów Kijowa*.

Кромѣ: Rzym Rzymu, Londyn Londynu, Carogród Carogrodu.

2) Имена денегъ. н. п. *troiak troiaka, szostak szostaka, tynf tynfa.*

3) Уменьшительныя. н. п. *scyzoryk scyzoryka.*

4) Грамматическія слова на *ik*. н. п. *rzeczownik, rzeczownika.*

5) Кончающіяся на

ąb,	н. п.	*ząb* *zęba*.	*yc*,	*xiężyc*	*xiężyca*.
ąg,		*drąg* *drąga*.	*ć*,	*łokieć*	*łokcia*.
ąk,		*strąk* *strąka*.	*lec*,	*walec*	*walca*.
eb,		*łeb* *łba*.	*ń*,	*dzień*	*dnia*.
iąc,		*miesiąc miesiącia*.	*ṕ*,	*gnyṕ*	*gnypia*.
ec,		*korzec korca*.	*z*,	*gwóźdź*	*gwoździa*.
iec,		*koniec końca*.			

6) Слѣдующія:

Arkusz.	*Cyrkiel,*	*Fłeytuch,*	*Kapelusz,*
	Czekan,	*Funt.*	*Kaptur,*
Bałwan,	*Czépek,*		*Kąt,*
Bąbel,	*Członek,*	*Garnek,*	*Kałdun,*
Bęben,	*Czółn,*	*Gnat,*	*Kielich,*
Biiak,	*Czub.*	*Grzb,*	*Kieł,*
Bicz,		*Grosz,*	*Kierz,*
Bochen,	*Dubas,*	*Grzyb,*	*Kiy,*
Bosak,	*Dyl,*	*Guz.*	*Klin,*
Bórak,	*Dyszel,*		*Kloc,*
Bót,	*Dzban,*	*Herbarz,*	*Klucz,*
Brewiiarz,	*Dzwón.*	*Hak,*	*Kłos,*
Brzuch.		*Harapnik.*	*Kołacz,*
	Exemplarz.		*Kołniérz,*
Ceber,		*Język,*	*Kołek,*
Chléw,	*Fartuch,*	*Jnstruktarz,*	*Kołpak,*
Chodak,	*Fiiałek,*	*Jnwentarz.*	*Knot,*
Cwiek,	*Figiel,*		*Knébel,*

Kon, (Conus)
Korek,
Komin,
Koncérz,
Konsystorz,
Kontusz,
Kołtun,
Kościół,
Kord,
Kosztur,
Kozik,
Kożuch,
Kozieł,
Kręgiel,
Krwawnik,
Kuch,
Kułak,
Kubek,
Kubeł,
Kufel,
Kurytarz.

Léy,
Lemiész,
Lichtarz,
Łańcuch,
Łót,
Łyczak.

Makuch,
May (Мѣсяцъ),
Melon,
Mierz,
Młot,
Młyn,
Możdziérz.

Naparstek,
Napiętnik,
Nos,
Nóż.

Obwarzanek,
Obuch,
Obrus,
Ogarek,
Ogórek,
Ołówek,
Ołtarz,
Opłatek,
Osiék,
Oręż,
Orzech,
Owies.

Pagórek,
Paluch,
Pałasz,
Pas,
Pazur,
Październik,
Pęchérz,
Pępek,
Pęzel,
Piéniądz,
Piérnik,
Piorun,
Placek,
Płaszcz,
Płot,
Podnóżek,
Podrobek,
Podstawek,
Półkoszek,
Półmisek,
Powróz,
Pniak,
Przetak,
Pytel.

Refektarz,
Rękaw,
Relikwiiarz,
Roztruchan,
Rubel,
Rydz.

Sér,
Sęk,
Siekacz,
Siennik,
Skobel,
Słoiék,
Słownik,
Słup,
Smyk,
Snop,
Sopel,
Stępel,
Stoczek,
Stołek,
Stryczek,
Strup,
Świat,
Świder,
Świnnik,
Szląsk,
Sznur.

Talar,
Tłómok,
Tłóczek,
Trawnik,
Trup,
Trzewik,
Trzos,
Tynf,
Tygiel,
Tytel.

Wachlarz,
Wantuch,
Wąs,
Węborek,
Węgiel,
Węgieł,
Węzeł,
Wiatrak,
Wieczernik,
Wiérsz,
Włos,
Wytrych,
Wzgórek.

Zielnik,
Zołądek,
Żółtek,
Żupan,
Żywot.

Примѣч. Нѣкоторыя могутъ имѣть двояко. н. п. *ogród, ogroda* или *ogrodu*; *dwór, dwora* или *dworu*.

Прирастаетъ Ї. Въ именахъ кончащихся на мягкую согласную (кромѣ *l.*) н. п. *Gołąb' gołębia, gość gościa, więzień więźnia, karp' karpia, jaś jasia, szczaw' szczawiu, kniaź kniazia*. 99.

Выбрасываются: 100.

I. *E* отверстое. н. п. *łeb łba, palec palca.*

II. *Zie* въ именахъ кончащихся на *dzień*. н. п. *zbrodzień zbrodnia*.

Tydzień имѣетъ *tygodnia*.

III. ÏE и ZE во многихъ словахъ. н. п. *stopień stopnia, kozieł kozła, orzeł orła* и проч.

Исключая слѣдующіе случаи, въ которыхъ *e* удерживается:

1) Въ односложныхъ. н. п. *wiek wieku, człek człeka.*

2) Въ тѣхъ, которыя въ именительномъ пишутся чрезъ *é* сжатое. н. п. *chmiél chmielu*.

3) Въ иностранныхъ. н. п. *charakter charakteru*.

4) Въ кончащихся на *es* и *ies.* н. п. *obwiés, czerkies, Achilles*.

5) Въ кончащихся на *ech* и *bek.* н. п. *Czech, Szembek*.

6) Тамъ, гдѣ по причинѣ стеченія согласныхъ былъ бы безъ него труденъ выговоръ, н. п. *kmieć, człowiek* и проч.

Перемѣняются :

101. I. *A* на *E*, въ слѣдующихъ именахъ: *Dąb dębu*, *dziewosłąb* и проч. *gołąb'*, *błąd*, *swąd*, *jastrąb'*, *ciąg*, *krąg*, *popręg*, *mąż*, *wiąz*, *xiądz*, *obrząd*, *rząd* (когда значитъ рядъ) *urząd*, *wąż*, *ząb*, *głąb*, *piéniądz* (только въ именит. множест. *piéniądze*).

102. II. *C* на *T*, въ сихъ: *Kocieł kotła*, *kwiecień kwietnia*, *przybycień przybytnia*.

103. III. *Je* на *Y*, въ кончащихся на *aiec*, *oiec*, *eiek*, *iick*. н п. *Dunaiec dunayca*, *koiec* и пр. *leiek*, *kiiek*.

104. IV. *Y* на *I*, въ кончащихся на *ay*, *éy*, *iy*, *óy*, *uy*, *yy*. н. п. *Zwyczay zwyczaiu*, *kléy kleiu*, *kiy* и пр. *stróy*, *wuy*, *stryy*.

ДАТЕЛЬНЫЙ

105. обыкновенно кончится на *owi*.

Выключая слѣдующіе случаи:

1) *Bogu*, *chłopu*, *chłopcu*, *panu*, *bratu*, *xiędzu*, *oycu*, *łbu*, *lwu*, *psu*, *czartu*, *diabłu*, *katu*. и т. п.

2) Нѣкоторыя имена городовъ, особенно кончащихся на *k* и *w*. н. п. *Gdańsku*, *Lwowu*.

3) Также нѣкоторыя съ предлогомъ *ku* стояніія. н. п. *Ku końcowi* или *ku końcu*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ

106. въ именахъ человѣковъ и животныхъ, къ которымъ причисляются имена духовъ и

картъ, подобенъ родительному. н. п. *człowieka*, *zaiąca*, *Michała*, *panfila*.

Исключ. Имѣютъ винительный какъ именительный:

1) Имена дней названныхъ отъ святыхъ въ подобныхъ выраженіяхъ: *Na święty Jan*, *na święty Michał*, и проч.

2) *Bóg*, *mąż*, *brat*, *kóń*, *zwiérz*, въ слѣдующихъ выраженіяхъ: *prosić na żywy Bóg*, *iść za mąż*, *postępować sobie brat za brat*, *siadać na kóń*, *iść na zwiérz* и тому подобныхъ.

3) Слѣдующія собирательныя: *ród*, *naród*, *gad*, *lud*, *gmin*, *dwór*, *fraucymer*.

Бездушныхъ винительный подобенъ именительному. н. п. *jedwab'*, *plac*, (какъ и въ Россійскомъ). 107.

Исключаются: 1) *Trup trupa*. 2) Имена мѣховъ. н. п. *kupiłem rysia*, *lisa*.

ЗВАТЕЛЬНЫЙ

кончится вообще на *e*, или лучше, на *ie* въ именахъ слѣдующаго окончанія: 108.

b, н. п.	*Sposób sposobie*.	*t*,	*Brat bracie*.
f,	*Graf grafie*.	*w*,	*Staw stawie*.
m,	*Sum sumie*.	*x*,	*Flux fluxie*.
n,	*Młyn młynie*.	*z*,	съ предстоящею
p,	*Pop popie*.		гласною. и. п.
s,	*Czas czasie*.		*Mróz mrozie*.

На *u* въ именахъ кончащихся на 109.

b', н. п.	*Dróbʹ drobiu*.	*g*,	*Stóg stogu*.
c,	*Zaiąc zaiącu*.	*h*,	*Smiéch smiéchu*.
ć,	*Gość gościu*.	*k*,	*Słownik słowniku*.

*

l,	*Król*	*królu*.	*y*	*Stryy*	*stryiu*.
ń,	*Koń*	*koniu*.	*ź*	*Paź*	*paziu*.
ṕ,	*Dróṕ*	*dropiu*.	*ż*,	*Stróż*	*stróżu*.
ś,	*Staś*	*stasiu*.	*z*	съ предст. со-	
ẃ,	*Paẃ*	*pawiu*.		глас. н. п. *Grzegorz*	*grzegorzu*.

110. Перемѣняются предпослѣднія буквы *a* и *o* на *e* въ именахъ слѣдующихъ окончаній: *biad*, н. п. *Obiad obiedzie*. *iatr*, *Wiatr wietrze*. *siad*, *Sąsiad sąsiedzie*. *iód*, *Miód miedzie*. *azd*, *Wjazd wjeździe*. *iół*, *Kościół kościele*. *iat*, *Świat świecie*. *iór*, *Ubiór ubierze*.

Выключаются: 1.) *Wiór wiorze*. 2.) имена особъ на *ior*. н. п. *Major maiorze*.

111. Перемѣняются послѣднія буквы:

1) *d* на *dzie*, н. п. *Żyd żydzie*.
2) *ł* на *le*, *Wół wole*.
3) *r* на *rze*, *Rektor rektorze*.
4) *t* на *cie*, *Brat bracie*.
5) *c* въ человѣческихъ и животныхъ на *cze*. н. п. *Oyciec oycze*, *starzec starcze*, *szewc szewcze*.

112. Имена фамилій кончащіяся на *O* имѣютъ звательный какъ именительный. н. п. *Tarło*.

113. Имена особъ и прозваній могутъ также имѣть звательный сходно съ именительнымъ на пр.
Michał, вмѣсто *Michale*.

Неправильныя: *Xiądz xięże*, *Bóg Boże*, *człowiek człowiecze*, *człek człecze*, *syn synu*, *dészcz*, *dészczu* или *dżdżu*.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

114. дѣлается отъ родительнаго перемѣною буквъ *a* или *u* на *em*.

Примѣч. послѣ *g* и *k* включается *i* предъ *e.* на пр. *Bóg Bogiem, człek człekiem.*

ПРЕДЛОЖНЫЙ

какъ звательный. н. п. *bracie! o bracie.* 115.

Исключаются слѣдующіе случаи:

1) Имѣющія звательный на *cze, że, sze.* кончатся на *u.* н. п. *Chłopiec chłopcze o chłopcu, Bóg Boże o Bogu, Woyciech o Woyciesze* или лучше *o Woyciechu.*

2) *Syn* лучше имѣетъ *o synie, pan o panu.*

3) *Dóm*, когда значитъ мѣсто рожденія или пребыванія, имѣетъ *domu.* н. п. *Niéma nikogo w domu;* когда же фамилію, *domie.* н. п. *W prześwietnym domie.*

ЧИСЛА МНОЖЕСТВЕННАГО ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ

въ именахъ особъ, фамилій и чиновъ кончится на *owie.* н. п. *Janowie, Radziwiłowie, Wojewodowie.* 116.

Выключаются кончащіяся на *k*, которыя имѣютъ на *cy.* н. п. *Kanonik kanonicy.*

Впрочемъ должно говорить *Marszałkowie, Podsędkowie.*

Сюда принадлежатъ также имена особъ, фамилій и чиновъ, которыя отнесены къ II. и IV. склоненію (§ 90.) н. п. *Monarchowie, Podskarbiowie, Ambrożowie.* 117.

Имена мужей когда по примѣру живот- 118.

ныхъ перемѣняютъ родъ свой мужеской на женской, принимаютъ и окончаніе ихъ. н. п. вмѣсто *Bogowie*, *Królowie*; *Bogi*, *Króle*. На противъ того когда въ живошныхъ списываются свойства людямъ приличествующія, то могутъ они удерживая свой родъ кончиться на *owie*. на пр. *ptaszkowie*. (§ 72).

Сей падежъ дѣлается иногда отъ родительнаго а иногда отъ предложнаго, то есть:

119. I. Если кончится на *y*, то дѣлается отъ родительнаго. н. п. *drab draba draby*.

По *исключенію*

1) *Sługa* имѣетъ *słudzy*.

2) *K* перемѣняется на *C*. н. п. *wilk wilka wilcy*.

120. II. Еслижъ кончится на *e* или *i*, то дѣлается отъ предложнаго единственнаго. н. п. *rodzic rodzicu rodzice*, *żyd żydzie żydzi*.

Выключая слѣдующіе случаи:

1) Кончащіися на *nin* выбрасываютъ *ni*. н п. *Dworzanin*, *dworzaninie*, *dworzanie*.

2) *Ch* въ именахъ особъ перемѣняется на *si*. н. п. *Czech Czesi*, *Włoch Włosi*.

Поелику всѣ имена какъ человѣковъ, 121.
такъ животныхъ и вещей бездушныхъ различно сей падежъ имѣютъ въ разсужденіи разнаго рода, знаменованія и окончанія, то представляется слѣдующая

ТАБЛИЦА
ИМЕНИТЕЛЬНЫХЪ МНОЖЕСТВЕННЫХЪ:

кончащіяся на	имѣютъ на *e*:	имѣютъ на *i*:	имѣютъ на *y*:
a		имена человѣковъ когда перемѣняютъ родъ. н. п. *sługi*.	имен. челов. когда удерживаютъ родъ. н. п. *słudzy*.
b		имена человѣковъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *drabi*.	имен. живот. и бездуш. н. п. *wieloryby*, *dęby*; также челов. когда перем. родъ. н. п. *draby*.
b'	всѣ вообще. н. п. *gołębie*, *korabie*.		
c и *ć*	всѣ почти. н. п. *rodzice*, *zające*, *palce*, *goście*.		имен. челов. когда удерж. родъ. н. п. *rodzicy*, *dziedzicy*.

d	только *ludzie*.	имен. челов. когда удерж. родъ. н. п. *żydzi*.	имен. бездуш. н. п. *ogrody*.
f		имен. челов. когда удерж. родъ. н. п. *Grafi*.	имен. челов. когда перем. родъ. н. п. *Grafy*.
g		имен. живот. и бездуш. н. п. *stonogi*; *rogi*; также челов. когда перем. родъ. н. п. *Bogi*.	
h		имена человѣковъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *Czech*, *Włoch*; *Czesi*, *Włosi*.	имен. бездуш. н. п. *orzechy*, также челов. когда перем. родъ. н. п. *Czechy*, *Włochy*.
k		имен. бездуш. н. п. *kroki*; также челов. и живот. когда перем. родъ. н. п. *żaki*, *ptaki*.	имена человѣковъ и животныхъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *żacy*, *ptacy*.
l	всѣ почти. н. п. *nieprzyiaciele*, *wróble*, *fortele*		имен. челов. когда перем. родъ. н. п. *nieprzyiacioły*.

ł		имена человѣковъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *Anieli*.	имен. живот. и бездуш. н. п. *woły*, *koły*; также челов. когда перем. родъ. н. п. *Anioły*.
m			всѣ вообще. н. п. *sumy*, *domy*.
n	слѣдующія только: *Dworzanie*, *mieszczanie*, *wielko i mało polanie*, *Podolanie* и симъ подобныя.	имен. челов. и живот. когда удерж. родъ. н. п. *Hetmani*, *delfini*.	имен. бездуш. н. п. *kliny*; также челов. и живот. когда перем. родъ. н. п. *Hetmany*, *delfiny*.
ń	всѣ почти н. п. *ucznie*, *ielenie*, *pnie*.	только *dni*.	
p		имена человѣковъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *chłopi*.	имен. живот. и бездуш. н. п. *skopy*, *snopy*; также челов. когда перем. родъ. н. п. *chłopy*.
ṕ	всѣ. н. п. *gapie*, *dropie*.		
r			имен. живот. и бездуш. н. п. *gęsiory*, *wory*; также челов. когда перем.

			родъ. н. п. *szła-gry* .
s		имена человѣковъ и животныхъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *flisi*, *psi* .	имен. бездуш. н. п. *stosy*; также челов. и живот. когда перем. родъ. н. п. *flisy*, *psy*.
ś	всѣ имена: н. п. *strusie*; даже и челов. когда перем. родъ. н. п. *Iasie*, *Stasie* .		
t		имена животныхъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *koci* .	имен. бездуш. н. п. *groty*; также живот. когда перем. родъ. н. п. *koty* .
w		имена животныхъ когда удерживаютъ родъ. н. п. *lwi* .	имен бездуш. н. п. *stawy*; также челов. и живот. когда перем. родъ. н. п. *Bolesławy*, *lwy* .
ẃ	всѣ вообще. н. п. *pawie* .		
x		имен. челов. и живот. ко-	имен. бездуш. н. п. *buxy*, так-

		гда удерж. родъ. н. п. *Felixi, fenixi.*	же челов. и живопи. когда перем. родъ. н. п. *Felixy, fenixy.*
y	всѣ вообще. н. п. *bultaie, buhaie. pokcie.*		
ż	съ пред. согласн. н п. *kucharze, węgorze, ratusze.*		съ предст. глас. н. п. *wyży, głazy.*
ź, ż.	всѣ безъ исключенія. н. п. *Odrowąże, ieże, noże; Kniazie, śledzie.*		

Нѣкоторыя имена мужей и неперемѣнняя 122.
рода имѣютъ сей падежъ двояко. н. п. *Aniołowie* или *Anieli*, *uczniowie* или *ucznie*.

Принятыя изъ другихъ языковъ, особен- 123.
но кончащіяся на *r*, *s*, *t*, имѣютъ сей падежъ на *a*. н. п. *regestr* (*regiestr rejestr*) *regestra*, *expens expensa*, *grunt grunta*.

РОДИТЕЛЬНЫЙ

кончится на *ów* во всѣхъ именахъ, даже 124.
и въ тѣхъ, которыя въ единственномъ склоняются по II склоненію. (§. 90).

Въ семъ случаѣ возвращаются измѣненныя буквы :

k перемѣненное	на *c*.	н. п.	*wilk*, *wilcy wilków* ;
ch	на *s*.	н. п.	*Czech*, *Czesi Czechów* ;
ł	на *l*;	н. п.	*Anioł*, *Anieli Aniołów* ;
t	на *ć*.	н. п.	*kat*, *kaci katów* ;

Выключаются :

1) Имѣющія именительный множественный на *ie* отбрасываютъ *e*. н. п. *gołębie gołębi*, *ludzie ludzi*.

Однако въ именахъ мужей всегда на *ów*. н. п. *uczeń uczniе uczniów* а не *uczni*.

2) Кончащіяся на *ąc* перемѣняются на *ęcy*. н. п. *tysiąc tysięcy*. Но въ прочихъ надежахъ удерживаютъ *ą*.

Сюда принадлежитъ *pieniądz*, *pieniądze pieniędzy*.

3) Нѣкоторыя терпятъ сокращеніе. н. п. вмѣсто *ziemianów*, *żołnierzów* ; *ziemian*, *żołnierzy*.

ДАТЕЛЬНЫЙ

125. всегда на *óm*. н. п. *panóm*.

Примѣч. Въ старину кончился на *am*. н. п. *panam*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ

126. въ именахъ человѣковъ какъ родительный, то есть на *ów*. н. п. *panów*.

Также въ животныхъ родъ свой удерживающихъ. н. п. *ptaszków*.

Винительный животныхъ и бездуш- 127.
ныхъ какъ именительный. н. п. *ptaszki*, *kloce*. (§ 33. *Примѣч*.).

Также въ именахъ человѣковъ, когда родъ свой перемѣняютъ на женской. н. п. *Bogi*, *Króle*.

ЗВАТЕЛЬНЫЙ

сходенъ съ именительнымъ. н. п. *stróżowie*, 128.
czytelnicy.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

обыкновенно кончащійся на *ami* можно сокра- 129.
щать двояко:

1. Выбрасывая *a* предъ *mi*. н. п. вмѣсто *wołami*, *wołmi*.

2. Дѣлая его подобнымъ именительному женскому. н. п. вмѣсто: *panami*, *synami*; *pany*, *syny*.

ВТОРАГО СКЛОНЕНІЯ.

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ.

Къ сему склоненію принадлежатъ:

I. всѣ имена существительныя женскаго 130.
рода.

II. Названія даваемыя женщинамъ отъ 131.
мѣстъ рожденія и родительскихъ именъ, прозваній и чиновъ. н. п. *Polka*, *Turkini*, *Warszawianka*, *Piotrówna*, *Raiczówna*, *Stolnikówna*.

Выключаются кончащіися на *SKA* и *CKA* и друг. кои принадлежатъ къ *V*, хотя бы и отъ родительскихъ прозваній были произведены. н. п. *P Czyżewska*, *P. Czyżewskiéy*; *P. Czarnecka*, *P. Czarneckiéy*, и проч. (§ 193).

132. III. Мужескія кончащіяся на *a*, но только въ единственномъ числѣ; ибо въ множественномъ склоняются по I склоненію. н. п. *Monarcha*, *Sapieha*, *Starosta*.

ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ

133. кончится различно:

1. На *a*, *i*, *y*. н. п. *Matka*, *pani*, *koléy*.
2. На мягкія согласныя. н. п. *zób'*, *miłość*, *karḿ*, *dłoń*, *człaṕ*, *oś*, *koneẃ*, *gałąź*, *pościél*.
3. На твердыя согласныя: *c*, *z*, *ż*. н. п. *noc*, *mysz*, *straż*.

РОДИТЕЛЬНЫЙ

въ однихъ кончится на *i*, въ другихъ на *y*.

134. На *i* кончится

1. Въ именахъ слѣдующаго окончанія:

ga,	н. п.	*droga*	*drogi*.	*i*,		*pani*	*pani*.
ia,		*wiśnia*	*wiśni*.	*l*,		*myśl*	*myśli*.
ka,		*sroka*	*sroki*.	*ay*,		*kuczbay*	*kuczbai*.
la,		*kula*	*kuli*.	*éy*,		*koléy*	*kolei*.
ya,		*pensya*	*pensyi*.				

2. Въ кончащихся на мягкія согласныя

b',	н. п.	*zób*	*zobi*.	*ṕ*,		*człaṕ*	*człapi*.
ć,		*nić*	*nici*.	*ś*,		*oć*	*osi*.
ḿ,		*karḿ*	*karmi*.	*ẃ*,		*koneẃ*	*konwi*.
ń,		*dłoń*	*dłoni*.	*ź*,		*żołądź*	*żołędzi*.

На *y* въ прочихъ, н. п. *baba baby*, *noc* 135.
nocy, *straż straży*.

Перемѣняется *ą* на *ę* во всѣхъ падежахъ 136.
сихъ трехъ именъ: *gałąź gałęzi*, *żołądź żołędzi*, *krawądź krawędzi*.

Выбрасывается предпослѣднее *e* отверстое. 137.
н. п. *wieś wsi*, *płeć płci*, *cześć czci*.

Выключая: rzecz rzeczy, odsiecz odsieczy.

E сжатое перемѣняется въ семъ и въ 138.
прочихъ падежахъ на отверстое. н. п. *pościél pościeli*.

ДАТЕЛЬНЫЙ

имѣетъ IV окончанія: на *i*, *y*, *e*, *ie*. 139.

I. на *i* имѣютъ тѣ, которыя и родительный имѣли на *i*. (§. 134).

II. На *y* имѣютъ кончащіяся на 140.

ca, н. п.	*praca*	*pracy*.	*ża*,	*wieża*	*wieży*.
dza,	*nędza*	*nędzy*.	*cza*,	*tęcza*	*tęczy*.
rza,	*burza*	*burzy*.	*cz*,	*obręcz*	*obręczy*.
sza,	*cisza*	*ciszy*.			

III. На *e*, слѣдующаго окончанія съ слѣдующею перемѣною предпослѣдныхъ буквъ: 141.

da на *dzie*, н. п.	*zgoda zgodzie*		*ka*	*ce*,	*córka córce*.
ga	*dze*,	*droga drodze*	*ła*	*le*,	*szkoła szkole*.
cha	*sze*,	*pycha pysze*.	*ra*	*rze*,	*dziura dziurze*.
ha	*że*,	*Olha Olże*.	*ta*	*cie*,	*cnota cnocie*.

Примѣч. 1. *Wiara*, *miara*, *ofiara* имѣютъ *wierze*, *mierze*, *ofierze*.

Примѣч. 2. *Siostra*, *żona* могутъ еще имѣть: *siestrze*, *żenie*.

142. IV. На *ie* всѣ прочія, н. п. *osoba osobie*, *arfa arfie*, *panna pannie*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ

оканчивается трояким образомъ:

143. I. Обыкновенно на *ę*. н. п. *taca tacę*, *ziemia ziemię*, *praca pracę*.

144. II. На *ą* въ именахъ слѣдующихъ окончаній:

i, н. п.	*pani*	*panią*.	*knia*,	*suknia*	*suknią*.
iia	*Ewanielia*	*Ewanielią*.	*lnia*,	*kielnia*	*kielnią*.
			rnia,	*latarnia*	*latarnią*.
bla,	*przeręb la*	*przeręblą*.	*śnia*,	*wiśnia*	*wiśnią*.
ola,	*rola*	*rolą*.	*tnia*,	*lutnia*	*lutnią*.
zla,	*szla*	*czlą*.	*wnia*,	*głównia*	*głównią*.
ya,	*lekcya*	*lekcyą*.	*cza*,	*tęcza*	*tęczą*.
dnia,	*studnia*	*studnią*.	*rza*,	*burza*	*burzą*.
chnia,	*kuchnia*	*kuchnią*.	*ża*,	*wieża*	*wieżą*.

Szabla имѣетъ *szablę*, *rola* роль на театрѣ *role*.

Примѣч. Чтобы различить въ семъ случаѣ винительный женскій отъ творительнаго, нынѣ стали нѣкоторые оканчивать сей падежъ вообще на *ę*. смот. *Kazan. X. Aloiz. Korzen. Tom. I. Do Czytel.*

145. III. Подобенъ именительному въ кончащихся на согласныя и на *y*. н. п. *moc*, *oś*, *koléy*.

ЗВАТЕЛЬНЫЙ

также кончится трояко:

146. I. Обыкновенно на *o*, н. п. *Panno*, *siostro*, *Katarzyno!*

II. Въ уменьшительныхъ на *iu*, н. п. 147.
Kasia kasiu, Marysia marysiu, siostrunia siostruniu.

III. Подобенъ родительному въ кончащихся на согласныя и на гласныя *i*, *y*. н. п. 148.
miłości, *pani*, *kolei*.

Примѣч. Иногда въ именахъ женъ бываетъ подобенъ именительному. н. п. *Marya!* вмѣсто *Maryo!*

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

имѣетъ также троякое окончаніе:

I. Обыкновенное на *ą*. н. п. *ręka ręką*. 149.

II. Рѣченія, на мягкія согласныя оканчивающіяся, имѣютъ на *ią*. н. п. *treść treścią*, *oś osią*. 150.

Выключается буква *l*, которая между собою и слѣдующею гласною не терпитъ въ одномъ слогѣ буквы *i* н. п. *pościel pościelą* а не *pościelią*.

III. *Y* перемѣняется на *I*. н. п. *koléy koleią*. 151.

ПРЕДЛОЖНЫЙ

какъ Дательный. н. п. *ładzie*, *o ładzie*. 152.

ЧИСЛА МНОЖЕСТВЕННАГО ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ

имѣетъ четыре окончанія, на *y*, *e*, *ie*, *i*.

I. На *y*, обыкновенное. н. п. *baba baby*, 153.
rada rady.

II. На *e* въ кончащихся на *ca*, *la*, *ya*, *ża*. 154.
н. п. *praca prace*, *sala sale*, *oracya oracye*, *wieża wieże*.

155. III. На *ie* имѣютъ кончащіяся:

1. На *i*, *y*, *ia*. н. п. *pani panie*, *kolćy kolete*, *wiśnia wiśnie*.

2. На мягкія согласныя (кромѣ *ć* и *ś*) н. п. *zób́ zobie*, *karḿ karmie*, *cień cienie*, *człaṕ człapie*, *koneẃ konwie*, *żérdź żerdzie*.

156. IV. На *i* имѣютъ кончащіяся на *ga*, *ka*, *ć*, *ś*. н. п. *noga nogi*, *sroka sroki*, *złość złości*, *gęś gęsi*.

Исключаются:

1) Имена человѣческія, кончащіяся на *ś*, имѣютъ на *ie*. н. п. *Hanuś Hanusie*.

2) Неправильное *ręka ręce*.

РОДИТЕЛЬНЫЙ

157. дѣлается отъ именительнаго множественнаго по слѣдующимъ правиламъ:

1. *I* съ предстоящею согласною мягкою не перемѣняется. н. п. *nić nici*, *pierś piersi*.

2. *I* имѣющее предъ собою согласную твердую отбрасывается. н. п. *noga nogi nóg*.

3. *E* и *Y* теряется. н. п. *wiśnie wiśni*, *iagody iagód*.

Выключая: *rzecz rzeczy rzeczy*, *mysz myszy myszy*, а не *myszów*.

4. *iie* на *iy* перемѣняется. н. п. *żmiie żmiy*.

5. *yie*, *ye* на *yy*. н. п. *szyie szyy*, *lekcye lekcyy*.

6. *yki* съ предстоящею гласною на *iek*. н. п. *bayki baiek*.

7. *oyny* на *oien*. н. п. *woyny woien*.

8. *nny* на *nien*. н. п. *panny panien*.

9. *sny* на *sien*. н. п. *sosny sosien*.

10. *ęby, ęce, ędy, ęgi, ęki* перемѣняютъ *ę* на *ą*. н. п. *otręby otrąb, ręce rąk, grzędy grząd, xięgi xiąg, męki mąk*.

Между стекающіяся согласныя въ нѣ- 158. которыхъ именахъ включается *e* для удобнѣйшаго выговора. н. п. *beczki beczek, szable szabel, owce owiec, Niemcy Niemiec, pchły pcheł* или *płech*.

Никогда сей падежъ не кончится на *ów*, 159. развѣ бы именительный кончился на *owy*. н. п. *mowy mów*.

ДАТЕЛЬНЫЙ

дѣлается отъ именительнаго множествен- 160. наго по слѣдующымъ правиламъ:

1. Буквы *e* и *y* перемѣняются на *óm*. н. п. *świéce świécóm, trąby trąbóm*.

2. *i* съ предстоящею согласною мягкою перемѣняется на *ióm*. н. п. *gęś gęśi gęsióm*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ И ЗВАТЕЛЬНЫЙ

какъ именительный, даже и въ именахъ чело- 161. вѣковъ.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

въ нѣкоторыхъ сокращаться можетъ. н. п. *ga-* 162. *łęźmi, piéniędzmi,* вмѣсто *gałęziami, piéniędzami*.

Или можетъ быть подобенъ именительному. н. п. *stodoły* вмѣсто *stodołami*.

*

Примѣч. *Rę̨ka* можетъ имѣть *rękoma* вмѣсто *rękami*.

ПРЕДЛОЖНЫЙ

163. въ слѣдующихъ именахъ земель кончится на *ech*.

Inflanty	*Inflanciech*,	*Turcy*	*Turczech*,
Niemcy	*Niemczech*,	*Węgry*	*Węgrzech*,
Prusy	*Prusiech*,	*Włochy*	*Włoszech*.

ТРЕТЬЯГО СКЛОНЕНІЯ

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ.

ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ.

164. Къ сему склоненію принадлежатъ имена не токмо вещей бездушныхъ но и животныхъ и человѣковъ, средняго рода, и кончатся на *e*, *ę*, *o*.

Примѣч. Имена человѣковъ и животныхъ кончащіяся на *e* пишутся чрезъ *ę*. н. п. *Xiążę*, *dziécię*, *zrzébię*.

Исключаются:

1) Иностранныя человѣческія мужескаго рода кончащіяся на *o* принадлежатъ къ I склоненію, и могутъ въ Польскомъ кончиться на *on*. н. п. *Plato* или *Platon Platona*.

2) Иностранныя человѣческія женскаго рода кончащіяся на *o* или *e* склоняются по II склоненію и могутъ

въ Польскомъ кончиться на *na*. н. п. *Dydo* или *Dydona* *Dydony*, *Dafne* или *Dafna* *Dafny*.

3) Имена Фамилій Польскихъ на *o* одни къ I, а другія ко II склоненію принадлежатъ. (§. 90.)

РОДИТЕЛЬНЫЙ

перемѣняетъ *ę* на *ęcia*, *mie* на *mienia*. н. п. 165.
pisklę pisklęcia, *ramie ramienia*.

ДАТЕЛЬНЫЙ

дѣлается отъ родительнаго перемѣною бук- 166.
вы *a* на *u*. н. п. *bydlęcia bydlęciu*; а никогда не кончится на *owi*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ И ЗВАТЕЛЬНЫЙ

какъ именительный; *выключая Xiążę Xiążęcia*. 167.
(§. 90, 70.)

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

дѣлается отъ родительнаго перемѣною бук- 168.
вы *a* на *em*. н. п. *słowa słowem*, *Xiążęcia Xiążęciem*.

ПРЕДЛОЖНЫЙ

какъ дательный. н. п. *o słońcu*, *o imieniu*. 169.
Выключаются:

1) Кончащіяся на *bo*, *do*, *ło*, *no*, *ro*, *so*, *to*, *wo*, *zo* имѣютъ на *e* съ слѣдующею предпослѣднихъ буквъ перемѣною:
bo на *bie*, н. п. *niebo niebie*.

do	*dzie*,	*stado*	*stadzie*.
ło	*le*,	*bydło*	*bydle*.
no	*nie*,	*płótno*	*płótnie*.
ro	*rze*,	*pióro*	*piórze*.
so	*sie*,	*proso*	*prosie*.
to	*cie*,	*żyto*	*życie*.
wo	*wie*,	*drzewo*	*drzewie*.
zo	*zie*,	*żelazo*	*żelezie*.

2) *a* стоящее предъ слогами *ło*, *to*, *sto*, *zo* перемѣняется на *e*. н. п. *ciało ciele*, *lato lecie*, *miasto mieście*, *żelazo żelezie*.

Сюда принадлежитъ *siano sienie*.

ЧИСЛА МНОЖЕСТВЕННАГО

ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ

170. дѣлается отъ именительнаго единственнаго чрезъ перемѣну буквъ:

1. *o* и *e* на *a*. н. п. *okno okna*, *pole pola*.
2. *mie* на *miona*. н. п. *znamie znamiona*.
3. *ę* на *ęta*. н. п. *Xiążę Xiążęta*, *bydlę bydlęta*.

РОДИТЕЛЬНЫЙ

171. дѣлается отъ именительнаго множественнаго отнятіемъ буквъ *a* или *ia*. н. п. *dzwona dzwón*, *życzenia życzeń*.

172. Не должно сего падежа оканчивать на *ów*. *Выключая* слѣдующіе случаи:

1) Кончащіяся на *a* и *um*, н. п. *komma kommatów*, *archiwum archiwów*.

2) Кончащіяся на *wie*. н. п. *przysłowie przysłowiów*.

3) Увеличительныя. н. п. *chłopisko, wilczysko; chłopisków, wilczysków.*

4) *Cudo, dziwo; cudów, dziwów:* ибо въ единственномъ говорятся иногда *cud, dziw* по I склоненію.

Ę стоящее предъ *s* и *t* перемѣняется на *ą*. н. п. *mięso miąs, święto świąt.* 173.

Въ нѣкоторыхъ между стоящія при концѣ согласныя включается *e.* н. п. *iądro iąder, drwa drew, okno okien.* 174.

Неправильныя: *płótno płócien, źdźbło ździebeł.* 175.

ДАТЕЛЬНЫЙ

дѣлается отъ именительнаго множественнаго перемѣною последняго *a* на *óm.* н. п. *koła kołóm.* 176.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ

можетъ сокращаться трояко: 177.

1. Выбрасываніемъ *a* предъ *mi.* н. п. вмѣсто *kołami, kołmi.*

2. Оканчиваніемъ вмѣсто *ami* на *y.* н. п. вмѣсто *słowami, ziołami, Xiążętami; słowy, zioły, Xiążęty.*

3. Или вмѣсто *ami* на *yma.* н. п. вмѣсто *świętami, oczami; świętyma, oczyma.*

ПРЕДЛОЖНЫЙ

въ нѣкоторыхъ вмѣсто *ach* можетъ кончиться на *ech.* н. п. вмѣсто *latach, niebiosach; leciech, niebiesiech.* 178.

Примѣч. Имена средняго рода имѣютъ три падежи одинаковые въ обоихъ числахъ: именительный, винительный и звательный.

179. НЕПРАВИЛЬНЫЯ ВЪ МНОЖЕСТВЕННОМЪ.

	I.	II.	
	Dziecię.	*Jaie.*	
И.	*Dzieci,*	*Jaia,* или	*iayca,*
Р.	*Dzieci,*	*Jay,*	*Jaiec,*
Д.	*Dzieciom,*	*Jaióm,*	*Jaycóm,*
Т.	*Dziećmi,*	*Jaiami,*	*Jaycami,*
П.	*o Dzieciach.*	*Jaiach,*	*Jaycach.*

	III.	IV.	V.
	Niebo.	*Oko.*	*Ucho.*
И.	*Nieba,* *Niebiosa,*	*Oczy,*	*Uczy,*
Р.	*Niebios,*	*Oczu,*	*Uszu,*
Д.	*Niebiosóm,*	*Oczóm,*	*Uszóm,*
Т.	*Niebiosami,*	*Oczami,* *Oczyma,*	*Uszami.* *Uszyma.*
П.	*o Niebiosach,* *Niebiesiech.*	*Oczach.*	*Uszach.*

VI. *Ziele* въ множественномъ перемѣняетъ въ рединѣ *e* на *o*: *zioła, ziół* и пр.

VII. *Lato* съ числительнымъ именемъ *dwa* говорится въ именительномъ множественномъ *dwa lata* или *dwie lecie.*

Примѣч. *Oko* когда значитъ 3 фунта и *ucho* ухо у сосуда, склоняются правильно.

ЧЕТВЕРТАГО СКЛОНЕНІЯ

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ.

Къ сему склоненію принадлежатъ:

I. Имена и мѣстоименія прилагательныя, 180.
также причастія, стоящія въ мужескомъ
родѣ.

II. Существительныя 181.

1. Особъ и фамилій кончащіяся на *i*
или *y*. н. п. *Antoni*, *Batory*.

2. Чиновъ кончащіяся на *i*, *ia*, *czy*, *zny*,
rzy, *czy*, *ży*. на пр. *Podskarbi*, *Hrabia*,
Burgrabia, *Margrabia*, *Falcgrabia*, *Krayczy*,
Woźny, *Podkomorzy*, *Koniuszy*, *Chorąży*.

Кончащіяся на *i* и *ia* (выключая *li* § 150) 182.
удерживаютъ *i* во всѣхъ падежахъ. н.
п. *Sobieski*, *Sobieskiego*, *Sobieskiemu*, *sędzia*,
sędziego и проч.

Кончащіяся на *y* перемѣняютъ оное въ 183.
родительномъ, дательномъ и винительномъ
на *e*. н. п. *krayczy krayczego* и проч.

Усѣченныя прилагательныя, какъ то, 184.
srog, *godzien*, *mocen*, *syt*, *uczon*, *wzięt*, для
правильнаго склоненія должно сдѣлать полными: *srogi*, *godny* и пр.

Сюда принадлежатъ: *wszystek wszystkiego*,
nasz naszego, *wasz waszego*.

ВИНИТЕЛЬНЫЙ на *go* употребляется 185.
только съ именами человѣковъ и животныхъ. н. п. *kochay bliźnego*, *widzę ptaka
lecącego*. Съ именами же вещей бездуш-

ныхъ подобенъ именительному, въ обо-
ихъ числахъ. н. п. *znalazłem skarb dro-
gi, — skarby droge* (§ 30. *Примѣч.* и 127.)

ЧИСЛО МНОЖЕСТВЕННОЕ

186. сего склоненія употребляется только съ
именами существительными человѣковъ,
поелику онѣ не перемѣняютъ своего рода.
н. п. *pilni uczniowie* (§ 72).

187. Съ существительными же животныхъ то-
гда только, когда онѣ по примѣру человѣче-
скихъ родъ свой удерживаютъ. (§ 72).

188. **ИМЕНИТЕЛЬНЫЙ** множественный дѣ-
лается отъ единственнаго именительна-
го, перемѣняя

by на	*bi*,	н. п. *słaby*	*słabi*.
dy	*dzi*,	*młody*	*młodzi*.
gi	*dzy*,	*ubogi*	*ubodzy*.
hy	*si*,	*błahy*	*błasi*.
chy	*si*,	*płochy*	*płosi*.
ki	*cy*,	*wysoki*	*wysocy*.
ły	*li*,	*mały*	*mali*.
my	*mi*,	*wiadomy*	*wiadomi*.
ny	*ni*,	*skromny*	*skromni*.
óy	*oi*,	*móy*	*moi*.
py	*pi*,	*skąpy*	*skąpi*.
ry	*rzy*,	*stary*	*starzy*.
sy	*si*,	*łysy*	*łysi*.
ty	*ci*,	*bogaty*	*bogaci*.
wy	*wi*,	*łaskawy*	*łaskawi*.
yy	*yi*,	*czyy*	*czyi*.
szy	*si*,	*gorszy*	*gorsi*.

(Сюда можно отнести: *nasz nasi, wasz wasi*).

ży	*zi*,	*Boży*	*Bozi*.
ony	*oni*,	*uczony*	*uczeni*.

Кончащіяся на *cy*, *czy*, *li*, *ni*, *pi* имѣютъ именительный множественный такъ какъ и единственный, а различаются въ семъ случаѣ только произношеніемъ. 189.

Biały, *blady*, *wesoły* перемѣняются на *bieli*, *bledzi*, *weseli*; но въ прочихъ падежахъ сей перемѣны не удерживаютъ. 190.

Имена особъ и чиновъ въ именительномъ и звательномъ только кончатся на *owie*, въ прочихъ же падежахъ склоняются какъ прилагательныя. н. п. *Ambrożowie*, *Podkomorzowie*; *Ambrożych Podkomorzych*. 191.

Выключ. Кончащіяся на *ki* имѣютъ на *cy*. н. п. *Sobieski Sobiescy*, *Woyski Woyscy*.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ должно оканчивать на *imi* или *ymi* для различія отъ женскаго и средняго рода. н. п. *ubogimi*, *bogatymi*. 192.

ПЯТАГО СКЛОНЕНІЯ

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ.

Къ сему склоненію принадлежатъ: 193.

1. Всѣ прилагательныя имена, мѣстоименія и причастія, въ женскомъ родѣ стоящія. н. п. *dobra*, *moia*, *dana*.

2. Имена женъ, произведенныя отъ именъ прозваній и чиновъ ихъ мужей, кончащія-

ся на *ska*, *cka*, *wa*, *na*. н. п. *Zamoyska*, *Potocka*, *Imperatorowa*, *Xiężna*, *Ianowa*.

194. РОДИТЕЛЬНЫЙ и ДАТЕЛЬНЫЙ всегда кончится на *éy*. н. п. *Zamoyskiéy*, *Imperatorowéy*, *Xiężnéy*, а не *Zamoyski*, *Imperatorowy*, *Xiężny*, какъ по сіе время писали.

195. ВИНИТЕЛЬНЫЙ на *ą*. н. п. *Hetmanową wielką koronną*.

Выключаются слѣдующія, которыя имѣютъ на *ę*: *czyię*, *iednę*, *moię*, *kontentę*, *naszę*, *waszę*, *onę*, *owę*, *oboię*, *radę*, *samę*, *swoię*, *tę*, *twoię*, *wartę*, *wszystkę*.

196. Смот. *Примѣч.* къ § 144. о винительномъ женскомъ.

ЧИСЛО МНОЖЕСТВЕННОЕ.

197. Если именительный множественный кончится на одно *e*, то

РОДИТЕЛЬНЫЙ и ПРЕДЛОЖНЫЙ на *ych*, ДАТЕЛЬНЫЙ на *ym*, ТВОРИТЕЛЬНЫЙ на *émi*. н. п. *dobre*, *dobrych*, *dobrym*, *dobrémi*.

198. Еслижъ именительный на *ie*, то РОДИТЕЛЬНЫЙ и ПРЕДЛОЖНЫЙ на *ich*, ДАТЕЛЬНЫЙ на *im*, ТВОРИТЕЛЬНЫЙ на *iémi*. н. п. *wielkie*, *wielkich*, *wielkim*, *wielkiémi*.

ШЕСТАГО СКЛОНЕНІЯ

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ.

199. Къ сему склоненію принадлежатъ всѣ прилагательныя средняго рода и кончат-

ся на *e.* н. п. *dobre*, *moie*, *złożone*.

Выключ. Кончатся на *o* слѣдующія: *iedno*, *kontento*, *ono*, *owo*, *rado*, *to*, *samo*, *warto*, *wszystko*.

ТВОРИТЕЛЬНЫЙ и ПРЕДЛОЖНЫЙ для 200. различія отъ мужескаго рода кончится на *ém* или *iém*, но по причинѣ сжатаго *é* въ выговорѣ неразнится отъ мужескаго.

Прочіе падежи числа единственнаго сход- 201. ны съ падежами четвертаго склоненія, а множественное число во всемъ сходно съ пятымъ склоненіемъ.

ПРИБАВЛЕНІЕ

о неправильныхъ, недостаточныхъ и т. п. именахъ;

I. НЕПРАВИЛЬНЫЯ.

ПЕРВАГО СКЛОНЕНІЯ.

Xiądz, *brat*, *szlachcic* въ множествен- 202. номъ числѣ перемѣняются на собирательныя *Xięża*, *bracia*, *szlachta*, и такъ перемѣненныя принадлежатъ къ II склоненію; прилагательное же при нихъ поставляется въ мужескомъ родѣ числа множественнаго. н. п. *Wielebni Xięża*, *rodzeni bracia*, *wielebnych Xięży*, *rodzonych braci*.

Но можетъ и во всемъ согласовать, особенно съ именемъ *Szlachta*. н. п. *wszystka szlachta*, *wszystkiéy szlachty*.

Człowiek въ множественномъ перемѣняет- 203. ся на *ludzie*, *ludzi*, *ludzióm*, *ludźmi*, *o ludziach*.

204. Звательный *Mospanie* употребляется вмѣсто *Panie*, въ множественномъ же *Mospanowie*, или лучше *Mościpanowie*.

ВТОРАГО СКЛОНЕНІЯ.

205. И.	*Waszeć*,	*Waszeć* или *waszeciowie*,
Р.	*Waszeci*,	*Waszeciów*,
Д.	*Waszeci*,	*Waszeciom*,
В.	*Waszeci*,	*Waszeciów*,
З.	*Waszeć!*	*Waszeć*, *waszeciowie!*
Т.	*Waszecią*,	*Waszeciami*,
П.	*o Waszeci*.	*o Waszeciach*.

206. Также склоняются:

1. *Waść* и *Waszmość*.
2. *Iegomość*, въ множественномъ перемѣняясь на *ichmość*, *ichmościów*, и пр.
3. *Iéymość*, которое множественнаго неимѣетъ.

207. ТРЕТІЯГО СКЛОНЕНІЯ.

Ile, *tyle*, *wiele*, имѣютъ во всѣхъ почти падежахъ *ilu*, *tylu*, *wielu*; а въ творительномъ *ilą*, *tylą*, *wielą*, множественнаго же не имѣютъ.

II. СЛОЖНЫЯ ИЗЪ ДВУХЪ СЛОВЪ.

208. Два именительные, составляющіе одно слово, оба склоняются. н. п. *Rzeczpospolita Rzeczypospolitéy*, *Wielkanoc Wielkiéynocy*.

Однако говорить должно *na Wielkanoc* а не *na Wielkąnoc*.

209. Въ сложеніи жъ падежа прямаго съ косвенымъ прямый только склоняется. н. п. *sztuka mięsa sztuki mięsa*, *mięsopust mięsopustu*,

Polskołaciński Polskołacińskiego, Grekorossyyski Grekorossyyskiego.

III. НЕСКЛОНЯЕМЫЯ.

1 *Pół, krot.* и. п. *pół koła, pół wieży, dwa* 210.
kroć dwóchkroć.

2. *Samopas, samowtór, samotrzeć, samoczwart, samopiąt, samoszóst, samosiódm...*

3. *z Polska, z Niemiecka, z Francuzka, z Węgierska*, и проч.

4. Слѣдующія: *Nadłuż, wdłuż, narzeż, wciąż, wklar, wet, za wet, wniwecz, wprost, wręcz, wskróś, wbrew, milczkiem, obłazem, nurkiem, hurmem, raptem; czapka na bakier, trafić na prask; obrócić na wspak,— na wywrót, przebić na wylot, leżeć na wznak, na doręczu,* и т. п.

IV. НЕДОСТАТОЧНЫЯ.

Единственное только число имѣютъ име- 211.
на собственныя, имена наукъ, искусствъ, металловъ, растѣній, лѣкарствъ, кушаньевъ, добродѣтелей, пороковъ, свойствъ; имена собирательныя, значащія причину, дѣйствіе, родъ, и проч. что извѣстно изъ Россійскаго и другихъ языковъ.

Много есть именъ, которыя имѣютъ 212.
одно только множественное число. на пр. I-го склоненія: *Dzieie dzieiów, plecy pleców, wety wetów;* II-го склоненія: *Chiny Chin, gody gód, piersi piersi;* III-го склоненія: *Akta Akt, drwa drew, usta ust.* Прочія можно узнать изъ Лексиконовъ.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

О ИМЕНАХЪ ЧИСЛИТЕЛЬНЫХЪ.

I. КОЛИЧЕСТВЕННЫЯ.

213. 1.	*Ieden, iedna, iedno.*	70.	*Siedémdziesiąt,*
2.	*Dwa, dwie, dwoie.*	80.	*Osiémdziesiąt,*
3.	*Trzy, troie.*	90.	*Dziewiędziesiąt.*
4.	*Cztéry, czworo.*	100.	*Sto,*
5.	*Pięć, pięcioro.*	200.	*Dwieście,*
6.	*Sześć, sześcioro.*	300.	*Trzysta,*
7.	*Siedém, siedmioro.*	400.	*Cztérysta,*
8.	*Osiém, ośmioro.*	500.	*Pięćset,*
9.	*Dziewięć, dziewięcioro.*	600.	*Sześćset,*
10.	*Dziesięć, dziesięcioro.*	700.	*Siedémset,*
11.	*Iedénaście, iedénaścioro.*	800.	*Osiémset,*
12.	*Dwanaście* и проч.	900.	*Dziewięćset,*
13.	*Trzynaście,*	1000.	*Tysiąc,*
14.	*Cztérnaście,*	2000.	*Dwa tysiące,*
15	*Pietnaście,*	3000.	*Trzy tysiące,*
16.	*Szesnaście,*	4000.	*Cztéry tysiące,*
17.	*Siedémnaście,*	5000.	*Pięć tysięcy,*
18.	*Osiémnaście,*	6000.	*Sześć tysięcy,*
19.	*Dziewietnaście,*		и проч.
20.	*Dwadzieścia,*	100,000.	*Sto tysięcy,*
21.	*Dwadzieścia ieden,*	200,000.	*Dwa kroć sto tysięcy,*
22.	*Dwadzieścia dwa,* и проч.	300,000.	*Trzy kroć sto tysięcy,*
30.	*Trzydzieści,*		и проч.
40.	*Cztérdzieści,*		
50.	*Pięćdziesiąt,*		*Milion, Bilion, Trylion,*
60.	*Sześćdziesiąt,*		и проч.

214. Несклоняемое *Kroć* стоитъ всегда при первомъ числѣ, а прочія послѣ него. и п.

201, 000 *Dwakroć sto ieden tysiąc,*
202, 000 *Dwakroć sto dwa tysiące,*
303, 000 *Trzykroć sto trzy tysiące.*
305, 000 *Trzykroć sto pięć tysięcy.*
321, 000 *Trzykroć sto dwadzieścia ieden tysiąc.*
322, 000 *Trzykroć sto dwadzieścia dwa tysiące.*
и проч.

Примѣч. *Sto kroć* не говорится, а только *sto tysięcy*.

Półtora, półtrzecia, półczwarta, półpięta, и проч. дѣлаются прилагая числительное порядочное женскаго рода къ слову *pół*. 215.

Въ женскомъ родѣ имѣютъ *półtoréy, półtrzeciéy,* но въ прочихъ падежахъ несклоняются.

Слѣдующія такъ склоняются: 216.

1.

И.	*Dwa,* или *dway,*	*Dwie,*	*Dwoie,* *dwa,*
Р.	*Dwóch,* *dwu,*	*Dwóch,* *dwu,*	*Dwóch,* *dwoyga,*
Д.	*Dwóm,*	*Dwóm,*	*Dwóm,* *dwoygu,*
В.	*Dwóch,* *dwa,*	*Dwie,*	*Dwoie,*
Т.	*Dwoma,*	*Dwiema,*	*Dwoma,*
П.	*o Dwóch,*	*Dwóch,*	*Dwóch.*

2.

И.	*Oba,* *obay,*	*Obie,*	*Oboie,* *oba,*
Р.	*Obóch,* *obu,*	*Obóch,*	*Obóch,* *oboyga;*
Д.	*Obóm,*	*Obóm,*	*Obóm,*

В. *Obócb, obu, Obie, Oboie,*
oba,
Т. *Oboma, Obiema, Oboma,*
П. *o Obóch, Obóch, Obóch.*

3,

И. *Obadwa, Obiedwie, Obadwa,*
Р. *Obudwóch,*
obudwu, Также
Д. *Obudwóm,*
В. *Obudwóch, Obiedwie, Obadwa,*
Т. *Obudwoma, Obiema, Obudwoma.*

4.	5.
И. *Trzey, trzy,*	*Czterey, cztery,*
Р. *Trzech,*	*Czterech,*
Д. *Trzem,*	*Czterem,*
В. *Trzech, trzy,*	*Czterech, cztery,*
Т. *Trzema,*	*Czterma,*
П. *o Trzech,*	*Czterech.*

217. Вмѣсто женскихъ *Obie, Obiedwie,* употребляется иногда *Oboia, Oboiéy, Oboią, Oboiémi.*

218. *Dway, obay, obadway, trzéy,* говорятся въ мужескомъ родѣ только о людяхъ. н. п. *dway bracia, trzey Królowie,*

219. *Dwa, oba, obadwa,* при существительныхъ перемѣняющихъ родъ мужеской на женской въ числѣ множественномъ не перемѣняютъ своего окончанія. н. п. *dwa palce, oba konie.*

При именахъ же средняго рода могутъ или перемѣнять или удерживать свое окончаніе. н. п. *dwa* или *dwie Królestwa.*

220. *Dwoie, troie, czworo, pięcioro,* и проч. склоняются правильно, но принимаютъ букву

g. н. п. *dwoyga*, *troyga*, *czworga*, *pięciorga*, *sześciorga*, и проч.

Примѣч. Сіижъ самые по свойству языка употребляются только съ именами животныхъ несмысленныхъ. н. п. *Dwoie prosiąt*, *troie gąsiąt*, *czworo szczeniąt*.

Съ человѣческими же именами никогда, какъ и въ Русскомъ, кромѣ съ именемъ *dzieci*.

Pięć, *sześć*, *siedém*, и проч. *dwadzieścia*, *trzydzieści*, *cztérdzieści*, *pięćdziesiąt*, и проч. всѣ падежи имѣютъ на *u*: *pięciu*, *sześciu*, *siedmiu*, *ośmiu*, *dziewięciu*, *dziesięciu*, *iedénastu*, *dwunastu*, *trzynastu*, и проч. *dwudziestu*, *trzydziestu*, и проч; только творительный на *ą*: *pięcią*, *trzydziestą* и проч. 221.

Сіи такъ склоняются. 222.

	Един:	Множ:	Множ:	Множ:
И.	*Sto*,	*Sta*,	*Dwieście*,	*Trzysta*,
Р.	*Sta*, *stu*,	*Set*,	*Dwóchset*,	*Trzechset*,
Д.	*Stu*,	*Stóm*,	*Dwómset*,	*Trzemset*,
В.	*Stu*, *sto*,	*Sta*,	*Dwóchset*, *dwieście*,	*Trzechset*, *trzysta*,
Т.	*Stem*,	*Stami*,	*Dwoma stami*,	*Trzema stami*,
П.	*Stu*, *scie*.	*Stach*.	*Dwóch stach*.	*Trzech stach*.

II. ПОРЯДОЧНЫЯ.

Piérwszy, *a*, *e*. *Drugi*, *Trzeci*, *Czwarty*, *Piąty*, *Szósty*, *Siódmy*, *Ósmy*, *Dziewiąty*, *Dziesiąty*, *Iedénasty*, *Dwunasty*, *Trzynasty*, *Cztérnasty*, *Pietnasty*, *Szesnasty*, *Siedémnasty*, *Osiémnasty*, 223.

*

Dziewietnasty,	*Setny,*	*Tysiączny,*
Dwudziesty,	*Dwusetny,*	*Dwutysięczny,*
Trzydziesty,	*Trzechsetny,*	*Trzechtysięczny,*
Cztérdziesty,	*Cztérsetny,*	*Cztérechtysięczny,*
Pięćdziesiąty,	*Pięćsetny,*	*Pięćtysięczny,*
Sześdziesiąty,	и проч.	и проч.
и проч.		*Milionowy.*

III. РАЗДѢЛИТЕЛЬНЫЯ.

224. *Po iednemu,* *po iednéy,* *po iednemu.*
Po dwa, *po dwie,* *po dwoie,* или, *po dwa,*
Po trzy, *po trzy,* *po troie,* или, *po trzy.*
Po cztéry, *po pięć,* *po sześć,* и проч.

IV. РАЗНЫЙ РОДЪ ЗНАЧАЩІЯ.

225. *Iednakowy,* или, *Iedynaki,* *Sześcioraki,*
Dwoiaki, *Siedmioraki,*
Troiaki, *Ośmioraki,*
Czworaki, *Dziewięcioraki,*
Pięcioraki, *Dziesięcioraki.*

Дальше шакъ неговоришся, но *Iedénastu, dwunastu,* и проч. *gatunków,* или, *rodzaiów,* одиннадцаши, двѣнадцаши соршовъ, родовъ.

226. *Podwóyny, potróyny, poczwórny, poszósny,* далѣе неупошребляюшся.

V. ВРЕМЯ ЗНАЧАЩІЯ.

227. *Iednoletni, dwuletni,* или, *dwóchletni, trzyletni, cztérletni, pięcioletni, sześcioletni, siedmioletni,* и проч.

228. Симъ подобныя мѣру и вѣсъ значащія,

какъ то: *łokciowy*, *dwułokciowy*, *trzyłokciowy*, и проч. *funtowy*, *dwufuntowy*, и проч.

ПРИБАВЛЕНІЕ

О НАРѢЧІЯХЪ ЧИСЛИТЕЛЬНЫХЪ.

I. ПОРЯДОЧНЫЯ.

Naprzód, *powtóre*, *potrzecie*, *poczwarte*, *popiąte*, 229.
poszóste, *posiódme*, *poósme*.

Далѣе такъ: *Dziewiąte*, *dziesiąte*, *iedénaste*, *dwunaste*, или, *dziewiąta*, *dziesiąta*, *iedénasta*, *dwunasta*, и проч.

II. МНОЖИТЕЛЬНЫЯ.

Raz, *dwa razy*, *trzy razy*, *cztéry razy*, *pięć* 230.
razy, *sześć razy*, и проч.

III ПРОПОРЦІОНАЛЬНЫЯ.

We dwoie, *we troie*, или, *wedwóynasób*, *wetróy-* 231.
nasób, *we czworo*, *w pięcioro*, *w sześcioro*, и проч.

ГЛАВА СЕДМАЯ

О ВСѢХЪ ПРИНАДЛЕЖНОСТЯХЪ ГЛАГОЛОВЪ.

ПРАВИЛА ОБЩІЯ

I. О РОДѢ ГЛАГОЛОВЪ.

Главнѣйшее и нужнѣйшее раздѣленіе глаго- 252.
ловъ есть въ разсужденіи спряженія и

знаменованія на *несовершенные*, къ которымъ причисляются *учащательные*; и на *совершенные*, къ которымъ относятся *однократные*.

233. *Несовершенные* изображаютъ дѣйствіе какъ бы продолжающееся. н. п. *pisać*, *czytać*, *dawać*.

234. *Совершенные* представляютъ вещь какъ бы сдѣланную уже и оконченную. н. п. *napisać*, *przeczytać*, *dać*.

235. *Учащательные* означаютъ дѣйствіе часто повторяемое н. п. *pisywać*, *czytywać*, *iadać*.

236. *Однократные* значатъ однажды что сдѣланное н. п. *wziąć*, *dać*, *uczynić*.

237. Сіи же самые глаголы въ разсужденіи знаменованія бываютъ еще.

1. *Дѣйствительные.* н. п. *budować*.

2. *Страдательные*, которые трояко выражаются:

a) Приложеніемъ къ дѣйствительному мѣстоименія *się* н. п. *czynić się*.

b) Причастіями страдательными съ вспомогательнымъ *być*. н. п. *iestem chwalony*, *byłem chwalony*, *będę chwalony*.

c) Глаголомъ безлично взятымъ н. п. *chwalą mnie*, *chwalili mnie* или *chwalono mnie*, *chwalić mnie będą*.

3. *Средніе*. н. п. *Żeglować*.

4. *Возвратные*, которые означаютъ дѣйствіе отъ дѣйствующаго лица на него же обращающееся. н. п. *ubierać się*.

5. *Взаимные,* которые показывают взаимное двухъ лицъ дѣйствіе. н. п. *bić się, targować się.*

6. *Общіе,* которые имѣютъ знаменованіе дѣйствительнаго и средняго глагола. н. п. *bać się; kłaniać się, dowiadywać się.*

7. *Безличные.* н. п. *robić się niema.*

8. *Вспомогательныхъ* два: *Być* и *Mieć.*

II. О СПРЯЖЕНІЯХЪ.

Спряженій для всѣхъ глаголовъ есть четыре: 238.

Не совершенные глаголы перваго спряженія имѣютъ въ изъявительномъ наклоненіи, времени настоящемъ, числѣ единственномъ, лицѣ второмъ характеристическую букву *A.* н. п. *zrównywać: zrównywam, zrównywAsz.* 239.

Втораго *E.* н. п. *brać: biorę, bierzEsz.*
Третьяго *I.* н. п. *czynić: czynię, czynIsz.*
Четвертаго *Y.* н. п. *słyszeć: słyszę, słyszYsz.*

А *совершенные* имѣютъ тѣ же буквы въ будущемъ времени. н. п. *Zrównać: zrównam, zrównAsz; wziąć: wezmę, weźmiEsz; uczynić: uczynię, uczynIsz; złożyć: złożę, złożYsz.* 240.

III. О НАКЛОНЕНІЯХЪ.

Наклоненій собствено есть три. 241.

1. *Неопредѣленное,* которое составляетъ начало глагола.

2. *Изъявительное,* по настоящему или

будущему времени котораго познается спряжение глагола.

3. *Повелительное*, которое имѣетъ собственно три только измѣненія: второе лице единственное, да первое и второе множественное. н. п. *czyń*, *czyńmy*, *czyńcie*; прочія же измѣненія заимствуетъ отъ изъявительнаго.

О сослагательномъ смот. §. 59.

IV. О ВРЕМЕНАХЪ.

242. Во всякомъ глаголѣ примѣчать должно
1. Три времена первоначальныя:
   a) Неопредѣленное;
   b) Первое лице настоящаго изъявительнаго;
   c) Второе лице настоящаго изъявительнаго;
2. Да два отъ сихъ происходящія:
   a) Прошедшее изъявительнаго;
   b) Повелительное.

243. Такъ прошедшія времена какъ и отъ нихъ происходящія имѣющія букву *ł* перемѣняются чрезъ три рода.

244. Кончащіеся въ прошедшемъ на два *łł* въ множественномъ мужескомъ одно только перемѣняютъ на *l*. на прим. *mełł mełli*, *pełł pełli*.

245. Въ прошедшемъ времени прилагаемыя къ первымъ лицамъ енклитическія реченія *em*, *eśmy*, и вторымъ *eś*, *eście*, можно отнимать отъ глагола и прилагать къ предстоящему какому нибудь слову, которое если кончится на гласную, то *e* выбрасывается. н. п. *gdym słyszał*, вмѣсто *gdy słyszałem*.

Примѣч. Сіи енклитики такую имѣютъ силу, что могутъ иногда заступать мѣсто и самаго глагола. н. п. вмѣсто *powinien iestem*, *powinienem*, *powinieneś*, *powinien*, *powinniśmy*, *powinniście*, *powinni*.

Прошедшее во всѣхъ спряженіяхъ дѣлается отъ неопредѣленнаго, перемѣняя *ć* на *ł*, *eć* на *ał*. н. п. *dać dał*, *chcieć chciał*. и проч. 246.

Давнопрошедшее дѣлается всегда приложеніемъ прошедшаго Вспомагательнаго къ прошедшему Спрягаемому. н. п. *pisałem był*. 247.

Будущія времена несовершенныхъ глаголовъ ничемъ почти не различаются, по знаменованію, но первое н. п. *będę czytał*, употребительнѣе втораго, *czytać będę*. 248.

Примѣч. 1. Не должно въ сихъ будущихъ перемѣнять порядка въ разсужденіи разстановки словъ н. п. *czytał będę* или *będę czytać* вмѣсто *będę czytał* или *czytać będę*, но употреблять ихъ такъ какъ онѣ положены въ спряженіяхъ.

Примѣч. 2. Какъ несовершенные такъ и совершенные глаголы имѣютъ тѣ только времена, которыя свойственны ихъ знаменованію; впрочемъ какъ тѣ такъ и другія могутъ заимствовать ихъ другъ отъ друга н. п. несовершенный *poznawać* отъ совершеннаго *poznać* можетъ заимствовать *poznam*, *poznasz*; и проч. и обратно совершенный *poznać* можетъ отъ несовершеннаго *poznawać* заимствовать *poznaię*, *poznaiesz*; и т. п.

Примѣч. 3. Раздѣленіе глаголовъ на *несовершенные* и *совершенные*, также *уга-*

щательные и *однократные*, введенное въ Грамматику, весьма облегчаетъ спряженія, которыя до того были гораздо труднѣе.

ПРАВИЛА ЧАСТНЫЯ.

I. О ПЕРВОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

249. ГЛАГОЛЫ перваго спряженія кончатся въ неопредѣленномъ на *ać* (но не всѣ кончащіеся на *ać* суть перваго спряженія) и спрягаются правильно;

Выключая слѣдующіе неправильные:

1. Вспомагательный глаголъ *Mieć*.

2. *Gnać* съ своими сложными: *wygnać*, *przegnać*, *dognać*, *zagnać*, *rozegnać*, *odegnać*, имѣетъ только прошедшее несовершенное *gnałem*, *gnałeś*; а прочія времена заимствуютъ отъ глагола *pędzić*.

3. Безличные *widać*, *słychać* имѣютъ прошедшее *widano*, *słychano*, и причастія *widany*, *słychany*.

4. *Dać* имѣетъ будущее изъявительнаго: *dam*, *dasz*, *da*; *damy*, *dacie dadzą*.

5. Многіе изъ кончащихся на *wać* имѣютъ двоякое настоящее изъявительнаго, одно по первому а другое по второму спряженію, которое заимствуютъ отъ тѣхъ глаголовъ, кои могутъ имѣть настоящее время. н. п. *Dawam dawasz* или *daię daiesz*, *poznawam poznawasz* или *poznaię poznaiesz*, *stawam stawasz* или *staię staiesz*.

250. Повелительное не совершенныхъ глаго-

йовъ дѣлается отъ втораго лица настоящаго изъявительнаго, числа единственаго, перемѣною буквъ *sz* на *y*; а въ множественномъ приложеніемъ къ ней слоговъ *my*, *cie*. н. п. *zrównywać*: *zrównywasz*, *zrównyway*, *zrównywaymy*, *zrównywaycie*. Въ совершенныхъ же глаголахъ отъ тогожъ лица будущаго времени. н. п. *poznać*: *poznasz*, *poznay*, *poznaymy*, *poznaycie*.

II. О ВТОРОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

Въ настоящемъ глаголовъ несовершенныхъ и будущемъ совершенныхъ должно примѣчать: 251.

1. Послѣднія буквы *ę*, *esz*, *e*, *emy*, *ecie*, *ą* всегда идутъ неизмѣнно.

2. Въ первомъ лицѣ единственнаго и третіемъ множественнаго числа одинаковы предпослѣднія буквы.

3. Въ прочихъ же лицахъ тѣ самыя какія во второмъ. н. п. *Tłukę*, *tłuczesz*, *tłucze*, *tłuczemy*, *tłuczecie*, *tłuką*.

Повелительное наклоненіе дѣлается отъ втораго лица изъявительнаго, въ несовершенныхъ настоящаго, а въ совершенныхъ будущаго времени, отнятіемъ слога *esz* или *iesz*. 252.

При чемъ должно примѣчать, что конечныя согласныя дѣлаются мягкими: н. п. *skrobiesz skrob'*, *gnieciesz gnieć*, *łamiesz łam'*, *staniesz stań*, *szarpiesz szarp'*, *niesiesz nieś*, *wieziesz wieź*.

Исключая слѣдующіе случаи:

1. *Iesz* на *y* перемѣняется когда предъ нимъ стоитъ гласная. н. п. *daiesz day*, *myiesz myy*, *gniiesz gniy*.
2. *Miesz*, *niesz*, *lesz*, *wiesz*, если предъ собою имѣютъ согласную, вмѣсто *sz* принимаютъ *y*. н. п. *dmiesz dmiéy*, *gniesz gniéy*, *poślesz pośléy*, *rwiesz rwiéy*.
3. Кончащіеся на *dzieć* имѣютъ на *edź*. на пр. *wiedzieć wiedź*.
4. Неправильные: *chcieć chciéy*, *śsiesz ssiéy*, *drzéć drzéy*, *ieść iedz*, *umrzéć umrzey*, *łgać łzéy*, *wziąć weź*, *naléźć naydź* или *naydziéy*, *umiéć umiéy*, *iść idź*.

ТАБЛИЦА
ПЕРВЫХЪ И ВТОРЫХЪ ЛИЦЪ,

253. въ которой глаголы не вычисляются; а только въ примѣръ приводятся; прошедшія же времена тѣ только означаются, которыя отъ главнаго правила (§ 246.) отступаютъ:

неопредѣлен.	1. лице изъявит.	2. лице изъявит.	прошедш.
bać,	*Skubię*,	*skubiesz*.	
gać, (*a*)	*Strużę*,	*strużesz*.	
chać,	*Iadę*,	*iedziecz*.	
kać,	*Skaczę*,	*skaczesz*.	
lać,	*Leię*,	*leiesz*.	
łać, (*b*)	*Uwiklę*,	*uwiklesz*. *	
mać,	*Łamię*,	*Łamiesz*.	
pać,	*Łapię*,	*łapiesz*.	

(*a*) *Łgać*, *łgę*, *łżesz*.
(*b*) *Słać*, *ścielę*, *ścielesz*.

* Или, по I спряженію, *uwikłam uwikłasz*.

rać, (c)	*Orzę,*	*orzesz.*	
sać,	*Piszę,*	*piszesz.*	
ssać,	*Ssę,*	*ssiesz.*	
tać съ пред гласною,	*Kołacę,*	*Kałacesz.*	
tać съ пред. соглас. (d)	*Chłoszczę,*	*chłoszczesz.*	
wać, (e)	*Rwę,*	*rwiesz.*	
awać,	*Daię,*	*daiesz.* § 249.	
ować,	*Poymuię,*	*poymuiesz.*	
ywać,	*Pisuię,*	*pisuiesz.*	
zać,	*Wiążę,*	*wiążesz.*	
rzać,	*Grzeię,*	*grzeiesz.*	*grzał* (f)
dąć,	*Dmę,*	*dmiesz.*	*dął* (g)
iąć, (h)	*Poymę,*	*poymiesz.*	

(c) *Brać, biorę, bierzesz.*
Prać, piorę, pierzesz.

(d) *Stać* или *stanąć, stanę, staniesz.*

(e) *Zwać, zowię, zowiesz;* а сложные выбрасываютъ *o.* н. п. *wyzwę wyzwiesz.*

(f) Въ множественномъ *a* предъ *l* перемѣняютъ на *e* н. п. *grzeli.*

(g) Всѣ глаголы кончащіеся на *ąć* въ прошедшемъ времени въ мужескомъ единственномъ только имѣютъ *ą*, въ другихъ же родахъ, и во всемъ числѣ множественномъ перемѣняютъ оное на *ę.* н. п. *dąłem, dąłeś, dął, dęłam, dęłom, dęliśmy, dęłyśmy,* и пр. § 54.

(h) *Wziąć, wezmę, weźmiesz.*
Iąć, imę, imiesz.

Сложные изъ сего неупотребительнаго глагола *iąć* перемѣняютъ въ спряженіи *ią* на *éy.* н. п. *zdjąć, zdéymę, zdéymiesz.*

ciąć,	*Tnę*,	*tniesz.*	
gjąć,	*Gnę*,	*gniesz.*	
ląć,	*Klnę*,	*klniesz.*	
nąć,	*Brnę*,	*brniesz.*	*brnął* (i)
piąć,	*Pnę*,	*pniesz.*	
żąć,	*Żnę*,	*żniesz.*	
cząć,	*Pocznę*,	*poczniesz.*	
éć, (k)	*Siekę*,	*sieczesz*,	*siékł.*
léć, (l)	*Mdleię*,	*mdleiesz*,	*mdlał.* (m)
biéć,	*Słabieię*,	*słabieiesz*,	*słabiał.* (m)
ciéć,	*Chcę*,	*chcesz*,	*chciał*, (m)
dziéć,	*Wiém*,	*wiész*, *wiedzą*,	*wiedział.* (m)
miéć,	*Umiém*,	*umiész*,	*umiał.* (m)
niéć,	*Tanieię*,	*tanieiesz*,	*taniał.* (m)
piéć,	*Głupieię*,	*głupieiesz*,	*głupiał.* (m)
wiéć,	*Siwieię*,	*siwieiesz*,	*siwiał*, (m)
réć,	*Goreię*,	*goreiesz*,	*gorzał.* (m)
rzéć,	*Umrę*,	*umrzesz*,	*umarł.* (n)

(i) *Schnąć sechł*, *Zawisnąć zawisł*, *Prysnąć prysł*, *Zmarznąć zmarzł*, *Moknąć mokł*, *Pęknąć pękł*, *Rosnąć rósł.*

(k) *Wléc*, *obléć*, *wywléç* и симъ подобные имѣютъ въ прошедшемъ времени, числа единственнаго, лицѣ первомъ мужескомъ букву *o*: *włókłem*, *oblókłem*; прочія лица идутъ правильно.

(l) *Mléć*, *mielę*, *mielesz*, *mełł*. *Pléć*, *pielę*, *pielesz*, *pełł*.

(m) Во множественномъ *a* предъ *l* перемѣняется на *e*. н. п. *mdleli*, *słabieli* и проч.

(n) Сложныя изъ предлоговъ *z* и *we* теряютъ въ прошедшемъ *e*, буква же *z* тамъ, гдѣ выговаривается она какъ

ić ,	*Biię* ,	*biiesz* .	
óć , (*o*)	*Kolę*,	*kolesz*.	
uc ,	*Tłukę*,	*tłuczesz*.	
uć ,	*Czuię*,	*czuiesz* .	
yć ,	*Kryię*,	*kryiesz* .	
ądz,	*Lęgę* ,	*lężesz* ,	*lągł* (*p*) или *légł*, *legła*, *legło* , *legli* , *légły* .
édz,	*Strzegę* ,	*strzeżesz* ,	*strzégł* .
ódz,	*Mogę* ,	*możesz* ,	*mógł* .
ydz,	*Strzygę* ,	*strzyżesz* ,	*strzygł* .
aść ,	*Padnę* ,	*padniesz* ,	*padł*. (*q*)
ąść, (*r*)	*Przędę* ,	*przędziesz*,	*prządł*. (*s*)
óść ,	*Rostę*,	*rościesz* ,	*rósł*. (*t*)

s , перемѣняется на *s* . н. п. *wesprzéć* *wsparł* , *zetrzéć* *starł* ,

(*o*) *Próć* , *porę* , *porzesz* .

(*p*) Только въ мужескомъ единственномъ *ą*, въ прочихъ же лицахъ *ę* .

(*q*) Но *Paść* pascere *pasę* , *pasiesz* , *pasł* . *Kłaść* можетъ еще имѣть *kładę*, *kładziesz*.

(*r*) *Trząść* , *trzęsę* , *trzęsiesz* , *trząsł* (*s*).

(*s*) Только въ мужескомъ единственномъ *ą* , въ прочихъ же лицахъ *ę* .

(*t*) Вмѣсто глагола *Róść* лучше употребляется *Rosnąć* , *rosnę* , *rośniesz* , *rósł* .

ieść слѣдующіе только глаголы:

Siéść,	*Siądę*,	*siędziesz*,	*siadł*. (*u*)
Wiéść,	*Wiodę*,	*wiedziesz*,	*wiódł*. (*u*)
Ieść,	*Iém*, *iész*, *ié*, *iémy*, *iécie*, *iedzą*,		*iadł* (*u*)
Niéść,	*niosę*,	*niesiesz*,	*niósł*. (*w*)
léść,	*Plotę*,	*pleciesz*,	*plótł*. (*w*)
iść,	*Idę*,	*idziesz*,	*szedł*, *szła*, *szło* *szli*, *szły*. (*x*)
léźć,	*Lézę*,	*léziesz*,	*lazł*. (*y*)
wieźć,	*Wiozę*,	*wieziesz*,	*wiózł*. (*w*)
yźć,	*Gryzę*,	*gryziesz*,	*gryzł*.

(*u*) Во множест. *ed* предъ *l*. н. п. *siedli*.

(*w*) Въ семъ времени подобные глаголы удерживаютъ *o* въ мужескомъ только единственномъ, въ прочихъ же лицахъ перемѣняютъ на *e*. н. п. *niesła*, *pletła*, *niesło*, *pletło*, *nieśli*, *pletli*, *niesły*, *pletły*.

(*x*) Сложные въ будущемъ перемѣняютъ *i* на *y*, н. п. *przyydę*, *zaydę*, *póydę*, и пр.

(*y*) Въ множественномъ *eź* предъ *l*. н. п. *leźli*.

III. О ТРЕТІЕМЪ СПРЯЖЕНІИ.

ТАБЛИЦА

окончаній съ примѣрами первоначальныхъ временъ. 254.

неопредѣлен.	1. лице изъявит.	2. лице изъявит.	прошедш.
ać,	*Stoię,*	*stoisz.* (*a*)	
cieć,	*Lecę,*	*lecisz,*	*leciał.* (*b*)
leć,	*Myślę,*	*myślisz,*	*myślał.*(*b*)
sieć,	*Wiszę,*	*wisisz,*	*wisiał.* (*b*)
bić,	*Wielbię,*	*wielbisz.*	
cić, (*c*)	*Czczę,*	*czcisz.*	
fić,	*Trafię,*	*trafisz.*	
mić,	*Karmię,*	*Karmisz.*	
nić,	*Stronię,*	*Stronisz.*	
pić,	*Trapię,*	*trapisz.*	
acić,	*Płacę,*	*płacisz.*	
ócić,	*Skrócę,*	*skrócisz.*	
ścić,	*Puszczę,*	*puścisz.*	
łcić,	*Gwałcę,*	*gwałcisz.*	
ycić,	*Zaszczycę,*	*zaszczycisz.*	
sić,	*Proszę,*	*psosisz.*	
wić,	*Stawię,*	*stawisz.*	
zić,	*Grożę,*	*grozisz.*	
dzić,	*Wodzę,*	*wodzisz.*	

(*a*) Выключается *Spać, spię, spisz.*

(*b*) Во множественномъ *a* предъ *l.* перемѣняется на *e* н. п. *lecieli, myśleli, wisieli.*

(*c*) Всѣ имѣющія предъ *cić* согласную кончатся на *czę, cisz.*

255. Повелительное дѣлается какъ и во второмъ спряженіи отъ втораго лица, отнятіемъ слога *isz*, и конечныя согласныя дѣлаются мягкими. н. п. *prosisz proś*. (§ 252). Но не всѣ согласныя могутъ быть мягкими (§ 11.)

Исключаются слѣдующіе случаи:

1) *isz* перемѣняется на *y* если предъ нимъ стоитъ гласная. н. п. *stoisz*, *stóy*.

2) *nisz* и *pisz* перемѣняютъ *isz* на *iy* если предшествуетъ согласная. н. п. *drażnisz drażniy*, *spisz śpiy*.

3) Неправильные: *Czcić czciy*, *Drwić drwiy*.

Примѣч. *Mierzić* омерзѣніе дѣлать *mierżę mierzisz*, есть глаголъ III спряженія; но *Mierzyć* мѣрять *mierzę mierzysz*, IV-го.

IV. О ЧЕТВЕРТОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

256. Глаголы четвертаго спряженія кончатся на *éć* или *yć*. н. п. *słyszéć*, *uczyć*.

Примѣч. Поелику окончаніе неопредѣленнаго *éć* перемѣняется въ прошедшемъ на *ał*; (§ 246) то и обратно: глаголы имѣющіе прошедшее на *ał* должно въ неопредѣленномъ оканчивать на *éć* такъ въ семъ какъ и въ прочихъ спряженіяхъ, кромѣ перваго.

257. Кончащіеся на *éć* имѣютъ въ прошедшемъ *a* предъ *ł*, *e* предъ *l*. н. п. *słyszał*, *słyszeli*.

Повелительное дѣлается какъ въ II и III спряженіяхъ (§§. 252, 255.); но конечныя согласныя не дѣлаются мягкими. 258.

Примѣч. Въ глаголахъ трехъ послѣднихъ спряженій употребляется въ просторѣчіи сокращеніе первыхъ множественныхъ лицъ. н. п. *Daiem, prosim, słyszym,* вмѣсто *daiemy*, и проч.

V. О ПРИЧАСТІЯХЪ.

Причастія дѣйствительныя настоящаго времени происходятъ только отъ несовершенныхъ глаголовъ. Дѣлаются же отъ третьихъ лицъ наклоненія изъявительнаго, времени настоящаго, числа множественнаго, приложеніемъ слога *cy*. н. п. *daią, daiący*. 259.

Будущаго времени причастія какъ дѣлаются явствуетъ изъ спряженій. 260.

Страдательныя причастія прошедшаго времени кончатся на *ny*, *ty*, и дѣлаются отъ неопредѣленнаго слѣдующимъ образомъ: 261.

ВЪ ПЕРВОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

ać перемѣняется на *any*. н. п. *Dać*, *dany*; *ieć* на *iany*, *mieć*, *miany*.

ВО ВТОРОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

ać	на *any*, н. п.	*Brać*,	*brany*.
ąc	*ęty*,	*Ciąć*,	*cięty*.
aść	*asiony*,	*Paść*,	*pasiony*. (*a*)
ąść	*ęsiony*,	*Trząść*,	*trzęsiony*.

ec	*eczony*,	*Rzéc*,	*rzeczony*.
miéć	*miany*,	*Rozumiéć*,	*rozumiany*.
léć	*elony*,	*Mléć*,	*mielony* или
или	*ełty*,		*mełty*.
rzéć	*arty*,	*Wesprzéć*,	*wsparty*.
ić	*ity*,	*Bić*,	*bity*.
óć	*óty*,	*Kłóć*,	*kłóty*.
uc	*uczony*,	*Tłuc*,	*tłuczony*.
uć	*uty*,	*Psuć*,	*psuty*.
éść	*esiony*,	*Niéść*,	*niesiony*.
léść	*leciony*,	*Pléść*,	*pleciony*.
iéść	*iedziony*,	*Wiéść*,	*wiedziony*.
ądz	*gżony*,	*Sprządz*,	*sprzężony*.
édz	*eżony*,	*Strzédz*,	*strzeżony*.
odz	*odzony*,	*Bodz* или *bość*,	*bodzony*.
ydz	*yżony*,	*Strzydz*,	*strzyżony*.
yć	*yty*,	*Dobyć*,	*dobyty*.
éźć	*eziony*,	*Wiéźć*,	*wieziony*.
yźć	*yziony*,	*Gryźć*,	*gryziony*.
(a)	Выключаются	*Kłaść*,	*kładziony*
		Paść cadere	*padły*.

ВЪ ТРЕТІЕМЪ СПРЯЖЕНІИ.

ać на *any*, н. п. *Przespać*, *przespany*.
ić *ony* *Wzgardzić*, *wzgardzony*.

ВЪ ЧЕТВЕРТОМЪ СПРЯЖЕНІИ.

éć на *any*, н. п. *Słyszéć*, *słyszany*.
yć *ony*, *Skończyć*, *skończony*.

VI. О ДѢЕПРИЧАСТІЯХЪ или герундїяхъ.

262. Дѣепричастія кончащіяся на *ąc* бываютъ только въ несовершеныхъ глаголахъ, и дѣлаются отъ тогоже третіяго множествен-

наго лица, что и причастія (§ 259) н. п. *Daiąc*, *daiąc*. Кромѣ: *Bydź* имѣетъ *będąc*.

Примѣч. Хотя сіе дѣепричастіе означаетъ настоящее время, однако стоять можетъ съ прошедшимъ и будущимъ. н. п. *Czytaiąc widzę*, или *widziałem*, или *obaczę*.

Дѣепричастія на *szy* происходятъ отъ всѣхъ глаголовъ и поставляются со всѣми временами. 263.

Дѣлаются отъ третіяго лица прошедшаго времени, числа единственнаго, рода мужескаго, слѣдующымъ образомъ:

1. Если предъ *ł* стоитъ гласная, то *ł* перемѣняется на *wszy*, н. п. *Dał dawszy*, *widział widziawszy*, (а не *Dałszy*, *widziałszy*, какъ пишутъ нѣкоторые).

2. Если же предъ *ł* стоитъ согласная, то только придается *szy*. н. п. *Niósł*, *niósłszy*.

Примѣч. 1. Причастія въ обыкновенной рѣчи не употребляются, а только въ важномъ и высокомъ слогѣ, но вмѣсто оныхъ изъявительное съ мѣстоименіемъ возносительнимъ *który*; кончащіяся только на *ny*, *ty*, вездѣ употребительны.

Примѣч. 2. Причастія дѣйствительныя прошедшаго времени на *szy* совсѣмъ не свойственны Польскому языку, н. п. *Bywszy* бывшій; хотя дѣепричастія на *szy* весьма употребительны, н. п.

Bywszy бывъ, бывши, какъ явствуетъ изъ спряженій.

Примѣч. 3. Есть еще имена прилагательныя отглагольныя, имѣющія видъ причастій; онѣ суть двоякія:

1) Однѣ, коимъ нѣтъ въ Русскомъ языкѣ соотвѣтствующаго прилагательнаго, и тѣ переводятся причастіями. н. п.

wyrosły произрастшій,
przeszły прошедшій,
przyszły будущій,
zeschły изсохшій,
zmartwychwstały воскресшій.

2) Другимъ соотвѣтствуютъ прилагательныя. на прим.

bywały бывалый,
przedayny продажній,
gruntowny основательный.

ГЛАВА ОСЬМАЯ

О ВИДѢ СЛОВЪ.

264. Слова въ разсужденіи вида раздѣляются на *первообразныя* и *производныя*.

265. *Первообразное* слово есть то, которое ни отъ какаго другаго не происходитъ. н. п. *rola*.

266. *Производное* есть то, которое отъ другаго происходитъ. н. п. *rolnictwo*.

О ПРОИЗВОДНЫХЪ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ ЖЕНСКАГО РОДА.

I.

Имена женъ производимыя отъ чиновъ, должностей и званій ихъ мужей дѣлаются по слѣдующимъ правиламъ: 267.

1) Вообще окончаніе мужеское перемѣняется на *owa.* н. п. *jenerał jenerałowa, wóyt, wóytowa, mayster maystrowa.*

Примѣч. Въ родительномъ мужескаго сдѣлавшаяся перемѣна удерживается въ производномъ женскомъ. н. п. *kupiec, kupca; kupcowa.*

2) *r* и *rz*, перемѣняется на *rka.* н. п. *introligator, introligatorka; aptekarz, aptekarka.*

3) *cz* перемѣняется на *czka*, н. п. *trębacz trębaczka.*

4) *anin* и *aniec* на *anka.* н. п. *chrześciianin, chrześciianka; wygnaniec, wygnanka.*

5) *in* на *inka.* н. п. *kalwin, kalwinka.*

6) *k*, въ названіи жены мужевой, перемѣняется на *kowa.* н. п. *sukiennik sukiennikowa.*

Но ежели сіе названіе не относится къ мужу, то на *czka* или *ca.* н. п. *niewolnica, pośrzedniczka.*

Примѣч. Говоря о женѣ высокаго чина, или хотя и низкаго состоянія, но съ почтеніемъ, должно оканчивать на *owa* какое бы ни было изъ вышеозначе-

ныхъ окончаніе мужеское. н. п. *Referendarzowa, aptekarzowa, trębaczowa*.

7) *a, i, y* на *ina* или *yna*. н. п. *Woiewoda, Woiewodzina*; *Sędzia, Sędzina*; *Podstoli, Podstolina*; *Łowczy, Łowczyna*.

II.

268. Имена женщинъ народныя, и отъ мѣстъ, гдѣ кто живетъ, произведенныя дѣлаются по симъ правиламъ:

1) *anin* и *czyk* перемѣняется на *anka*. н. п. *Warszawianin, Warszawianka*; *Toruńczyk, Torunianka*.

2) *yn* на *ynka*. н. п. *Murzyn, Murzynka*.

3) *ak* на *aczka*. н. п. *Szlązak, Szlązaczka*; *Austryak, Austryaczka*.

Выключая *Litwak Litewka*.

Примѣч. Многія неправилны. н. п. *Polak Polka, Niemiec Niemka, Włoch Włoszka, Moskal Moskiewka, Turek Turkini.* и пр.

III.

269. Наименованія женщинъ отъ отеческихъ именъ, чиновъ и прозваній произведенныя

1) Вообще кончатся на *ówna*. н. п. *Ian Ianówna, Sołtyk Sołtykówna, Hulewicz Hulewiczówna*.

2) Отъ кончащихся на *n, a, y*, произведенныя кончатся на *anka*. н. п. *Kasztelan Kasztelanka, Starosta Starościanka, Woiewoda Woiewodzianka, Podstoli, Podstolanka*; *Łowczy Łowczanka*.

3) Отъ кончащихся на *cki* и *ski* не перемѣняются. н. п. *Panna Dulska, Panna Niesiecka*.

Неправильное *Xiążę*, *Xiężniczka*.

IV.

Названія собственно женщинамъ принадлежащія и отъ ихъ званій произведенныя кончатся на *i*. н. п. *Mistrzyni*, *Prorokini*, *Xieni*. 270.
Но произведенныя отъ мужескихъ названій кончатся на *owa*. н. п. *Mistrz*, *Mistrzowa*.
Однако всегда говорится *Xiężna*, *gospodyni*.

О ПРОИЗВОДНЫХЪ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ СРЕДНЯГО РОДА.

Существительныя отглагольныя, производимыя отъ причастій страдательныхъ прошедшаго времени, дѣлаются чрезъ перемѣну конечныхъ слоговъ: 271.

any	на *anie*,	н. п.	*czytany*,	*czytanie*.
ony	*enie*,		*stracony*,	*stracenie*.
iony	*ienie*,		*upewniony*,	*upewnienie*.
ty	*cie*,		*myty*,	*mycie*.

Отъ неопредѣленнаго наклоненія производимыя дѣлаются, перемѣняя. 272.

ać	на *anie*	н. п.	*kazać*,	*kazanie*.
eć	*enie*		*cierpieć*,	*cierpienie*.

О УМЕНЬШИТЕЛЬНЫХЪ И УВЕЛИЧИТЕЛЬНЫХЪ.

Польской языкъ весьма богатъ уменьшительными именами; такъ на пр. *Ian*: *Ianek*, *Ianuś*, *Ianusiek*, *Iaś*, *Iasio*, *Iasiunio*, *Iasiek*, *Iasieczek*, *Iasinek*, *Iasineczek* и проч. Мужескаго рода уменьшительныя большею частію 273.

кончатся на *ek*, *ik*, *yk*. на пр. *ptak*, *ptaszek*, *ptaszeczek*; *pies*, *piesek*; *kóń*, *konik*; *nóż*, *nożyk*.

274. Женскаго рода кончатся на *ka*. н. п. *ręka*, *rączka*; *noga*, *nóżka*, *nóżeczka*.

Примѣч. Имена женъ могутъ сверхъ сего окончанія кончиться на *sia* или *nia*. н. п. *Marynka* или *Marysia*, *siestrzyczka* или *siostrunia*.

275. Средняго рода однѣ кончатся на *ko*, н. п. *Oko*, *oczko*; *okno*, *okienko*; *sierce*, *serduszko*; а другія произведенныя отъ кончащихся на *ę* кончатся на *ątko*. н. п. *dziécię*, *dziéciątko*; *pisklę*, *pisklątko*; *ptaszę*, *ptaszątko*; *niemowlę*, *niemowlątko*.

276. Имена увеличительныя почти всѣ, безъ исключенія, оканчиваются на *sko*. на пр. *chłop*, *chłopczysko*; *wilk*, *wilczysko* и друг.

О ИМЕНАХЪ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ.

277. Прилагательныя, произведенныя отъ именъ человѣческихъ, кончатся на *ski*. н. п. *Imperator Imperatorski*, *Pan pański*.

278. Отъ животныхъ произведенныя преимущественно кончатся на *i*. н. п. *lis lisi*, *orzeł orli*, *baran barani*.

279. Произведенныя отъ вещей бездушныхъ кончатся на *owy*. н. п. *dąb dębowy*, *ratusz ratuszowy*.

Примѣч. Есть впрочемъ весьма много неправильныхъ которыя нельзя подвесть подъ общія правила. н. п. *Monarcha*

Monarszy, Monarchiczny; *pożytek pożyteczny*; *śnieg śniegowy* и *śnieżny* и т. п.

О ГЛАГОЛАХЪ.

Совершенные глаголы дѣлаются по большей части отъ несовершенныхъ и обратно, прибавленіемъ, отнятіемъ или перемѣною буквъ, однако не всегда; ибо многіе совершенные бываютъ первообразными; какъ то *wziąć* и *złożyć* никоимъ образомъ не происходятъ отъ соотвѣтствующихъ имъ *brać* и *składać*. 280.

По сему ошибаются тѣ, кои утверждаютъ что *biorę* имѣетъ прошедшее *wziąłem*; или что глаголы простые въ прошедшемъ времени принимаютъ предлоги. н. п. *gram wygrałem*, *niosę przyniosłem*; ибо сіи предлоги бываютъ и въ настоящемъ: *wygrywam*, *przynoszę*.

Глаголы взятые изъ другихъ языковъ кончатся на *ować*. н. п. formare *formować*, avancer *awansować*; но не слѣдуетъ дѣлать заключенія обратнаго. 281.

ГЛАВА ДЕВЯТАЯ.

О НАЧЕРТАНІИ СЛОВЪ.

Слова въ разсужденіи начертанія раздѣляются на *простыя*, н. п. *gubić*; и *сложныя*, н. п. *wygubić*. 282.

Семнадцать есть предлоговъ отчасти раздѣльныхъ а отчасти нераздѣльныхъ, 283.

которые преимущественно входятъ въ составъ прочихъ частей рѣчи.

1.	*Do*, на пр.	*dorosły*,	*dodać*.
2.	*na*,	*nakład*,	*napisać*.
3.	*nad*,	*nadmierny*,	*nadchodzić*.
4.	*o*,	*obicie*,	*obiiać*.
5.	*ob*,	*obchód*,	*oblepić*.
6.	*od*,	*odjazd*,	*odłożyć*.
7.	*po*,	*potém*,	*podziękować*.
8.	*pod*,	*podgórze*,	*podweselić*.
9.	*prze*,	*przeyście*,	*przechodzić*.
10.	*przy*,	*przybytek*,	*przybywać*.
11.	*roz*,	*rozbóy*,	*rozłączyć*.
12.	*s* или *ś*,	*ścięcie*,	*stracić*.
13.	*u*,	*ubytek*,	*uymować*.
14.	*w*,	*wjazd*,	*wbiiać*.
15.	*wy*,	*wydatek*,	*wyrabiać*.
16.	*z*,	*zmocnienie*,	*znagła*.
17.	*za*,	*zapłata*,	*zamurować*.

284. Многія слова принимаютъ въ сложеніи два предлоги. н. п. *wzlecieć*, *wzbiiac się*, *powychodzili*, *nawyliczał*.

285. Кромѣ предлоговъ слагаются еще части рѣчи однѣ изъ другихъ. н. п. *Rzeczpospolita*, *wszechmocny*, *dobroczyńca* и т. п.

286. Различное знаменованіе словъ сложныхъ въ разсужденіи различныхъ предлоговъ извѣстно изъ Россійскаго языка, котораго свойство въ семъ случаѣ сходно съ Польскимъ. н. п. *bić*: *dobić*, *nabić*, *obić*, *przebić*, *przybić*, *wbić*, *wybić*, *ubić*, *zabić* и проч.

ЧАСТЬ ТРЕТІЯ

О ПРАВОПИСАНІИ.

Правописаніе Польскаго языка основано 1) на выговорѣ, то есть: *у Поляковъ все почти такъ пишется какъ говорится*; 2) на измѣненіи и производствѣ словъ, или, на второй части сея Грамматики. *)

ГЛАВА ПЕРВАЯ

О ГЛАСНЫХЪ И ДВОЕГЛАСНЫХЪ.

А.

Ą ą съ хвостикомъ пишется: 287.

1. Въ винительныхъ единственныхъ падежахъ именъ существительныхъ женскихъ вычисленныхъ въ § 144.

2. Въ винительныхъ единственныхъ падежахъ именъ прилагательныхъ. (§ 195.)

Кромѣ вычисленныхъ въ *Выклюг.* § 195.

3. Во всѣхъ творительныхъ единственныхъ именъ женскаго рода такъ существительныхъ какъ и прилагательныхъ. (§§ 149-151.)

4. Въ родительныхъ множественныхъ II и

---

*) Отсюда можно видѣть, почему статья о Правописаніи занимаетъ въ сей Грамматикѣ то а не другое мѣсто.

III склоненія, кончащихся на подобіе слѣдующихъ *mąk. rąk, xiążąt*. (§§. 157, 173.)

5. Въ единственныхъ лицахъ глаголовъ кончащихся на *ąłem, ąłeś, ął*. на пр. *wziąłem, wziąłeś, wziął*.

6. Въ третьихъ лицахъ множественныхъ настоящаго и будущаго. н. п. *maią, obaczą*.

7. Въ причастіяхъ кончащихся на *ący*, и дѣепричастіяхъ на *ąc, ąwszy*. н. п. *biorący, biorąc, wziąwszy*.

8. Въ повелительныхъ наклоненіяхъ оканчиваемыхъ подобно симъ: *bądź, sądź*.

9. Во многихъ словахъ въ срединѣ и при концѣ выговаривающихся въ носъ. н. п. *mądry, pieniądze, zaiąc*, и т. п.

Примѣч. Дабы не ошибаться въ употребленіи буквы *ą* въ срединѣ, должно знать что она пишется почти во всѣхъ собственно Польскихъ словахъ тамъ, гдѣ звукъ сей буквы въ выговорѣ относится къ предыдущему слогу.

E.

288. *Ę ę* съ хвостикомъ пишется:

1. При концѣ именъ человѣческихъ и животныхъ средняго рода кончащихся на *e*. н. п. *Xiążę, dziécię, bydlę, kurczę*. (§. 164. *Примѣч*.)

2. Въ винительныхъ падежахъ именъ существительныхъ женскаго рода. (§. 143.)

Кромѣ вычисленныхъ въ § 144.

3. Въ нѣкоторыхъ винительныхъ па-

дежахъ именъ прилагательныхъ помѣщенныхъ въ *Выключ.* §. 195.

4. Въ слѣдующихъ мѣстоименіяхъ: *mię*, *cię*, *się*.

5. Въ первыхъ лицахъ глаголовъ единст. числ. настоящаго и будущаго времени. н. п. *iadę*, *będę*, *wezmę*.

6. Во всѣхъ тѣхъ лицахъ глаголовъ, коихъ единственныя мужескія кончились на *ąłem*, *ąłeś*, *ął*. н. п. *wziąłem*, *wzęłam*, *wzięłom*, *wzięło*. (§ 253. подъ буквами (*g*) и (*p*).

7. Во многихъ словахъ въ срединѣ. н. п. *będen*, *nadęty*, *gęś*. При чемъ помнить должно примѣчаніе къ §. 287.

É é сжатое или тупое пишется: 289.

1. Въ творительныхъ множественныхъ падежахъ именъ женскаго рода. н. п. *témi*, *moiémi*, *całémi*. (§. 198).

2. Въ творительныхъ обоихъ чиселъ и предложныхъ единственныхъ именъ средняго рода. н. п. *tém*, *témi*, *moiém*, *moiémi*, *całém*, *całémi*, *tém*, *moiém*, *całém*, (§. 200 и 201).

3. Въ слогахъ *éy*, *éycie* при концѣ стоящихъ н. п. *moiéy*, *dobréy*, *iaśniéy*, *miéy*, *miéycie*.

Почему *выключаются* уравнительные и превосходные степени прилагательныхъ. н. п. *iaśnieyszy*, *nayiaśnieyszy*.

4. Предъ буквами *rb*, *c*, *ć*, *ch*, *ł*, *p*, *rp*, *r*, *s*, *w*, *rz*, во всѣхъ падежахъ нѣкоторыхъ именъ н. п. *pasiérb*, *léc*, *siéć*, *śmiéch*;

pét, *szczép*, *siérp*, *sér*, *biés*, *chléw*, *żołniérz*.

5. Въ именительномъ только падежѣ нѣкоторыхъ именъ. н. п. *chléb*, *brzég*, *chmiél*; ибо въ родительномъ и прочихъ *chleba*, *brzegu*, и проч.

6. Въ слѣдующихъ окончаніяхъ глаголовъ: *miém*, *wiém*, *éc*, *éć*, *éść*, *éżć*, *édz*. н. п. *umiém*, *powiém*, *rzéc*, *umrzéć*, *wniéść*, *wiéżć*, *polédz*. Также въ глаголѣ *iém* съ его сложными.

7. Въ первыхъ лицахъ прошедшихъ временъ кончащихся на *egł*. н. п. *légł* *biégł*.

I

290. I Когда въ выговорѣ повторяется, или съ послѣдующею гласною не соединяется, то повторять должно и въ письмѣ. н. п. *Żmiia*, *zabiię*, *Filozofiia*.

Исклюс. Послѣ *l* никогда *i* не повторяется. н. п. *lilia* а не *liliia*, хотя и выговаривается лилія.

Примѣч. Въ принятыхъ съ Латинскаго можно писать одно *i* слѣдуя правописанію Латинскому. н. п. *Filozofia*, *Serbia*, *Fionia*.

291. *j* длинное пишется въ словахъ начинающихся съ *i*, если онѣ сдѣлаются сложными изъ предлоговъ, и если въ выговорѣ предлогъ отдѣльно произносится. н. п. *wjazd*, *zjednoczyć*, *objawić*, (§. 8. *Исклюс.*).

O.

292. Ó Сжатое или тупое пишется:

1. Въ именительныхъ только падежахъ слѣдующихъ окончаній:

ób, н. п.	*gród*	*grobu*.	*ów*,	*rów*	*rowu*.
ód,	*gród*	*grodu*.	*óy*,	*róy*	*roiu*.
óg,	*Bóg*	*Boga*.	*óz*,	*wóz*	*wozu*.
ól,	*sól*	*soli*.	*ódz*,	*wódz*	*wodza*.
ół,	*wół*	*wołu*.	*órz*,	*węgórz*	*węgorza*.
ór,	*wzór*	*wzoru*.	*óż*,	*nóż*	*noża*.
óm,	*dóm*	*domu*.			

Выключаются *mól*, *król*, *podróż*, которыя удерживаютъ удареніе во всѣхъ падежахъ.

2. Во множественныхъ падежахъ согласною оканчиваемыхъ. н. п. *panów*, *panóm*, *osób*, *osobóm*, *zdanióm*.

3. Въ сихъ мѣстоименіяхъ: *któż*, *cóż*.

4. Во временахъ кончащихся на *óć*, *ol*, *oł*, *ósł*, *ów*, *óy*, *ódź*, *óż*, *ózł*. н. п. *kłóć*, *pozwol*, *pról*, *niósł*, *mów*, *stóy*, *wódź*, *włóż*, *wiózł*.

5. Въ нѣкоторыхъ словахъ въ срединѣ. н. п. *wspólny*, *ogólny*, *szczególny*.

6. Въ таковыхъ: *Ianówna*, *Stolnikówna*, *Raiczówna* и проч.

Y

Y Пишется тамъ, гдѣ выговаривается как Россійское ы. н. п. *Rydel*, *dym*. 293.

Между *y* и слѣдующею гласною недолжно писать *i*. н. п. *Grecya*, *dyalog*, а не *Grecyia*, *Dyialog*. 294.

Тамъ, гдѣ произносимое *i* или *y*, сли- 295.

ваясь съ предъидущею гласною дѣлаетъ двогласную, должно писать *y.* н. п. *kolèy*, *stòy*, *czyy*, *Ròssyyski*, *lekcyy*. (§. 20.)

296. Если же не сливается и недѣлаетъ двогласной но два слоги особые, тогда слѣдуетъ писать *i.* н. п. *kolei*, *stoi*, *czyi*, *Rossyi*, *lekcyi*. (§ 10).

Примѣч. 1. Поелику между двогласными не находится *yi*, такъ какъ сіи буквы не могутъ сливаться въ одинъ слогъ; то неправильно и противъ выговора пишутъ нѣкоторые въ родительномъ множественномъ *tranzakcyi*, *konstytucyi*, вмѣсто *trazakcyy*, *konstytucyy*; или *przyidę*, *Indyiski*, *Rossyiski*, вмѣсто *przyydę*, *Indyyski*, *Rossyyski*. (§ 20.)

Примѣч. 2. Такъ какъ буква *i* въ двогласныхъ невыговаривается, а только слитно съ послѣдующею гласною произносится (§§. 8, 20.); то и на Русскомъ языкѣ должно писать двогласныя, соотвѣтствующія двогласнымъ Польскимъ. н. п. *Piast*, *Sobieski*, *Iubileusz* не должно по Русски писать *Піастъ*, *Собіескій*, *Іубилей*, или *Пьястъ*, *Собьескій*, или *Собеескій*, но *Пястъ*, *Собѣскій*, *Юбилей*, тѣмъ болѣе что и выговоръ такъ Польской какъ и Русской въ семъ случаѣ одинаковъ.

297. Латинскія двогласныя *au*, *eu*, въ словахъ принятыхъ съ Латинскаго удерживаются. н. п. *August*, *Europa*.

Но въ Польскихъ онѣ не составляютъ двогласныхъ. н. п. *na-uka*, *nie-uk*.

Примѣч. Однако *и* перемѣняется иногда на *w*. на пр. Paulus *Pawel*.

ГЛАВА ВТОРАЯ

О СОГЛАСНЫХЪ.

C.

C никогда не выговаривается за *k*. Слѣдовательно въ принятыхъ съ Латинскаго должно писать *k*. н. п. Consul, Codrus, Quintilianus, писать: *Konsul*, *Kodr*, *Kwintylian*. 298.

G.

G если въ словахъ иностранныхъ выговаривается мягко, то въ таковыхъ на Польскомъ языкѣ можно писать *İ*. н. п. *İeneral*, *reiestr*. вмѣсто *General*, *regestr*. (§ 14.) 299.

L.

L между собою и слѣдующею гласною не терпитъ въ одномъ слогѣ буквы *i* н. п. *rola*, *ledwie*, а не *rolia*, *liedwie*. 300.

X.

X можно писать вездѣ, гдѣ оно имѣетъ звукъ буквъ *ks*. н. п. *Xiąże*, *Xiądz*, *xięga*, а не *Książe Ksiądz*, *księga* и пр. 301.

Z.

Надъ *z* стоящимъ въ одномъ слогѣ съ *r* и съ нимъ слитно выговаривающимся не пишется точка или знакъ запятой. н. п. *rzecz*, *rznę*, *mierzę* мѣряю. 302.

303. Но когда въ выговорѣ не сливается съ *r*, тогда точка или запятая поставляется. н. п. *oskarżam*, *rżę*, *mierżę* въ омерзѣніе привожу.

Примѣч. Въ двухъ только слѣдующихъ глаголахъ *marznąć* и *mierzić* и словахъ отъ нихъ происходящихъ надъ z упомянутый знакъ не поставляется, хотя оно отдѣльно отъ *r* выговаривается.

304. Мягкія согласныя теряютъ удареніе, когда послѣ нихъ слѣдуетъ *i*, которымъ онѣ смягчаются. на пр. *iedwab' iedwabiu*, *nić nici*, *karḿ karmi*, *drzeń drzenia*, *karp karpia*, *oś osi*. *paw pawia*, *miédź miedzi*.

305. *N* пишется въ прилагательныхъ кончащихся на *ński*. н. п. *Pański*.

ГЛАВА ТРЕТІЯ

ЗАКЛЮЧАЮЩАЯ ВЪ СЕБѢ ОБЩІЯ ПРАВИЛА О БУКВАХЪ И СЛОГАХЪ.

306. Буквы Латинскія: q, v, ph, rh, th, въ словахъ принятыхъ въ Польскій языкъ съ Латинскаго, не имѣютъ мѣста. н. п. Quadrans *kwadrans*, Valerius *Waleryusz*, Philosophus *Filozof*, Rhetor *Retor*, Athenæ *Ateny*.

307. Послѣ *d*, *h*, *ł*, *r*, *t*, *ż*, *cz*, *rz*, *sz*, всегда пишется *y*. н. п. *łady*, *błahy*, *mały*, *skory*, *bogaty*, *Boży*, *rączy*, *Podkomorzy*, *ptaszy*.

Исключ. Въ иностранныхъ послѣ *h* пишется *i*. н. п. *Historya*, *Chiny*.

308. Послѣ прочихъ согласныхъ пишется *i* или *y*, смотря по тому какъ выговоръ потребуетъ. н. п. *bił*, *był*, *cichy*, *cyfra*, *mi*, *my*, *dani*, *dany*, *pić*, *pytać*, *wić*, *wyć*, *zima*, *zysk* и проч.

309. Послѣ *g* и *k*, также въ союзѣ соотвѣтствующемъ Латинскому & пишется *i*. н. п. *drogi i ciężki*.

310. Также послѣ *g* и *k* не пишется непосредственно *e*, а должно включать *i*. н. п. *drogie*, *kiedy*, а не *droge*, *kedy*.

Выключаются енклитики глаголовъ. н. п. *wrógem trąbił*, *iakem iechał*, вмѣсто *wróg trąbiłem*, *iak iechałem*.

311. Напротивъ того предъ *ę* не пишется *i*. н. п. *drogę*, *rękę*, *gęś*, а не *drogię*, *rękię*, *gięś*.

Кромѣ слова *gięty*.

312. Послѣ *ą* и *ę* не пишется въ одномъ слогѣ *n* или *m*. н. п. *wiążę*, *będę*, а не *wiąnżę bendę*.

Выключаются енклитики глаголовъ. н. п. *Xiężnąm widział*, *zdradęm odkrył*, вмѣсто *Xiężną widziałem*, *zdradę odkryłem*.

313. Въ словахъ принятыхъ съ Латинскаго языка слоги ti, ci, io, ia, послѣ *c*, *d*, *r*, *s*, *t*, *z* пишутся чрезъ *y*: *ty*, *cy*, *ya*. н. п. Græcia *Grecya*, tragedia *traiedya*, theoria *teorya*, possessio *possessya*, constitutio *konstytucya*, Asia *Azya*.

314. Повторяемыя въ Латинскихъ словахъ буквы повторяются и въ Польскихъ усвоен-

ныхъ. н. п. *Abbrewiacya*, *affekt*, *syllaba*, *Grammatyka*, *appellacya*, *kommissya*, *surrogat*.

315. Мѣстоименіе *się* оканчивающее возвратныя имена и глаголы пишется раздѣльно. н. п. *widzenie się*, *boię się*.

316. Предлоги *w* и *z* пишутся раздѣльно какъ и прочіе, но не поставляются одни при концѣ строки, развѣ съ приложенымъ *e*. н. п. *we Lwowie*, *ze mną*. (§ 376.)

317. Предлогъ *roz* соединяющійся нераздѣлно съ другими словами пишется чрезъ *z* хотя за *s* выговаривается. н. п. *roztargnąć*, *rozkazać*.

318. Предлогъ *z*, находясь въ сложеніи съ рѣченіями начинающимися какою-нибудь изъ буквъ *c*, *f*, *ch*, *k*, *p*, *s*, *t*, перемѣняется на *s*. на пр. *scisnąć*, *sfryzować*, *schwycić*, *skamienieć*, *spustoszyć*, *ssunąć*, *stworzyć*. Новѣйшіе пишутъ сей предлогъ чрезъ *s* предъ оными буквами и не въ сложности. на пр. *s kim się zdybał*, *s tym i poszedł*.

319. Часто слова различныя, но одно понятіе выражающія, пишутся вмѣстѣ. На примѣръ: *Iegomość*, *Iéymość*, *waszmość*, *tymczasem*, *ztémwszystkiém*, *długoletni*, *dlatego*.

Примѣч. Въ правописаніи Польскаго языка, особенно въ новѣйшія времена, часто покушались дѣлать многія перемѣны. Впрочемъ весьма не многія изъ нихъ приняты и то, надобно сказать, не всѣми. смот. *Kazan. X. Aloiz. Korzen. Tom. I. Do Czytel.*

СОКРАЩЕННЫЯ СЛОВА. 320.

Пишутся:	Выговариваются:
Imc P.	*Iegomość Pan.*
WP.	*Waćpan.*
WmcP.	*Waszmość Pan.*
W. Mci Dobr.	*Wielmożny Mości Dobrodzieiu.*
I. W.	*Iaśnie Wielmożny.*
II. WW. PP.	*Iaśnie Wielmożni Panowie.*
I. O. Mci Xżę.	*Iaśnie Oświecony Mości Xiążę.*
I. O. W. Xcéy Mci.	*Iaśnie Oświeconéy Waszéy Xięcéy Mości.*
N. K. P. N. M.	*Nayiaśnieyszy Król Pan nasz Miłościwy.*
W. K. Mci.	*Waszéy Królewskiéy Mości.*
W. C. Mci.	*Waszéy Cesarskiéy Mości.*
U.	*Urodzony.*
U U.	*Urodzeni.*
W K.	*Wielki Koronny.*
W X L.	*Wielkiego Xięstwa Litewskiego.*
W X.	*Wielebny Xiądz.*
WW. XX.	*Wielebni Xięża.*
R. P. D. M.	*Roku Pańskiego, Dnia, Miesiąca.*
W S K.	*Według starego kalendarza.*
Ś P.	*Swiętéy pamięci.*
Zł. Połł.	*Złotych Polskich.*
Rplta	*Rzeczpospolita.*

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТАЯ

О СОЧИНЕНІИ СЛОВЪ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ

О ГЛАГОЛѢ СЪ ИМЕНИТЕЛЬНЫМЪ.

321. Второе лице единственнаго числа употребляется, когда рѣчь къ лицу обращаемъ, хотя бы говорено было и самимъ учтивѣйшимъ образомъ. н. п. *Proś go WacPan, (Wacpani) do siebie; Siaday WacPan Dobrodziéy, (WacPani Dobrodziéyka) ze mną;*

322. Съ высокими лицами и съ высокимъ почтеніемъ говоря, употребляется всегда *третіе* лице вмѣсто втораго. н. п. *Niech Pan każe nadgrodzić mi szkodę. Niech Iaśnie Welmożny Pan sam obaczy.*

Примѣч. Второе лице множественнаго числа въ учтивой простаго только народа рѣчи употребляется. н. п. *Proście wy matuniu sami. Daycie temu pokóy.*

323. *Iegomość* и *Iéymość* употребляются при глаголахъ.

1) Равно вмѣсто втораго, какъ и вмѣсто третіяго лица. н. п. *Siądź Iegomość, (Iéymość); или, Niech Iegomość (Iéymość) siędzie. Zostań się Iegomość Dobrodziéy (Iéymość Dobrodziéyka,) или Niech się Iegomość Dobrodziéy (Iéymość Dobródziéka) zostanie.*

2) Вмѣсто *on, ona,* когда особа почтен-

ная, о коей идетъ рѣчь, тутъ же находится. н. п. *Przyydź Wpan do mnie z Iegomością (z Ieymością)* (§ 350).

Служителей звать можно именительнымъ вмѣсто звательнаго, когда глаголъ стоитъ послѣ. н. п. *Chłopcze* или *chłopiec*; *Michale*, или *Michał dowiedz się tam*. 324.

Съ *WaćPan*, *Waszeć*, *Waszmość*, *Waść*, второе лице единственнаго числа поставляется. н. п. *Nakryy Wpan głowę. Co Waszeci Panie gospodarzu należy za stancyą? Popraw się Waszmość, bo będziesz karany. Niebierz Waść tego, czegoś niepołożył*. 325.

Слѣдующіе глаголы требуютъ двухъ именительныхъ: *Iestem, staię się, nazywam się, zowię się*. н. п. *Gorącość ducha iest dar Boży. Iakeś ty teraz stał rospustny* и проч. 326.

Примѣч. Впрочемъ одинъ изъ нихъ можетъ иногда перемѣняться на творительный. н. п. *Bóg stał się człowiekiem. Gmin zawsze iest gminem*.

ГЛАВА ВТОРАЯ

О ИМЕНАХЪ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХЪ.

Титулы почтенія: *WaćPan, Waszeć* и проч. повторяются. н. п. *Słuchay Wpan Panie Teodor zegaru! Wszak ia Waszeci upewniałem, że Waszeć swoie odbierzesz. Nie wtrącay się Waść do tego, co do Waści nie należy. Mości Dobrodzieiu! wytłu-* 327.

macz mi Wpan Dobrodziéy, co téż to znaczy. Mościa Dobrodziéyko! niechże się Iéymość Dobrodziéyka nie fatyguie;

328. *Mospanie, Mospanowie, Mościpanie, Mościpanowie* (сокращенныя изъ стариннаго: *Miłościwy Panie*) употребляются въ звательномъ только падежѣ съ находящимся при нихъ наименованіемъ особы. н. п. *Mospanie Skarbniku Dobrodzieiu, wybaczże mi z łaski swoiéy. Lepiéy iest tedy, Mościpanowie! niech nas o iednéy orzeł drze głowie.*

Примѣч. Безъ прибавленія *Dobrodziéy* можетъ наименованіе особы стоять и въ именительномъ. н. п. *Mospanie Marszałku*, или *Mospanie Marszałek.*

329. При восклицаніяхъ употребляется звательный, когда рѣчь обращается къ присутствующей особѣ. н. п. *O zdrayco niepoczciwy!* Когда же рѣчь обращается къ отсутствующей особѣ, или когда говоримъ какъ бы въ сторону; то употребляется именительный. н. п. *O co za niepoczciwy człowiek!*

Время значащія имена:

330. I. На вопросъ *когда* поставляются въ родительномъ. н. п. *Piérwszego roku.*

Примѣч. Поставляются и съ предлогами *w*, *na*, *przed*. н. п. *W przeszłym roku. Na przyszły rok. Przed trzema dniami. Trzy lata temu, iakem się widział z krewnymi.*

331. II. На вопросъ *какъ долго* въ винительномъ безъ предлога, или съ предлогомъ

przez. н. п. *Cały rok siedział na burku,* или *przez cały rok.*

III. На вопросъ *во сколько времени* въ винительномъ съ предлогами *w* или *za.* н. п. *W godzinę wrócił się; za dwa dni wybiorę się; od iutra za tydzień.* 332.

Примѣч. Творительный съ предлогомъ *w* употребляется, когда выражается удивительная краткость времени. н. п. *w punkcie, w momencie; w iedney godzinie cały dóm spłonął.*

Мѣсто означающія имена на вопросъ *куда* требуютъ предлога *do* съ родительнымъ. н. п. *Uciekł do fortecy; schował się do lochu; powędrował do domu.* 333.

Исключ. Имена улицъ, урочищъ, полей, горъ, островъ, полагаются съ предлогомъ *na* въ винительномъ. н. п. *Przeniósł się na Podwale; Wyiechał na Ukrainę, na Podole.*

Причину значащія полагаются въ родительномъ съ предлогами *od* или *z* или *na* н. п. *Zemdlał od strachu. Umarł z ospy, na suchoty.* 334.

Вмѣсто неопредѣленнаго наклоненія, когда оно зависитъ отъ имени, изрядно и обыкновенно поставляется существительное въ родительномъ (что по Латинѣ выражается дѣепричастіемъ на di) н. п. *Sposób pisania lub robienia wierszów (Rymotwórstwo); prosty mam sposób mówienia.* 335.

ГЛАВА ТРЕТІЯ

О ИМЕНАХЪ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХЪ.

336. Прилагательное безъ существительнаго поставляется въ среднемъ родѣ. н. п. *Cudze nigdy na pożytek nie póydzie.*

Примѣч. Часто полагается въ женскомъ родѣ, но тогда подразумѣвается существительное *rzecz* н. п. *Co nayẃiększa; ẃygrana nasza Mościpanoẃie.*

337. Съ разнаго рода существительными людей прилагательное стоитъ въ числѣ множественномъ, согласуясь съ преимущественнѣйшимъ родомъ. н. п. *Oyciec, matka i dzieci choć ubodzy, iednak bogoboyni.*

338. Съ существительными людей, животныхъ и вещей бездушныхъ вмѣстѣ стоящими прилагательное поставляется въ среднемъ родѣ числа множественнаго; лучше однако согласуется во всемъ съ ближайшимъ. н. п. *Ludzie i konie zginione.*

339. Прилагательныя, кои въ Россійскомъ языкѣ стоятъ съ неопредѣленнымъ, требуютъ родительнаго съ предлогомъ *do* (что въ Латинскомъ выражается причастодѣтіемъ на u) н. п. *Łatẃy do zrobienia; trudny do zgadnienia.*

Сюда принадлежитъ *podobny.* н. п. *podobny do oyca.*

340. Предлога *z* съ родительнымъ требуютъ: *kontent, ogołocony, ẃyzuty,* и превосходные

степени. на пр. *Kontent iestem z ciebie. Ogołocony ze wszystkiego. Wyzuty z substancyi. Naymilszy ze wszystkich.*

Предлога *w* съ винительнымъ требуютъ: 341. *bogaty, obfituiący.* н. п. *Bogaty w pieniądze. Kray obfituiący w zboże.*

Предлога *na* требуютъ: 342.

1) Имена размѣръ значащія. н. п. *wstążka szeroka na dwa palce.*

2) *Chory, głuchy, lekki, śmiały, ślepy, ubogi.* н. п. *chory na febrę; głuchy na iedno ucho; lekki na rękę; śmiały na ięzyk; ślepy na iedno oko; ubogi na pieniądze.*

3) Иногда и *pamiętny.* н. п. *Pamiętny dobrodzieystw* или *na dobrodzieystwa.*

Предлога *od* требуютъ уравнительные 343. степени. н. п. *Słonce większe od ziemi.*

Примѣч. Можно уравнительные поставлять и съ предлогомъ *nad*, и съ союзами *niż, niżeli.* н. п. *Nic milszego nad wolność. Mędrsze teraz iaia niż kury.*

Съ родительнымъ сочиняются: 344.

1) *Blizki, godzien, pełny, niepełny, pamiętny, niepamiętny, wart, wdzięczny.* н. п. *blizki smierci; godzien kary; pełny zbawienia* и проч.

2) Числительныя количественныя. н. п. *Troie iagniąt, sześć wielbladów.*

Кромѣ *ieden, dwa, trzy, cztery,* которыя согласуются съ своими существительными. н. п. *Dwa wielblądy.*

Примѣч. Числительныя количественныя: *dwa*, *trzy*, *cztéry* и проч. когда рѣчь идетъ о людяхъ, стоятъ при глаголѣ какъ бы безлично взятомъ и согласуются со своими родительными. н. п. *Iest dwóch braci*; *stoi tu trzech żołniérzy*; *znayduie się pięciu kawalerów*; *namnożyło się wielu oszustów*.

345. *Blady*, *cichy*, *dziki*, *gruby*, *mały*, *nizki*, *stary*, *wielki*, *wysoki*, *zacny*, *znaczny*, *znamienity*, при описаніи качествъ человѣка лучше полагаются съ своими существительными въ родительномъ, нежели съ творительнымъ. н. п. *Bladéy twarzy*, *małego wzrostu*, а не *blady twarzą*, *mały wzrostem* и проч.

346. *Sam* значитъ и *самъ* и *одинъ*. на пр. *Sam Król nieuśmierzył rozruchu samą tylko przytomnością bez oręża.* Самъ Король неукротилъ волненія однимъ токмо присутствіемъ безъ оружія.

347. *Wielki* о ростѣ человѣка неупотребляется, ибо значило бы *глупой*; но *słuszny*, или *wzrostu wysokiego*.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ

О МѢСТОИМЕНІЯХЪ.

348. Личныя мѣстоименія: *ia*, *ty*, *on* чаще подразумѣваются нежели явно при глаголахъ поставляются, развѣ въ напряженныхъ выраженіяхъ. н. п. *Ia to, Mościpanowie, na to*

pracowałem. Tyś to temu winien. My to swoiémi piersiami zasłaniamy oyczyznę.

349. Вмѣсто *ia, my* иногда поставляется *człowiek*, при глаголѣ какъ бы безлично взятомъ. н. п. *Czasem człowiek niepostrzega. Człeku świat niemiły, a on o teatrach prowadzi;*

350. *On, ona* о лицахъ при разговорѣ находящихся неупотребляются, ибо сіе было бы противно учтивости, а должно употреблять *Iegomość, Iéymość*. (§. 323.)

Посему не употребляются они и объ отсутствующихъ высокихъ лицахъ, но вмѣсто того титулъ, достоинство, чинъ, или фамилія, съ прибавленіемъ *Dobrodziéy*. н. п. *Rekomendacya IW Hrabiego Dobrodzieia wiele mi pomogła. Łaska Xięcia Iegomości zawsze mi potrzebna. Obietnica Pana Sędziego Dobrodzieia cieszy mnie* и п. п.

351. *To* принимается за частицу несклоняемую и поставляется при всѣхъ родахъ. н. п. *Iest to cnota nad cnotami, trzymać ięzyk za zębami.*

352. *Co* и *to* употребляются иногда вмѣсто *ile, tyle*. н. п. *Co głowa to rozum; co stąpi to zełże; co figiel to grosz.*

353. Дательный *ci* можетъ сокращаться на *ć*. н. п. *Wszakżeć iuż mówiono.*

354. *Siebie* такъ какъ и *swóy* можетъ относиться ко всѣмъ лицамъ. н. п. *Nieprzyiął podarunków ofiarowanych sobie. O nic nie dbam, nie proszę; bo mam swoie roskoszy.*

355. *Co* и *coś* съ родительнымъ поставляются. н. п. *Kain co było gorszego Bogu ofiarował. Coś mu się dziwnego stało.*

ГЛАВА ПЯТАЯ

О ГЛАГОЛАХЪ.

Слѣдующіе глаголы требуютъ

РОДИТЕЛЬНАГО:

356. 1) *Bać się* боятся. *Chronić się* беречься. *Chwytać się* хвататься. *Czekać* ожидать. *Dobierać* добирать. *Dokazywać* доказывать. *Domagać się* домогаться. *Domyślać się* догадываться. *Dopinać* достигать чего усильнымъ стараніемъ. *Dotrzymać* сдержать. *Nabawiać* причинять. *Naiadać się* наѣдаться. *Napiiać się* напиваться. *Napierać cię* требовать усильно, хотѣть. *Nawykać* привыкать. *Obawiać się* опасаться. *Odstąpić* отступить. *Pilnować* прилѣжно смотрѣть, за чемъ. *Postradać* потерять лишиться. *Powetować* вознаградить, отомстить. *Potrzebować* нужду имѣть, требовать. *Pozbywać* сбывать. *Pragnąć* жажду имѣть, сильно желать. *Prosić* просить. *Przestrzegać* предостерегать. *Słuchać* слушать. *Spodziewać się* надѣяться.

Strzédz się беречься.
Szukać искать.
Trzymać się держаться.
Uczyć się учиться.
Używać употреблять.
Winszować поздравлять.
Wołać звать.
Wystrzégać się беречься.
Żałować жалѣть.
Zaniechać оставить, бросить, пренебречь.
Żądać желать.
Zbywać сбывать.

2) Безличные: *przybywa*, *ubywa*, *niedostaie*, *tycze się*. н. п. *Przybyło dnia godzina*. 357.

3) Дѣйствительные стоящіе съ отрицательными частицами *nie*, *ani*, которые въ смыслѣ утвердительномъ стояли съ винительнымъ, на пр. 358.

Widzę prawdę,	*Niewidzę prawdy*.
Poznał fałsz, zdradę,	*Niepoznał fałszu, zdrady*.
Gań i chwal wszystko,	*Ani gań ani chwal wszystkiego*.

4) *Być* въ смыслѣ отрицательномъ. н. п. *Iest zgoda, niémasz zgody; były woyska, niebyło wóysk; będą przeskody, niebędzie przeszkód*. 359.

5) Когда рѣчь идетъ не о цѣломъ, но о части. н. п. *Weź piéniądze*; *weź piéniędzy*. *Day wino*; *day wina*. *Poday chléb*; *poday chleba*. 360.

6) Когда выражается употребленіе вещи на краткое время. н. п. *Poday kiia*; *daycie noża*. 361.

ДАТЕЛЬНАГО: 362

1) *Dokuczać* наскучать.
Dziękować благодарить.
Dziwować się удивляться.

Kłaniać się кланяться.	*Przypatrywać się* присматриваться.
Modlić się молиться.	*Uwłaczać* убавлять, лишать кого чего-нибудь.
Podobać się нравиться.	
Podpić sobie / *Podweselić sobie* } подгулять.	

2) Безличные: *Dolęga*, *służy*, *należy*.

363. ВИНИТЕЛЬНАГО:

Дѣйствительные въ смыслѣ утвердительномъ. н. п. *Naśladuie przodków*; *opanował kray*; *widzę prawdę*. (§. 358.)

364. ТВОРИТЕЛЬНАГО:

Gardzić презирать.	*Władać* владѣть.
Kierować управлять.	*Władnąć* тожъ.
Szafować раздавать.	*Zawiadywać* управлять.
Stawać się дѣлаться.	*Żyć* жить.
Tchnąć дышать.	

365. ВИНИТЕЛЬНАГО съ предлогомъ *na* *Zasługiwać*, *zarabiać*, *przystoi*, *nieprzystoi*. н. п. *Nieprzystoi szlachcicowi*, или, *nieprzystało na szlachcica kłamać*.

366. РОДИТЕЛЬНАГО съ предлогомъ *od* всѣ страдательные глаголы. н. п. *Kochany i chwalony był od wszystkich*.

Примѣч. Могутъ стоять и съ винительнымъ съ предлогомъ *przez*. н. п. *Wzory listów zebrane i wydane przez Stanisława Szymańskiego*.

РОДИТЕЛЬНАГО съ предлогомъ *z* 367.
Cieszyć się, korzystać, natrząsać się, szydzić, śmiać się, wymawiać się. н. п. *Nie ciesz się z cudzego nieszczęścia.*

ПРЕДЛОЖНАГО съ предлогомъ *na:* 368.
Przestawać, zbywa, schodzi. н. п. *Przestał na moiéy radzie; na niczém mu niezbywa.*

ДВУХЪ ПАДЕЖЕЙ принимаютъ:

I. ДАТЕЛЬНАГО и ВИНИТЕЛЬНАГО: 369.

Zniewolić, perswadować. н. п. *Zniewolił sobie serca poddanych; wypersważuycie mu to.*

II. ДАТЕЛЬНАГО и ПРЕДЛОЖНАГО 370.
съ предлогомъ *w: Folgować, zdołać, wybaczać, błogosławić, wierzyć, przeszkadzać, przyznawać się.* н. п. *Wybacz mu w tém.*

Примѣч. *Błogosławić* стоять можетъ и съ винительнымъ, а *przyznawać się* съ творительнымъ и предлогомъ *przed*.

Прочихъ глаголовъ различное сочиненіе 371.
заключается въ слѣдующемъ краткомъ вычисленіи, а болѣе познается изъ сходства съ Россійскимъ.

Boli kogo co, болитъ у кого что.
Dokazywać czego, доказывать что.
Dokazywać nad kim, показывать свою власть надъ кѣмъ.
Dokuczać komu o co, наскучать кому о чемъ.
Górować nad kim, брать перевѣсъ надъ кѣмъ.
Gotować się na co, пріуготовляться къ чему.
Mieć komu co za złe, za dobre, вмѣнять кому что во зло, въ добро.

Miéć z siebie czego, имѣть чего довольно для себя.
Modlić się za kogo Bogu, или *do Boga*, молиться о комъ Богу.
Naprzykrzać się komu o co, наскучать кому о чемъ.
Naradzać się z kim, совѣтоваться съ кѣмъ.
Obfitować w co, изобиловать чемъ.
Oszukać się na czém, обмануться въ чемъ.
Obrać kogo czém, или *za co*, избрать кого чемъ.
Odniéść zwycięstwo z kogo / *Otrzymać zwycięstwo nad kim*, одержать побѣду надъ кѣмъ.
Ożenić się z kim, жениться на комъ.
Potrzebować czego od kogo, требовать у кого чего.
Prosić kogo o co, просить у кого чего.
Pomścić się nad kim za co, отомстить кому за что.
Poczytać komu co za co, въ мѣнять кому что во что.
Przeszkadzać komu w czém, или *do czego*, мѣшать, препятствовать кому въ чемъ.
Przyznawać się do czego komu, или *przed kim*, признаваться въ чемъ предъ кѣмъ.
Pożyczyć komu co, дать кому что въ займы.
Pożyczyć u kogo co, взять у кого что въ займы.
Pomniéć na co, или *o czém*, помнить о чемъ.
Przewodzić nad kim, тоже почти что и *górować nad kim*.
Przypłacić czego (*przycierpiéć za co*) *czém*, заплатить за что чѣмъ.
Przysługiwać się komu czém, прислуживаться.
Pilnować kogo, смотрить за кѣмъ.

Rospaczać o czém, отчаеваться въ чемъ.
Służyć u kogo za co, служить у кого чемъ.
Smakuie komu co, по вкусу кому что.
Smakować sobie w czém, находить вкусъ въ чемъ.
Skryć się przed kim, спрятаться отъ кого.
Spowiadać się czego komu, или *przed kim*, исповѣдывать кому что или исповѣдиваться кому въ чемъ.
Stać o co, стоять за что.
Uczynić czém, пожаловать, произвести во что.
Ufać w co или *w kogo*, надѣяться на что или на кого.
Utaić, *utaić się przed kim*, скрыть, скрыться отъ кого.
Upokorzyć się przed kim, или *komu*, покориться кому.
Utrzymać przy sobie, удержать за собою.
Wymówić się z czém, *w czém*, проговориться.
Wymówić się z czego, извиниться.
Wyciągać po kim czego, требовать отъ кого чего.
Wziąć się do czego, приняться за что.
Woiować z kim или *przeciw komu*, воевать противъ кого.
Żałować czego, жалѣть о чемъ.
Żałować za grzechy, каяться.
Zbytkować się z kogo, издѣваться надъ кѣмъ.
Zdumiéwać się na co, или *nad czém*, удивляться чему, изумляться.
Znać co do siebie, примѣчать въ себѣ какой порокъ.
Znać się na czém, знать силу въ чемъ. И т. п.

Примѣч. Вмѣсто неопредѣленнаго съ частицею *żeby* часто и весьма изрядно употребляется существительное съ предлогомъ *dla.* н. п. *Ludzie częstokroć wdaią się w sprzeczkię dla pokazania tylko swego rozumu.* Многіе часто спорятъ для того только, чтобы выказать свой умъ.

ГЛАВА ШЕСТАЯ

О НАРѢЧІЯХЪ.

372. Числительныя нарѣчія на вопросъ *во сколько* стоятъ безъ прилагаемаго къ нимъ на Русскомъ языкѣ предлога. н. п. *Dwá razy więcéy*; въ двое больше.

Исключ. Сдѣланныя изъ прилагательныхъ средняго рода стоятъ съ предлогомъ. н. п. *we dwoie, we troie więcéy.*

373. *Ile, tyle, wiele, mało,* полагаются съ родительнымъ. н. п. *Iest to na tuzie czerwienym pisano: ile głów, tyle sposobów myślenia.*

374. Нарѣчіе *обыкновенно* переводится глаголомъ *zwykłem* въ томъ времени, въ которомъ стоитъ глаголъ при немъ находящійся; сей же глаголъ переводится неопредѣленнымъ наклоненіемъ. н. п. *Ty zwykłeś wiele gadać, a ia zwykłem milczéć.*

Примѣч. Уравнительные и превосходные

степени нарѣчій сочиняются подобно прилагательнымъ. (§. 343 и 340).

ГЛАВА СЕДМАЯ

О ПРЕДЛОГАХЪ.

Употребленіе однихъ и тѣхъ же предлоговъ съ разными падежами зависитъ отъ разности вопросовъ. н. п. послѣ вопроса *куда* слѣдуетъ винительный, а послѣ вопроса *гдѣ* творительный. 375

Многіе предлоги оканчиваемые согласною, когда слѣдующее послѣ нихъ слово начинается съ двухъ согласныхъ, принимаютъ иногда *e* для удобнѣйшаго выговора. н. п. *We mnie, przede dniem.* 376.

Слѣдующіе предлоги поставляются съ РОДИТЕЛЬНЫМЪ: 377.

Bez, beze. н. п. *Bez pieniędzy; beze mnie.*
Do, н. п. *Idę do Kościoła; iadę do Wilna.*
Dla. н. п. *Dla ludzi; dla miłości.*
Koło, około. н. п. *Chodzi koło mnie, około miasta; mieszka koło Klaszsoru.*
Króm, okróm. н. п. *Króm tego; okróm złota.*
Naprzeciw, naprzeciwko. н. п. *Ieden naprzeciw drugiego; naprzeciwko nieprzyiaciela.*
Od, ode. н. п. *Od Boga, ode mnie; od miecza zginął.*
Podle. н. п. *Podle ratusza.*
Podług н. п. *Podług świadectwa; podług praw.*

Poprzek. н. п. *Poprzek drogi*.

Prócz, oprócz. н. п. *Prócz, oprócz niektorych*.

Pośrzód, śrzód. н. п. *Pośrzód miasta; śrzód błota*.

U. н. п. *U sądu; u niego*.

Według. н. п. *Według świadectwa; według słów Pisma Swiętego; według mnie, według mego zdania*.

Względem. н. п. *Względem pieniędzy; względem interesu*.

Z pomiędzy. н. п. *Z pomiędzy wielu*.

Z po nad. н. п. *Z po nad wody*.

Z pod. н. п. *Z pod góry*.

Z przed. н. п. *Z przed oczu*.

Z za. н. п. *Z za góry*.

Zamiast, miasto, miast. н. п. *Zamiast pochwały; miasto nadgrody; miast chleba*.

378. съ ДАТЕЛЬНЫМЪ.

Ku. н. п. *Ku miastu*.

Przeciw. н. п. *Przeciw woli*.

Przeciwko. н. п. *Przeciwko prawóm*.

379. съ ВИНИТЕЛЬНЫМЪ.

Mimo, pomimo. н. п. *Puścić mimo, pomimo uszy*; впрочемъ говорится и *uszu*.

Przez, przeze. н. п. *Przez rzékę; przeze mnie*.

380. съ ПРЕДЛОЖНЫМЪ.

Przy. н. п. *Mieszka przy rodzicach*.

381. съ ДВУМЯ ПАДЕЖАМИ поставляются, а именно, съ ВИНИТЕЛЬНЫМЪ и ТВОРИТЕЛЬНЫМЪ слѣдующіе:

Między, pomiędzy. н. п. *Miezy zwiérzęta, między*

zwierzętami; *pomiędzy ludzie*, *pomiędzy ludźmi*.

Nad, *nade*. н. п. *Nad głowę*, *nad głową*; *nade wszystko*.

Pod, *pode*. н. п. *Oddany pod Kommendę*, *znayduie się pod kommendą*; *pode wsią*.

Po nad. н. п. *Po nad nas*; *po nade drogą*.
Przed, *przede*. н. п. *Przed sędziego*; *przede dnem*.
Za. н. п. *Za miasto*, *za miastem*; *za dnia*, *za pogody*.

съ ВИНИТЕЛЬНЫМЪ и ПРЕДЛОЖНЫМЪ. 382.

Na. н. п. *Na pole*, *na polu*; *Na S. Piotra*.
O. н. п. *O to proszę*; *nie słychać o tém*; *o S. Pietrze*.

W, *we*. н. п. *W xięgi*, *w xięgach*; *we Lwowie*.

съ ТРЕМЯ ПАДЕЖАМИ поставляются: *Po* и *Z* или *Ze*.

I. *Po*, съ дательнымъ, винительнымъ и 383.
предложнымъ, а именно:

1) Съ дательнымъ или предложнымъ на вопросъ почему. н. п. *Po złotemu*, *po groszu*, *po Polsku*; *spuścił się po powrozie*.

2) Съ винительнымъ, въ смыслѣ страдательномъ, въ таковыхъ на примѣръ выраженіяхъ: *Póydź po niego*; *posłał po wino*.

3) Съ предложнымъ, когда значитъ наслѣдство или что подобное. н. п. *Po oycu*.

II. *Z* или *ze* съ именительнымъ, роди- 384.
тельнымъ и творительнымъ.

1) Съ именительнымъ или винительнымъ, когда значитъ около, или довольно.

н. п. *Było z tysiąc żołnierzy*; *będzie ze mnie*.

2) Съ родительнымъ на вопросъ откуда, н. п. *z domu*; также когда значитъ причину. н. п. *ze złości, z łaski*.

3) Съ творительнымъ на вопросъ съ кѣмъ, съ чемъ. н. п. *Z Bogiem*; *z całym domem*.

ГЛАВА ОСЬМАЯ

О СОЮЗАХЪ.

385. Слѣдующіе союзы позади полагаются: *bowiem, też, zaś; by*. н. п. *Dlatego bowiem*; *my też życzymy*; *człowiek zamyśla, Bóg zaś rozporządza*; *każdy by chciał*.

Примѣч. *By* рѣдко употребляемое вмѣсто *aby, choć by*, полагается съ начала: н. п. *Bo nieprzyiaciel na to się usadził, by sługi Twoie z oyczyzny wygładził*.

386. *Ieżeli, ieżeli nie, ieżeli by nie*, часто полагаются вмѣсто *czy*. н. п. *Pytano go, ieżeli się chce podjąć*, или *ieżeli by się nie chciał podjąć*, или *ieżeli się nie podeymie*.

387. *Też* также часто не переводится. н. п. *Iuż też tego dosyć*; уже сего довольно.

388. *Ci* енклитикъ часто сокращается на *ć*. н. п. *Mogąć oni to uczynić*; могутъ, правда, они это сдѣлать. (§ 3. Исклюг. 2.)

Ś енклитикъ, стоящій при другомъ словѣ, 389.
значитъ

1) то. н. п. *Iakiś hultay*, какой-то бездѣльникъ.

2) ты. н. п. *Iakiś był przedtym, takiś i teraz*, каковъ ты былъ прежде, таковъ и теперь.

Иногда могутъ стоять два вмѣстѣ союза, имѣющіе одно и тоже значеніе. на пр. 390.
Lubo &c. *atoli iednak*. &c. Etsi *&c.* nihilominus tamen *&c.*

ГЛАВА ДЕВЯТАЯ

О МЕЖДОМЕТІИ.

Междометіе вообще означаетъ какую- 391.
нибудь страсть. Впрочемъ одно и тоже междометіе можетъ иногда означать различныя страсти. на пр. *O! witayże Oycze. O czasy, o obyczaie!* въ первомъ случаѣ междометіе *O* выражаетъ радость, а во второмъ гнѣвъ и удивленіе.

Нѣкоторыя междометія, кромѣ звательнаго падежа, сочиняются иногда и съ другими. на пр. *Ach mnie nieszczęśliwego! O nędzy! Ach dniowi temu; niestetyż ziemi tey!* 392.

Междометіе, такъ какъ и другія части 393.
рѣчи (на прим. *имя: Nie podobna* | подразумѣвается *rzecz* |, *iżby to się zdarzyć mogło; предлогъ: Trzy dni* | опущено *przez* | *bawiłem*

się; союзъ: *chciałbym*, | можно подразумѣвать *wprawdzie* | *lecz nie mogę*), иногда опущается: на пр. *witayże oycze!* вмѣсто *O! witayże* &c.

ГЛАВА ДЕСЯТАЯ

ЗАКЛЮЧАЮЩАЯ ВЪ СЕБѢ ОБЩІЯ ПРАВИЛА.

394. I. При стеченіи двухъ глаголовъ возвратныхъ одинъ теряетъ *się*. н. п. *Chcę się widzieć i rozmówić*, вмѣсто *chce się widzieć i rozmówić się*.

395. II. Въ наклоненіи повелительномъ смысла утвердительнаго употребляется глаголъ совершенный, смысла же отрицательнаго несовершенный. н. п.

Wstań,	*Niewstaway*.
Zabiy,	*Niezabiiay*.
Weź,	*Niebierz*.

Исключая тотъ случай, когда хотимъ выразить дѣйствіе однократное н. п. *niewywróć że*, *tylkoż niepołóż*.

396. III. Безличные и недостаточные: *słychać*, *widać*, *znać*, *poznać*, *niewiedzieć* въ отрицательномъ смыслѣ стоятъ съ союзомъ *żeby*. н. п. *słychać*, *że żyie*; *nie słychać*, *żeby żył*.

397. IV. *Zostać* при именахъ прилагательныхъ или причастіяхъ большею частію не переводится. на пр. *On teraz zostaie biedniejszym*

od ciebie; Онъ теперь бѣднѣе тебя. *Na śmierć zabitym został.*

V. Отвѣтствовать должно тѣми же словами, которыми спрашиваютъ, а рѣдко словомъ: *tak iest*, *да*. н. п. *A czarno? czarno. A biało? biało.* 398.

VI. Въ подписяхъ прежде ставится имя 399. съ прозваніемъ, а послѣ чинъ или должность. н. п. *Stanisław Nałęcz Małachowski, Referendarz Koronny, Marszałek Seymu i Konfederacyi Ieneralnéy.*

VII. Въ числахъ (data) прежде означает- 400. ся день, а потомъ мѣсяцъ. н. п. *Roku* 1790 *dnia* 26 *Marca w. s. k. było w całéy Ukrainie trzęsienie ziemi*, или, *Dnia* 26 *Marca w. s. k.* 1790 *Roku*; а не *Marca dnia* 26.

VIII. Часы считаются, такъ какъ и 401. у Французовъ, часомъ ранѣе. н. п. *O dziewiątéy godzinie w wieczór*, значитъ по пробитіи девяти часовъ, то есть въ десятомъ. *O któréy godzinie?* въ которомъ часу? *O czwartéy*, въ пятомъ.

IX. Въ Польскомъ языкѣ, такъ какъ и 402. въ другихъ, есть много выраженій и оборотовъ, исключительно ему одному только свойственныхъ. Такъ на примѣръ: *A grać to grać*, когда играть то играть; *biegay co tchu*, бѣги какъ можно скоро; *cap łap*, расхватали; *day iemu pokóy*, оставь его; *grać komu na nosie*, поступать съ кѣмъ какъ угодно, за носъ водить кого; *jak świat światem*

tak nic z tego nie będzie; kiedyś nie kiedyś; ledwie nie ledwie; musałeś go rozgniewać; nigdy a nigdy; od kołka do kołka; poszedł jak zmyty; siać nowiny; tak dalece, że; utrzéć nos świécy; w brew; zaszedł w głowę, и т. п. Учителями въ семъ случаѣ преимущественно должны быть хорошіе Писатели и лучшія Общества.

ПРИБАВЛЕНІЕ КЪ ГРАММАТИКѢ

О

СТИХОТВОРЕНІИ.

Въ Польскихъ стихахъ четыре вещи наблюдаются: 1) Число слоговъ. 2) Пресѣченіе. 3) Риѳма. 4) Родъ стиховъ. 403.

I. О ЧИСЛѢ СЛОГОВЪ.

Въ стихахъ Польскихъ нѣтъ ни той 404. мѣры, какова въ Греческихъ и Латинскихъ, ни того размѣра, каковъ въ Россійскихъ; въ нихъ только наблюдается число слоговъ, избираемое по произволу Стихотворца.

Стихи могутъ имѣть отъ четырехъ до четырнадцати слоговъ, то есть бываютъ четыресложные, пятисложные, шестисложные и т. д. Самые же употребительные суть одинадцати-и-тринадцатисложные.

II. О ПРЕСѢЧЕНІИ.

Пресѣченіе, которое должно падать на 405. послѣдній слогъ реченія, раздѣляетъ стихъ на два полустишія.

Въ стихахъ имѣющихъ менѣе десяти слоговъ рѣдко оно наблюдается.

Въ стихахъ состоящихъ изъ четнаго числа слоговъ стоитъ оно на самой срединѣ, то есть въ обѣихъ полустишіяхъ должно

быть по равному числу слоговъ.

Въ одиннадцатисложныхъ пресѣченіе должно быть на пятомъ слогѣ, то есть въ одномъ полустишіи будетъ пять слоговъ, а въ другомъ шесть.

Въ тринадцатисложныхъ пресѣченіе бываетъ на седмомъ слогѣ, слѣдственно въ первомъ полустишіи будетъ семь, а въ последнемъ шесть слоговъ.

III. О РИѲМѢ.

406. Риѳма всегда требуется богатая. н. п. *szkoda*, *nadgroda*; *cały*, *wspaniały*; полубогатыя въ старинныхъ только стихахъ можно находить. н. п. *mówił*, *narodził*; *mieście*, *ubóstwie*.

Примѣч. Риѳма богатая въ Польскихъ стихахъ разумѣется на полтора только (какъ говорятъ) слога, то есть, чтобы предъ второю отъ конца гласною не было одинакихъ буквъ. на пр: на полтора слога: *szkoda*, *nadgroda*; на два цѣлые слога: *nowa*, *osnowa*.

407. Могутъ впрочемъ, особливо въ большихъ стихотвореніяхъ, приниматься слѣдующія риѳмы:

1) На два цѣлые слога. н. п. *nowa*, *osnowa*; *uroda*, *nadgroda*. Только надобно въ семъ случаѣ беречься, чтобы не было въ одномъ стихѣ слова простаго, а въ другомъ сложнаго. н. п. *godny*, *niegodny*; или словъ

отъ одного корня происходящихъ безъ перемѣны буквъ. н. п. *wymowa, przedmowa*.

2) Разнаго ударенія. н. п. *życie, Historye*.

3) Когда слоги, хотя различно пишутся, но одинакимъ образомъ выговариваются. н. п. *góra, chmura*; *témi, całymi*; *onę, udwoione*; *wino, giną*; *zbroi, moiéy*.

4) Въ предпослѣднемъ слогѣ одного стиха можетъ быть *i*, а другаго *y*. н. п. *siły, były*. Но въ послѣднемъ не принимается. н. п. *sami, damy*.

Должно беречься риѳмъ на *ści, go, wszy,* *ąc, się*, и на односложныя реченія, хотя сіи риѳмы болѣе или менѣе употребляются. 408.

IV. О РОДѢ СТИХОВЪ.

Какъ Россійскіе стихи отъ числа стопъ называются четырестопными, шестистопными и проч.; такъ и Польскіе отъ числа слоговъ получаютъ наименованіе четыресложныхъ, пятисложныхъ, шестисложныхъ и т. д. 409.

Ежели какое стихотвореніе состоитъ изъ одинакихъ стиховъ, на примѣръ, однихъ десятисложныхъ, или однихъ тринадцатисложныхъ; то таковые стихи называются однородными стихами: въ противномъ случаѣ— разнородными. 410.

Изъ смѣшенія разнородныхъ стиховъ однихъ съ другими выходятъ разные виды оныхъ, такъ что число сихъ видовъ простирается до 150, и болѣе еще придумать можно. 411.

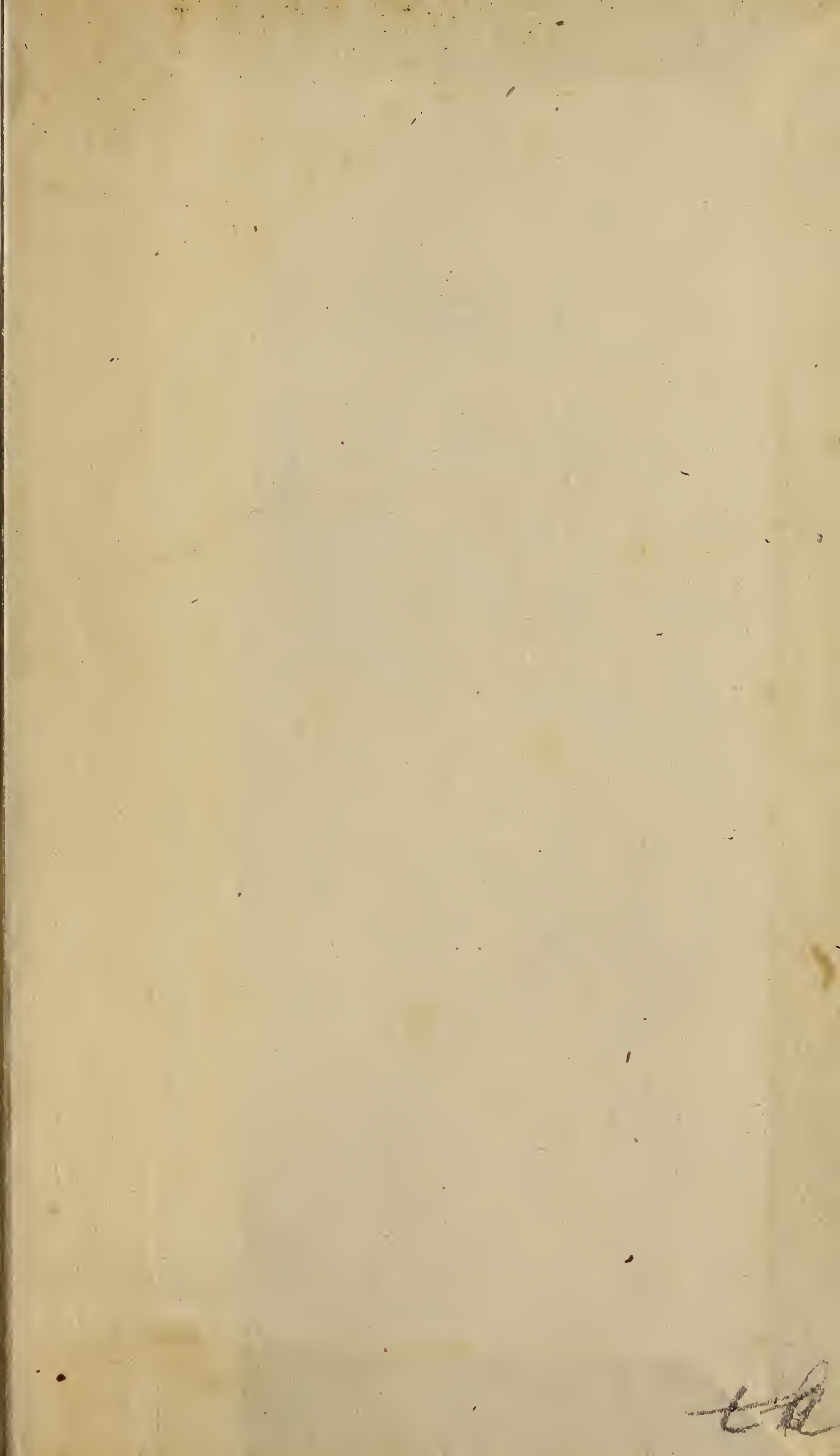
412. Польская Поэзія имѣетъ всѣ роды стихотвореній, какіе имѣютъ и другія. Оду Поляки называютъ *Oda* или *Pieśń*; Эклогу-*Sielanka*. Они имѣютъ еще собственный родъ стихотвореній, который съ Малороссійскаго называютъ Думою *Duma*. Прочіе роды стихотвореній называются общепринятыми наименованіями; такъ: Поэма-*Poema*; Трагедія-*Tragedya* (*Trajedya*) и проч. Куплетъ называется у Поляковъ или съ Греческаго *Strofa* или на отечественномъ языкѣ *Wrótka*.

КОНЕЦЪ.

ПОГРѢШНОСТИ

стрн.	стрк.	напечатано:	читай:
8.	4.	(§ 5)	(§. 3.)
23.	21.	ничего	ничто
48.	28.	*żebmy*	*żebym*
93.	26.	согласоватъ	согласоваться
127.	11.	(§ 253. подъ буквами (*g*) и (*p*))	(§. 253. подъ буквами (*g*), (*p*) и (*s*))
148.	20.	въ мѣнять	вмѣнять
150.	5.	*sprzeczkię*	*sprzeczkę*.

LIBRARY OF CONGRESS
00027041772